

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Aalborg Universitet

Byfornyelsens aktivitets-, medborger- og kulturhuse

Larsen, Jacob Norvig; Clementsen, Anne; Hansen, Jesper Rohr

Publication date:
2013

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):

Larsen, J. N., Clementsen, A., & Hansen, J. R. (2013). *Byfornyelsens aktivitets-, medborger- og kulturhuse*. SBI forlag. SBI Bind 2013 Nr. 01

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Byfornyelsens aktivitets-, medborger- og kulturhuse

Aktiviteter, organisation og drift

Byfornyelsens aktivitets-, medborger- og kulturhuse

Aktiviteter, organisation og drift

Jacob Norvig Larsen
Anne Clementsen
Jesper Rohr Hansen

Titel	Byfornyelsens aktivitets-, medborger- og kulturhuse
Undertitel	Aktiviteter, organisation og drift
Serietitel	2013:01
Udgave	1. udgave
Udgivelsesår	2013
Forfatter	Jacob Norvig Larsen, Anne Clementsen, Jesper Rohr Hansen
Sprog	Dansk
Sidetæl	93
Litteratur- Henvisninger	Side 49
Emneord	Aktivitets-huse, medborgerhuse, kulturhuse, beboerhuse, forsamlingshuse, byfornyelse, kvarterløft, helhedsorienteret byfornyelse, områdefornyelse.
ISBN	978-87-92739-18-6
Fotos Omslag	Hvor intet andet er nævnt, er fotografen Jacob Norvig Larsen Mosaikken, Kjellerup. (Foto: Jacob Norvig Larsen).
Udgiver	Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet A.C. Meyers Vænge 15, DK-2450 København E-post sbi@sbi.aau.dk www.sbi.dk

Der gøres opmærksom på, at denne publikation er omfattet af lov om ophavsret.

Forord

Denne forskningspublikation handler om aktivitetshuse. De kaldes ofte også beboerhuse, medborgerhuse, kulturhuse og af og til forsamlingshuse eller lignende. Der findes i Danmark mere end tusinde foreningsejede forsamlingshuse og omkring hundrede selvejende eller kommunale kultur- og aktivitetshuse. Beboerhuse med offentlig adgang er der formentlig lige så mange af. I det følgende er der dog primært fokus på huse, som er etableret i forbindelse med, og med støtte fra, midler fra byfornyelsen. Gennem årene er der etableret sådanne huse som lokale mødesteder i forbindelse med flere forskellige typer byfornyelsesprogrammer: Kvarterløft, helhedsorienteret byfornyelse, områdefornyelse og den særlige byfornyelsesindsats i både små byer og i storbykvarterer. Byfornyelses-husene er etableret, dels fordi det ofte har været et stort ønske fra beboerne i de pågældende områder at få et mødested i kvarteret, dels fordi det har været antaget, at sådanne huse, hvor kvarterets beboere kan mødes, kan bidrage til at styrke beboernes følelse af at høre til og tage ansvar for kvarteret. I rapporten er der især fokus på driften af husene. Hvad bliver husene brugt til? Hvordan er driften organiseret og ledet? Hvilke roller spiller henholdsvis frivillige og professionelle kræfter? Og, ikke mindst, hvordan sikres en økonomisk bæredygtig drift, dvs. hvordan sikres økonomien i det lange løb?

Rapporten henvender sig til de, der interesserer sig for aktivitets-, medborger- og kulturhuse, uanset om det er som bruger, ansat, leder, beslutningstager, embedsmand eller bevilgende fond eller myndighed.

Mange personer i en række huse, i foreningen Kulturhusene og andre med interesse for aktivitets-, medborger og kulturhuse har imødekomme og venligt bidraget med mundtlig og skriftlig information og analyser, som er modtaget med taknemmelighed. Uden deres store hjælp havde projektet ikke kunnet udføres. Anne Clementsen og Jesper Rohr Hansen har ydet værdifuld forskningsassistance ved dataindsamling og regnskabsanalyse. Undersøgelsen er finansieret af byfornyelsens forsøgs- og udviklingsmidler, som nu administreres af Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter, af tidligere Socialministeriet.

Statens Byggeforskningsinstitut, Aalborg Universitet
By, bolig og ejendomme
Januar 2013

Hans Thor Andersen
Forskningschef

Indhold

Forord	3
Indhold	4
Indledning	5
Forskningsmetode og data	7
Borgernes aktivitets-, medborger- og kulturhuse – frivillighed og civilsamfund eller en opgave for velfærdsstaten?	8
Aktivitetshuse i byfornyelsen.....	10
Aktiviteter, målgrupper og hustyper.....	12
Hustyper efter fysisk indretning	12
Hustyper efter aktivitet og målgruppe	14
Organisation og ledelse	20
Model I. Huset er kommunalt og kommunen støtter driften økonomisk, og har ansat personalet; forening står for driften.....	21
Model II. Kommunen ejer huset og driver det. Personalet er ansat i den kommunale forvaltning. Café eventuelt udliciteret	23
Model III. Selveje/foreningsejet hus med kommunalt driftstilskud	24
Foreningsøkonomi, kommunal økonomi og markedsøkonomi	26
Regnskabsanalyse.....	27
Omkostnings- og aktivitetsniveau	28
Indtægt	31
Lokalsamfundseffekter	34
Offentlige serviceydelser.....	35
Parallele bruger- <i>communities</i>	35
Lokale, sociale effekter	36
Kulturpolitiske effekter.....	36
Lokale frivillige og forretninger	37
Konklusion: En bæredygtig model for drift af byfornyelsens aktivitets-, medborger og kulturhuse?.....	38
Aktiviteter og målgrupper i husene	38
Dynamisk organisation og blandet økonomi.....	44
Udfordringer	46
Litteratur.....	49
Bilag 1. Case-studier	51
Ungdommens Hus, Fredericia	52
Kvarterhuset, Kolding Sydvest.....	56
Pakhuset, Odder	60
Vollsmose Kulturhus	64
Kulturhuset i Arden	68
Remisen, Randers	72
Mosaikken, Kjellerup	75
Karens Minde, Kongens Enghave, København.....	78
Kulturhuset Islands Brygge, København	82
Christianshavns Beboerhus, København	87
Bilag 2. Interviewpersoner	91
Bilag 3. Husregnskaber	92

Indledning

Mange danskere har læst Jens Smærup Sørensens roman *Mærkedage*, som beskriver et lille århundredes udvikling i en landsby ved Limfjorden med lokalsamfundets forsamlingshus som omdrejningspunkt. Både lokalsamfundet, dets mennesker og forsamlingshuset som samlingssted har ændret sig på mange måder hen over årtierne. Alligevel er der også en kerne, som er den samme gennem generationer. Møde- og samlingsstedet, hvor menneskelige fællesskaber kan opstå og trives, uanset om de er familie-, lokalsamfunds- eller interessebaserede, har også i det 21. århundrede en væsentlig samfundsmæssig funktion. Men vilkårene for det lokale mødested, forsamlingshuset, er ændret med tiden. Det er sket, fordi blandt andet familie- og foreningsstrukturer, arbejdsmarked og forbrugsmønstre er ændrede. Hvor fællesskaber tidligere var tvungne i den forstand, at man blev født ind i dem, og senere interessebaserede som for eksempel landbo- eller fagforeninger, så er fællesskaber i dag i langt højere grad tilvalgte. Det ser ud til at føre til mere fragmentering og mindre mulighed og interesse for at samle kritisk masse nok til at kunne etablere lokale mødesteder på samme måde som med forsamlingshusbevægelsen i slutningen af det 19. århundrede eller projekt-hus-bevægelsen i 1970'erne. Blandt andet af disse grunde ser man i dag, at kommuner, med støtte fra statslige og private fonde, står for etablering og drift af nutidens aktivitets-, medborger- og kulturhuse.

Med hjemmel i byfornyelseslovens bestemmelser om Helhedsorienteret Byfornyelse blev der i slutningen af 1990'erne og begyndelsen af 2000'erne etableret en række kommunale aktivitetshuse med statslig støtte. Den centrale problemstilling i denne rapport vedrører aktivitetshusenes drift. Hvordan sikrer man, efter den første entusiastiske periode oven på etableringen, at driften bliver bæredygtig i både organisatorisk og økonomisk forstand? Udgangspunktet er, at der rundt i landet med tiden er indhøstet mange konstruktive erfaringer med etablering og drift af aktivitetshuse, som med fordel kan indsamles, systematiseres og bringes på en form, så disse erfaringer kan tilgå andre og nye aktører på feltet. Dermed kan de værste faldgruber undgås, nye aktører komme lettere i gang og beslutninger træffes på et mere kvalificeret grundlag. Rapportens analyse omfatter casestudier af forskellige typer af aktivitetshuse. To huse er kommunale eller selvejende med kommunal driftsoverenskomst og otte huse er etableret med støtte hjemlet i byfornyelsesloven. Det kan være sket i forbindelse med kvarterløft, helhedsorienteret byfornyelse, områdefornyelse eller på anden måde. Der er desuden investeret kommunale midler i alle husene, og dertil er der flere steder også modtaget støtte fra en række private og offentlige fonde.

Undersøgelsens formål

Ideen med projektet har været at kortlægge og præsentere typiske modeller, der gennem tiden er anvendt, med hensyn til økonomi og forvaltning af aktivitetshuse, og at sætte det i relation til de forskellige slags huse. Hvordan involverer kommunen lokale foreninger og netværk, hvordan organiseres driften, og hvordan finansieres den? Benyttes der rent kommunale løsninger med nær tilknytning til forvaltningen, eller involveres der også private partnere, eventuelt i et partnerskab? Det er ofte lokale netværk og foreninger, der er med til at fremme oprettelsen af aktivitetshusene, og tit etableres et samarbejde med kommunen om den videre drift, organisering og økonomi. I praksis er der dog store forskelle på, hvordan aktivitetshusene fungerer, og undersøgelsen peger på årsager til forskellene. Hvordan indgår professio-

nelle og frivillige kræfter i et konstruktivt samspil? Der findes selvsagt ikke én idealmodel for alle huse. I stedet peges der på styrker og svagheder ved de forskellige gængse modeller.

Nærværende undersøgelse kan ses som en slags opfølgning på Socialministeriets udgivelse fra 2006, 'Aktivitetshuse i byfornyelsen – En eksempelsamling' udarbejdet af Jørgen Malling og illustreret af fotograf Jens V. Nielsen. Malling (2006) beskriver byfornyelses-husenes etableringsgrundlag, finansiering af investeringen, oprindelig driftsaftale mv. Der sondres mellem syv typer af aktivitetshuse: Forsamlingshuset, Medborgerhuset, Det komplekse aktivitetshus, Undervisnings- og kulturhuset, Ungdomskulturhuset og Det specialiserede aktivitetshus. I nærværende undersøgelse har det ikke været muligt at inddrage alle 27 huse, men de syv hustyper er repræsenteret.

Kært hus har mange navne

Som det allerede er fremgået, har kært hus mange navne. I rapporten her bliver både betegnelserne aktivitets-, medborger- og kulturhus benyttet om de *huse*, som det nu engang handler om her. I forbindelse med formidling af støttekriterierne i Helhedsorienteret Byfornyelse blev det understreget, at husene skulle bakke op om byfornyelsesindsatsen ved at være alsidige aktivitetshuse og ikke blot ensidige, monofunktionelle kulturhuse, som f.eks. en biograf eller musikhus. Kulturhus vil i nogle sammenhænge, måske især i større byer, være noget andet end 'blot' et lokalt mødested i et byfornyelses-trængende bykvarter, stationsby eller landsby. Kulturhuse er i de senere år i stigende grad blevet brugt bypolitisk til at profilere en by og styrke dens konkurrenceevne, når det gælder at tiltrække nye borgere og virksomheder (blandt andet efter inspiration fra et meget omtalt kulturhus i Bilbao). AROS i Århus og Operaen i København er jo også kulturhuse. Socialministeriet valgte at benytte betegnelsen aktivitetshus for at signalere, at man ønskede at støtte huse (i byfornyelsesområder) med flere aktiviteter, ikke monofunktionelle huse. I mindre og mellemstore byer, hvor der ikke er andre kulturhuse, og selv biografen er lukket, er det imidlertid ikke ualmindeligt at kalde det lokale fælles hus for kulturhus. Beboerhuse kan være selskabslokaler i en almen boligforening. Som sådan er der ikke i almindelighed adgang for offentligheden. Medborgerhuse- og Beboerhuse bruges imidlertid som betegnelser for huse med lokalsamfundet som målgruppe. Mange af 1970ernes projekt-huse hedder stadig beboerhus, mens andre huse hedder medborgerhuse fra endnu ældre tid. Kvarterhus-betegnelser bruges ofte om de særlige kvarterløft- og områdefornyelsesprogrammernes huse. I rapporten skelnes der ikke strengt mellem de nævnte betegnelser. I den udstrækning der refereres til Mallings (2006) hustyper bliver de selvfølgelig benyttet systematisk. Endelig er der betegnelsen forsamlingshus. Som nævnt er der over tusind tilbage af den traditionelle type forsamlingshuse, som de gennem halvandet århundrede kendes fra landsbyer og stationsbyers forsamlingshuse og fra arbejderne Folkets Hus i de store byer. Forsamlingshusenes funktioner er oftest lidt anderledes og lidt færre end de fleste aktivitets-, medborger- og kulturhuses, selv om det ret beset er forsamlingshusene, der er det historiske forbillede for de huse, der er kommet til senere.

Det følgende indeholder først en kort redegørelse for projektets metode og data, og dernæst en diskussion af baggrunden for den stigende offentlige involvering i lokale aktivitets-, medborger- og kulturhuse. Dernæst analyseres først aktiviteter og målgrupper i de undersøgte huse, så organisation, ledelse og til sidst økonomien i aktivitets-, medborger- og kulturhuse. Det næstsidste afsnit behandler lokalsamfundseffekter af husene og i det sidste afsnit samles undersøgelsens konklusioner og anbefalinger. I bilag er 10 case-studier detaljeret beskrevet.

Forskningsmetode og data

Der er benyttet forskellige metoder i projektet og både kvalitative og kvantitative data. Case-analyse udgør en central del, fordi metoden ofte betragtes som velegnet til virksomheds- og organisationsstudier (Rendtorff 2007). Nærværende projekts vigtigste formål er netop at undersøge aktivitetshuse som organisation eller non-profit virksomhed. I samfundsvidenskab skal teorier og resultater forstås i deres kontekst og ikke som generel, kontekst-uafhængig teori, som kan bruges til at forudsige noget på samme måde, som det kendes fra naturvidenskab (Flyvbjerg 2006). I denne undersøgelses eksempel – aktivitets-, medborger- og kulturhuse og deres medarbejders, leders og brugers adfærd – kan man altså forvente, at samfundsvidenskabelig analyse kan tilbyde kontekst-specifik viden, og her er netop case-studiet særligt velegnet som metode til at frembringe den type viden.

Konkret udførtes nærværende undersøgelse med udgangspunkt i et univers bestående af 27 huse etableret med statslig støtte som følge af byfornyelseslovens bestemmelser om Helhedsorienteret Byfornyelse og beskrevet i publikationen 'Aktivitetshuse i Byfornyelsen' (Malling 2006). Samme publikation opererer med en inddeling af de 27 huse i seks typer. Ved udvælgelsen af case studier var det et første kriterium om muligt at få alle syv hustyper repræsenteret. Det andet kriterium var begrundet i undersøgelsens særlige fokus på organisation, ledelse og økonomi. Derfor skulle der være huse med forskellige driftsmodeller repræsenteret blandt casene. Af den grund blev der inkluderet huse, som ikke har modtaget støtte i kraft af byfornyelsesloven, men som repræsenterer alternativ ledelsesmodel og driftsøkonomi. Endelig blev der tilstræbt spredning på bytyper og geografisk spredning, så der både var cases fra mindre byer, større byer, provinsbyer og hovedstaden. Der er udført ti case studier.

Case studierne er udført med flere metoder: feltbesøg med observation, fotografering, personlige interview med en eller flere interviewpersoner samt studier af papir- og webdokumenter. I udvælgelsen af interviewpersoner blev der lagt vægt på, at få samtaler med repræsentanter for både ansatte/ledere og brugere, herunder medlemmer af (bruger-) bestyrelser og lignende. Et enkelt interview er udført telefonisk. Interviews blev alle udført med en basisstruktur, som var forhåndsspecificeret i en spørgeramme. I nogle konkrete interview gjorde særlige omstændigheder, for eksempel en særlig markant eller kontroversiel forhistorie for et hus, at der blev afvejet fra spørgerammens rækkefølge og vægtning. Alle interview er dokumenteret med båndoptagelser og interviewreferater.

I tillæg til observationer, fotografisk dokumentation og den mundtlige information fra interviewene, er der benyttet dokumentarisk information i form af vedtægter, informationsbrochurer, websider, evalueringsrapporter mv. Materialet er indsamlet via web-sites eller personligt udleveret i forbindelse med interviews.

Endelig er der udført en analyse af femten huses regnskaber. Regnskaberne er indsamlet gennem skriftlig henvendelse og i forbindelse med interviews. De fleste af regnskaberne overholder visse grundlæggende konventioner, mens nogle få indeholder ret begrænset information. Det kan for eksempel skyldes, at husets regnskab er en integreret del af den kommunale forvaltnings regnskab. I analysen er der lagt vægt på, ud fra de økonomiske data, at udskille nogle få hovedtyper af 'driftsmodeller' for medborger-, aktivitets-, og kulturhuse.

Borgernes aktivitets-, medborger- og kulturhuse – frivillighed og civilsamfund eller en opgave for velfærdsstaten?

Hvad enten man kalder husene forsamlings-, beboer-, medborger-, aktivitets-, medborger- eller kulturhuse har de alle det tilfælles, at de er lokale mødesteder, hvor mennesker kan mødes og, midlertidigt eller mere varigt, etablere sociale og kulturelle fællesskaber. Det kulturelle og sociale møde har vel eksisteret lige så længe som menneskeheden, og flere af de hustyper, vi kender i dag, har eksisteret siden sidste del af det 19. århundrede. Tabet af en tredjedel af Danmarks areal efter 18. april 1864 med derpå følgende folkelig samling, grundtvigsk vækkelse og en stærk vækst i foreningsdannelsen, herunder af skytteforeninger- og gymnastikforeninger, var en vigtig anledning til etablering af forsamlingshusene. Også andelsbevægelsens fremkomst var afgørende. Det første forsamlingshus blev bygget i 1867 i Aagård nord for Kolding af gamle elever fra Rødding og Askov højskoler. Siden fik de fleste af landets mere end 2000 sogne hver sit forsamlingshus (Vejrup Sognekirke 1997). Traditionelt er husene ejet af en forening eller etableret som selvejende institution. I dag er de mindste politisk-administrative enheder ikke længere sognene, men siden 2007 98 kommuner. Antallet af forsamlingshuse er med tiden også reduceret, men dog ikke lige så kraftigt, og der tanslås i dag at være op mod 1100 foreningsejede forsamlingshuse tilbage, hvoraf 830 er medlem af foreningen Landsforeningen Danske Forsamlingshuse (Washuus 2009a). I en anden forening, Kulturhusene i Danmark, er 84 huse medlemmer. Her er de fleste kommunalt ejede huse, men mange drives i samarbejde mellem forvaltningen og en eller flere frivillige foreninger (Kulturhusene i Danmark 2011).

Husene har flere forskellige organisation- og ejerformer, hvilket vi skal komme tilbage til det senere. Husene er imidlertid også forskellige med hensyn til målgruppe. Sagt på en anden måde er der ikke lige meget offentlig adgang i alle huse. Generelt er forsamlingshuse lokale huse i et lokalsamfund med et begrænset antal indbyggere. Arrangementer har ikke nødvendigvis offentlig adgang for andre end lokalsamfundets eller den arrangerende forenings medlemmer. De fleste forsamlingshuse ligger i nuværende eller tidligere landsogne. Aktivitets-, medborger- og kulturhuse er mere almindelige i byer. De henvender sig derfor til lokalsamfund med forholdsvis mange indbyggere, og generelt er der offentlig adgang til mange aktiviteter og arrangementer. Både forsamlingshusene på landet og husene i byerne har ofte som et af deres vigtige formål, at udleje lokaler til foreningsmøder og til private fester, og derigennem skaffes desuden mange af midlerne til drift og vedligeholdelse.

Historisk har huse til kulturel og anden fælles brug i lokalsamfund ofte haft udspring i initiativer nedefra. Det gjaldt selvsagt i slutningen af det nittende århundrede, hvor forsamlingshuse både på land og i by blev iværksat som fælles, frivillige, private og ikke-kommercielle projekter, ofte med baggrund i enten andelsbevægelse eller arbejderbevægelse. Senere, i 1970'erne og 1980'erne, opstod en ny type huse ('Projekt Hus') og igen var det frivillige bevægelser af frivillige aktivister og ildsjæle, der var igangsættende og drivende kræfter. Det var måske mindre fællesskabet om det lokale eller politiske i bykvarteret med udspring i arbejderklasse eller landboøkonomiens og landsbyens fællesskab og fælles interesser og aktiviteter, som skulle rummes – ved siden af de private mærkedage og fester. Det var mere en ny

form for huse som samlingssteder for mennesker på tværs af politik, hvor mennesker mødtes som en del af livet i lokalsamfundet og for at være sammen om at skabe aktiviteter og kultur. Allerede i 1980'erne var der dog tydelige tegn på, at væsentlige ændringer var undervejs i måden husene blev brugt på. Molin et al (1986) skriver om to konkrete undersøgte huse, at de er

"... flittigt benyttet af de lokalboende, men brugernes aktivitetsmønster har ændret sig. Populært sagt er dagliglivet i huset gået fra politik til musik ... fra aktiviteter til snaktivitet. Sådan ser det ud i de fleste andre af landets huse, og det har man etableret ganske præcise forklaringer på. De begrundelser der oftest anvendes, når man diskuterer den stigende passivitet som flertallet af husets brugere kendetegnes ved, er ledelsens manglende evne til at uddelegere ansvar og medindflydelse og manglen på lønnet medhjælp" (Molin, Weichenhain & Pedersen, 1986b:23).

Linell (2002) skriver om udviklingen i 1980'erne og starten af 1990'erne, at mange af datidens huse blev

"inkorporeret i den kommunale organisation, ikke kun fordi de var i stand til at løfte en kulturpolitisk opgave med at skabe indholdsrige fritidstilbud for kommunerne, men også fordi de mange steder blev til en del af den kommunale håndtering af arbejdsløse" Linell 2002:66.

Der var – og er den dag i dag – fælles interesser mellem lokalboendes behov for et sted til at mødes, dyrke aktiviteter, udvikle og opleve kultur og kommunens behov for at yde en god service på kulturområdet mange steder i kommunen. I 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne kunne kommunerne endvidere slå to fluer med et smæk, idet overtagelsen af husene gav muligheder for meningsfuld beskæftigelse til mange ungdoms- og langtidsarbejdsløse. Men der er også divergerende interesser mellem lokale borgere og kommunen: når et hus bliver integreret i den kommunale organisation og får ansat ledelse følger der naturligt styring oppefra og ned. Ikke kun med hensyn til aktiviteterne i huset, men også med hensyn til arbejdsforhold, planlægning, budgettering og på andre områder.

På et mere overordnet eller strukturelt niveau er der, siden 1970'erne og 1980'ernes etablering af medborger-, beboer- og kulturhuse, sket to ting af væsentlig betydning for husene. Dels er de fleste blevet institutionaliseret i den forstand, at de er blevet mere eller mindre integreret i den kommunale økonomi og organisation, dels er der sideløbende sket en voldsom udvikling i andre kultur- og aktivitetsudbud i både foreninger og især på det kommercielle marked. Mens de ændringer er sket, er der også sket en betydelig udvikling af velfærdstaten og en dybtgående økonomisk omstrukturering. Før 1960'erne var landbruget et dominerende erhverv med stor beskæftigelsesandel. I 1960'erne og 1970'erne stod industrien for en meget stor del af arbejdspladser og økonomi, men siden er forskellige former for kontor erhverv inden for administration, information samt kultur og servicefag blevet helt dominerende i økonomien. Det er skiftevis blevet kaldt navne som serviceøkonomi, videnssamfund og oplevelsesøkonomi. Det har dels fjernet grundlaget for mange af de traditionelle faglige eller lokale fællesskaber, dels betydet store ændringer i byernes fysik, hvor store industriområder er blevet overflødige. Heraf er behovet for byomdannelse og nye former for byfornyelse opstået.

Synet på (medborger-, beboer-, kultur, aktivitets-)husene har naturligt ændret sig i takt med de socio-økonomiske og institutionelle forandringer. Fra 1990'erne og frem synes borgerne i takt med, at gennemsnitsindkomsten fortsat stiger, også på dette område at forvente, at det offentlige, i højere grad end nogensinde, tilbyder løsninger og udbud som svar på borgernes efterspørgsel, hvis ikke markedet gør det 'af sig selv'. Det er formentlig del af en generel udvikling, der kendetegner det 21. århundredes samspil mellem civilsamfund og velfærdsstat. Den er forstærket af institutionaliseringen og

kommunaliseringen af mange af de tidligere årtiers huse, som har medført, at det er blevet almindeligt at forvente, at kommunen, udover at tilbyde børneplejning, undervisning, sundheds- og sygepleje mv., også udbyder huse, der kan fungere som lokale møde-, aktivitets- og kulturformidlingssteder. En tredje faktor, som også skubber til en ny bølge af offentligt opførte aktivitets-, medborger og kulturhuse, er udviklingen i byfornyelsen. Her ses husene som et instrument, der kan tilbyde løsninger på samme tid af flere problemer i et byfornyelsesområde, f.eks. social og etnisk integration, fremme af lokal stedstilknytning, meningsfuld aktivering af unge, ældre eller andre udvalgte grupper. Kort sagt social inklusion i byområder under byfornyelse. Et samlings- eller mødested for kvarteret blev et kodeord i mange byfornyelsesprojekter. I 1980-1990'erne var den offentlige interesse i at gå ind i driften af mange af græsroddernes 1970'erusprojekter funderet i en blanding af kultur- og beskæftigelsespolitik. Fra omkring århundredeskiftet kommer social- og byfornyelsespolitiske formål også ind i billedet, for at fremme lokal, social sammenhængskraft, integration og bæredygtig byfornyelse i lokalområdet.

Set fra kommunens synspunkt er der endnu flere fordele ved en aktiv kulturpolitik. I 2002 udkom Richard Floridas bog 'The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life' og den fik hurtigt overraskende stor indflydelse blandt by- og erhvervsfolk i Danmark. Når Floridas bog blev så kendt og populær, skyldes det formentlig ikke mindst, at bogen, udover analysen, indeholder innovative og praktiske råd til både virksomheder, bypolitikere og byplanlæggere. Det nye fokus understregede at det lokale, sociale bymiljø samt kultur, mangfoldighed og kreativitet har betydning også for byens økonomiske udvikling, dens konkurrenceevne (Florida 2002). Med andre ord: det er muligt at gøre noget, når globaliseringen trækker tæppet væk under de traditionelle byerhverv i danske kommuner og regioner. Dermed har det nye syn på samspillet mellem byers og økonomiens udvikling bidraget til at føre ellers adskilte politisk-administrative dele af de kommunale forvaltninger sammen, f.eks. økonomi- og erhvervsforvaltning med socialforvaltning og kultur- og fritidsforvaltning.

Aktivitetshuse i byfornyelsen

Fra 1998-2004 havde Byfornyelsesloven bestemmelser om Helhedsorienteret Byfornyelse, hvor kommuner blandt andet kunne opnå betydelig statslig støtte til etablering af aktivitetscentre og beboerinvolverende aktiviteter (50 procent refusion af kommunens udgifter). Med hensyn til forbedring af torve og pladser, etablering af kulturelle eller særlige boligsociale foranstaltninger, særlige byøkologiske foranstaltninger samt trafikale foranstaltninger kunne kommuner kun opnå 20 procent refusion af udgifterne. Fra 2004 blev Helhedsorienteret Byfornyelse erstattet af ordningen Områdefornyelse, hvor der for alle inkluderede aktivitetstyper kan opnås 33 procent refusion af kommunale udgifter (Indenrigs- og Socialministeriet 2010). Der var med andre ord i perioden 1998-2004 et særligt incitament til at etablere aktivitetscentre. I nogenlunde samme periode fandt også de første af en række kvarterløftprojekter sted, som principielt er det samme som Helhedsorienteret Byfornyelse blot med en større bevillingsramme, som inkluderer midler til fysiske forandringer og traditionelle bygningsforbedringer. Også i kvarterløftene 1998-2008 blev der bygget (aktivitets-, medborger- og kultur-) huse – her oftest kaldt kvarterhuse. Nogle få undtagelser på nær er alle huse, som blev etableret med støtte under Byfornyelsesloven, i dag kommunalt ejede.

Når det har været muligt under Byfornyelsesloven at modtage støtte til etablering af lokale mødesteder i form af huse hænger det sammen med antagelser om husenes betydning for lokal social bæredygtighed og sammenhængskraft. Ind i mellem kaldes det også lokal social kapital. En tidligere undersøgelse af helhedsorienteret byfornyelse og områdefornyelse peger på,

at etablering af aktivitets-, medborger- eller kulturhuse kan medvirke til at skabe fælles fysiske rammer, der kan forbedre et samarbejde og netværk mellem borgere, foreninger og kommune. Kan man som borger nøjes med at henvende sig ét sted, bliver det lettere at henvise til andre og desuden forventes flere uformelle møder at kunne finde sted (Jensen, Engberg, Forman & Suenson, 2010).

Samme undersøgelse viste også, at flere kommuner fremhæver, at huse- ne giver mulighed for at samle forskellige foreninger under samme tag. Det kan styrke både samarbejdet mellem foreningerne, og relationerne mellem borgere og kommune, når de frivillige foreninger er samlet ét sted. Kulturhu- set i Arden er et eksempel på et hus, hvor en række af byens foreninger sammen har fået plads (Jensen et.al 2010). Fra nærværende undersøgelse er også Pakhuset i Odder et eksempel på at frivilligheden får husly i et hus, som understøttes med offentlige midler.

Blanding af kommunal finansiering, organisation og ledelse med frivilli- ge aktiviteter, egenproduktion af kultur og foreningsorganisering har stået på i al fald siden 1980erne. Som Linell (2002) skrev var kernen i 'aftalen' mel- lem den offentlige side og civilsamfundssiden dengang, at for at få støtte til drift af (lokal) kulturproduktion og frivillig aktivitet, så måtte huse bidrage til håndtering af den på det tidspunkt meget hurtigt voksende arbejdsløshed. I slutningen af 1990erne og starten af 2000erne var den nye 'aftale', at i be- stræbelserne på at forbedre lokal sammenhængskraft i udsatte områder i byerne, så gav staten betydelig støtte til kommunernes oprettelse af nye ak- tivitetscentre. I det følgende undersøges

- først, hvilke typer aktiviteter, som faktisk finder sted i husene og hvordan det spiller sammen med måden husene er organiseret på;
- dernæst undersøges det hvordan husene er organiseret blandt andet med hensyn til balancen mellem frivillighed og professionalisme og mel- lem offentlig sektor og civil samfund.
- Det tredje emne er husenes økonomiske organisering; kan der på langt sigt etableres en bæredygtig økonomi i byfornyelsens aktivitetscentre? Hvordan er den skruet sammen?
- Til sidst ses der kort på, om der kan ses effekter i lokalsamfundet af et hus, og hvilken type effekter, der er tale om.

Aktiviteter, målgrupper og hustyper

Målgruppe, aktiviteter og hustype hænger sammen. Er målgruppen for et hus lille, så vil omfanget af aktiviteter ofte være begrænset. Det har selvsagt ofte noget med husets størrelse og størrelsen af dets opland at gøre, men typen af målgruppe kan også have betydning for aktivitetsomfanget. Der er huse, hvis formål primært er socialt, huse, hvor kulturformidling og kulturproduktion har høj prioritet, og huse som især ønsker at muliggøre brugeres egen aktivitet med en mere eller mindre aktiv og støttende indsats. Desuden udvikler huse sig over tid, så de aktiviteter og målgrupper, der karakteriserede et hus på ét tidspunkt, ikke nødvendigvis gælder nogle år eller årtier senere, som også Molin, Weichenhain & Pedersens (1986a) undersøgelse viste. Huses udvikling kan løbe i både opadgående og nedadgående spiraler af politiske, økonomiske, ledelsesmæssige eller andre grunde. Når der lægges planer for et nyt hus eller renovering og modernisering af det, sigter initiativtagerne ofte mod en bestemt profil. Huset er i en vis forstand ofte blot et middel til at nå et højere mål, som kan være socialt, kulturelt, lokalpolitisk eller andet. Selv om der i en planlægningsfase kan være teoretisk belæg for at designe et givent hus på en bestemt måde for at opnå bestemte effekter, så kan svigtende tilskud, lave besøgstal, dårlig ledelse, konflikter eller andre interne eller udefrakommende faktorer ret hurtigt ændre ved husets hele ressourcemæssige situation og dermed muligheden for at opfylde dets formål. Mange huse flytter sig dog fra deres oprindelige formål på grund af positive omstændigheder såsom store besøgstal, succesfulde samarbejdsprojekter, dygtig fundraising og lignende.

Siden kommunalreformen i 2007 er nogle kommunale huse blevet samlokaliseret med andre kommunale funktioner. Det er sket af formentlig flere grunde: nye, sammenlagte kommuner har fået større (kultur-) forvaltninger, som igen har ønsket at rationalisere og sammenlægge forvaltningens institutioner. Sammenlægning af aktivitets-, beboer-, kulturhuse med for eksempel bibliotek er nærliggende, fordi aktiviteterne er nært beslægtede. Mange biblioteker har desuden brug for at udvikle nye tilbud i takt med, at der bliver færre og færre bog- og tidsskriftlæsere. Der er endelig i udlandet gode lokalsamfundserfaringer med at udvikle biblioteket, f.eks. bydelen Tower Hamlet i London. Her har man udviklet *Idea Store*, som er et offentligt bibliotek der, i tillæg til mere traditionelle biblioteksydelser, engagerer sig aktivt i voksenundervisning og lokalsamfundsaktiviteter. I Danmark er lignende centre etableret i eller sammen med aktivitetshuse i blandt andet Vollsmose, Kjellerup og Arden, som indgår i denne undersøgelse, men også i flere andre kommuner.

Hustyper efter fysisk indretning

Mange af husene indeholder en mangfoldighed af aktiviteter og henvender sig til forskellige målgrupper, så, på trods af fælles træk, er der mange forskelligheder mellem de undersøgte huse. Hvis man, for overblikkets skyld, skulle inddеле husene i typer, kunne det gøres på flere måder, herunder

- fysisk-funktionelt efter hvad huset (primært) benyttes til og hvilke aktiviteter, der især kendetegner huset
- efter hvem huset (primært) henvender sig til, dvs. målgruppe
- institutionelt efter hvilken tilknytning huset har til andre organisationer

- geografisk efter husets placering i bystrukturen, er det alene et lokalt orienteret hus til brug for et lokalt kvarters beboere, eller er oplandet større og selve bygningen måske en signaturbygning for byen eller bydelen,
- organisatorisk efter husets ledelses- og organisationsmodel; er huset kommunalt ejet og drevet eller måske drevet af frivillige; huset kan også være en selvejende institution,
- politisk efter hvilken type (kommunal/statslig) politik huset skal virke for at føre ud i praksis.

De forskellige kategoriseringer kan selvsagt overlappe og ét hus har jo på samme tid både en bestemt geografisk placering, en bestemt målgruppeprofil og en særlig organisationsform. Et overblik over huse kan rumme en del, men ikke alle parametre. Det følgende begrænser sig derfor først til en fysisk-funktionel typeinddeling og derefter en analyse af de væsentligste aktivitetstyper i husene. Til slut rundes af med en mere samlet oversigt over husenes udvikling de senere år.

Malling (2006) undersøgte 27 huse der lige som nærværende projekt har byfornyelsen som overordnet udgangspunkt, og inddeler dem efter karakteren af husenes fysik, dvs. husenes lokaletyper, og de funktioner, som lokalerne er beregnet til.

Forsamlingshuset: Huset har lokaler af neutral og generelt anvendelig karakter og betjener et mindre byområde. Her er ingen særlige krav til specialrum eller teknisk udstyr.

Medborgerhuset: Huset har lokaler, som rummer et bredt spekter af aktivitetstilbud og er indrettet med hovedvægt på kommunale servicetilbud og uformelle kunstneriske aktiviteter. Man prioriterer amatøraktiviteter højt.

Undervisnings- og kulturhuset: Huset har lokaler, som kan knytte organiserede undervisningstilbud til forskellige kunst- og kulturaktiviteter. Her er undervisningsrum, udstillingssal, bibliotek, forskellige klubrum og typisk en café. Administrativt har huset kontakt med andre institutioner.

Ungdomskulturhuset: Huset har lokaler, som domineres af en bestemt brugergruppe, f.eks. uorganiserede unge. Husets aktiviteter varierer, og her er forskellige værksteder, lys, lyd samt café.

Det komplekse aktivitetshus: Huset har lokaler, som rummer særlige funktioner som teater, koncerter, dans og udstillinger samt en række funktioner knyttet til beboerne i det lokale miljø.

Det specialiserede aktivitetshus: Huset har lokaler, som har sit tyngdepunkt i en bestemt kulturaktivitet, og som herudover rummer en række funktioner tilknyttet lokalsamfundets foreningsliv.

Kilde: Malling (2006) Aktivitetshuse i byfornyelsen.

Den fysisk-funktionelle inddeling kan være nyttig, fordi forskellige funktioner selvsagt stiller forskellige krav til arkitektur og indretning. Det er imidlertid ikke statisk, hvad et hus benyttes til. De funktioner, man forestillede sig, da huset var på tegnebrættet er måske aldrig kommet i gang, mens andre behov og nye aktiviteter kan være vokset frem. Funktionerne afhænger, udover af brugernes efterspørgsel, også af de økonomiske rammer og personalets tid, initiativ og andre ressourcer.

At husets økonomi spiller en stor rolle for aktivitetsomfang og -niveau er oplagt. Hvis alle aktiviteter er økonomisk bæredygtige, f.eks. i kraft af entréindtægter eller eksterne sponsorater, kan et hus i princippet drives uaf-

hængigt af offentlige tilskud til driften. I praksis har det vist sig meget vanskeligt at opretholde et hus uden en vis basisbevilling, oftest i form af kommunalt tilskud til løn- og faste driftsudgifter (varme, el, vand, renovation, rengøring). Hvis der er råd til lønnet personale holdes der en hånd under huset, så basale funktioner som daglig administration, rengøring, lokaleudlejning mv. kan fungere uden frivillig arbejdskraft, så de frivillige og foreninger kan koncentrere sig om aktiviteter. Lønnet personale kan derudover spille en afgørende rolle som igangsættere, vejledere eller ledere af aktiviteter.

I de mange tilfælde, hvor kommunen sponsorerer en stor del af driftsudgifterne, kan der være kommunale krav og ønsker om, at nye aktiviteter tages ind, f.eks. af sociale, frivilligpolitiske eller beskæftigelsesmæssige hensyn, som tidligere nævnt. I huse, som er samlokaliseret med biblioteker, er den kommunale profil og virksomhedskultur naturligt nok mere fremherskende, og dér udvikles måske én type aktivitetsprofil, mens der i enkeltstående og uafhængige kulturhuse lægges vægt på andre aktivitetstyper og i kvarterhuse måske på en tredje type.

Endelig spiller ledelsens egne interesser, planer og strategiske beslutninger ind. Det vedrører både indholdet i aktiviteter og ledelsens holdning til samspillet mellem husets ansatte og brugerne. En ledelse vil måske principielt støtte mange aktiviteter for mange typer brugere, men det kan ske på forskellige måder. Yderpunkterne er på den ene side, at husets ansatte organiserer og arrangerer hovedparten af aktiviteterne og formidling af professionel kultur til brugerne og, på den anden side, at ledelsen først og fremmest ønsker at opmuntre og stimulere brugere og foreninger til selv at arrangere og organisere.

I praksis er de fleste huses situation et sted mellem de to yderpunkter og med elementer af begge dele. Dog ser det ud til, at der fortsat er en generel tendens til mindre selvorganisering og voksende brugerforventninger til, at lønnede ansatte påtager sig flere opgaver, som både Molin et.al (1986a) og Linell (2002) observerede i deres undersøgelser af husene i henholdsvis 1980'erne og 1990'erne.

Der er selvsagt konkurrence fra kultur- og aktivitetstilbud i husets omgivelser, inklusiv aktiviteter i brugernes hjem såsom sociale medier, computerspil, TV mv. Der er med andre ord næppe nogen sinde et perfekt match, en ligevægt, mellem husets udbud og brugernes efterspørgsel. Alt omkring og i huset er dynamisk, over tid ændres det hele, inklusiv huset selv som organisation, og lokalerne anvendes måske nu helt anderledes end, man oprindeligt havde forestillet sig. Eller, som det også ind i mellem ses, lokalerne bruges meget lidt eller næsten slet ikke.

Hustyper efter aktivitet og målgruppe

Det fysisk-funktionelle syn på husene fanger primært én dimension: hvordan er huset som bygning indrettet og hvad kan rum og faciliteter anvendes til. For at opnå et syn på husene, som bedre fanger foranderligheden i den måde, de benyttes på kan man kombinere aktivitet og målgruppe (men må så undvære at se på de fysiske egenskaber).

En bred målgruppe omfatter så mange typer brugere som muligt, for eksempel så

- alle alders- og socialgrupper er reflekteret,
- mange typer aktivitet og kultur kan huses, fra nogle med meget bevægelse til de helt stillesiddende, fra de meget støjende til de helt stilfærdige,
- der både er gratis og betalingsarrangementer,
- både fuldt offentlige, halvprivate foreningsarrangementer og helt private fester kan finde sted. børn og unge,
- ikke bare kultur- og aktivitet, men også sociale aktiviteter, informationsformidling og læring sker.

Listen over de typer aktiviteter, som kan finde sted i husene er meget lang. Før omtalte publikation om aktivitetshuse i byfornyelsen (Malling 2006) nævner følgende:

- bibliotek
- café
- fester
- film/biograf
- fjernundervisning
- foredrag
- foreninger
- foreningsløse
- idræt
- it-værksted
- jordmoder
- kunst
- litteraturklub
- lokalhistorisk arkiv
- musik/sang
- mødeaktivitet
- socialt værested
- sund by
- teater
- turistbureau
- udstilling
- undervisning
- værksteder/hobby.

Fra denne undersøgelse kan mange flere aktiviteter tilføjes, for eksempel:

- cirkusfestival
- croquis
- dagpleje-legestue
- folkedans
- frivilligbutik
- fællesspisning
- jazz-matiné
- loppemarked
- tango
- videoproduktion
- zumba
- øvelokaler
- og meget mere.

I bilaget om casestudierne er der flere detaljer. Her omtales kun nogle få af de vigtigste lidt nærmere.

Lokaleudlejning

Lokaler til gratis udlån til frivillige og foreninger og til udlejning til offentlige arrangementer og private fester er i mange bydele og byer en mangelvare, især der hvor tidligere forsamlingshuse måske for længst er lukket og revet ned. I nogle kommuner er der tradition for, at kommunale medborgerhuse udlejer til private fester, til private foreninger, til private virksomheder og til lokale skoler eller kommunale institutioner, der mangler for eksempel en gymnastiksal. I næsten samtlige byfornyelses-huse er behovet for nogle lokaler, hvor det lokale mødested kan opstå, sagens kerne.

Om der faktisk opstår møder, hvor lokalområdets beboere sammen styrker områdets sammenhængskraft er et ganske vanskeligt spørgsmål at besvare inden for rammerne af dette projekt. Vi kommer lidt tilbage til det senere. Men det er sikkert, at lokalerne benyttes til mangfoldige formål og af meget forskellige brugergrupper. I de fleste huse differentieres der mellem private formål og almenyttige, så det koster leje at benytte lokaler til private formål som f.eks. forretningsmøder, konferencer, private fester, private danseskolers undervisning, mv. Derimod kan (lokale) foreninger ofte låne lokaler uden udgift til for eksempel foredragsaftener, kunstudstillinger, forestillinger, musikarrangementer mv. Nogle steder skal foreninger og borgere være medlem af en slags hus-forening eller lignende for at kunne låne lokaler.

Eksempler på lejere eller lånere af lokaler i aktivitets-, medborger- og kulturhuse er

- private, som arrangerer familiefester og lignende (leje kan inkludere pænt service, duge, kandelabre mv., så også mindrebedemlede familier kan få mulighed for at holde en 'rigtig' familiefest)
- private ofte små virksomheder, som ikke har egne mødelokaler
- privat motion, gymnastik, badminton, selvorganiseret og frivilligt eller organiseret af privat virksomhed, typisk enkeltmandsvirksomhed,

- privat undervisning for eksempel dans (salsa, zumba, tango mv.) eller croquis, tegning mv. på samme måde ofte organiseret af en privat virksomhed eller en forening
- foredrag
- involverende teater, improvisationsteater
- musikforeninger
- arrangører af fællesspisning.

Udover den afgørende betydning for brugerne – at huset skaber rum til deres aktiviteter – er selve lokaleudlejningen af helt central økonomisk betydning i mange af husene. Uden lejeindtægten ville der ikke være mange egen-genererede indtægter, hvorfor afhængigheden af tilskud ville være endnu større, og husets økonomisk og institutionelle bæredygtighed dermed sandsynligvis mindre.

Café-drift

En café ses i mange huse som en nødvendighed, fordi det er et sted, hvor uforpligtende møder kan opstå, uden at der skal være en i forvejen arrangeret aktivitet som f.eks. de ovennævnte. Folk skal kunne møde andre og meget gerne nogen fra nabolaget, som de ikke før har mødt. Det er helt centralt i forestillingen om husets samfundsmæssige bidrag, at der kan ske *bridging* og styrkelse af sammenhængskraften i lokalsamfundet, hvis beboerne på den måde får lejlighed til at møde andre end de, som de omgås i forvejen. Om det faktisk sker mere i caféer i aktivitetshuse end i alle andre caféer er dog ikke undersøgt i dette projekt.

Cafédriften er ofte et kontroversielt emne, måske netop fordi caféen tillægges så stor betydning for opfyldelse af husets grundlæggende formål. Lokale næringsdrivende ser ofte skævt til husenes caféer, fordi de mener, at der går omsætning fra deres virksomhed. Samme argument er set i forbindelse med lokaleudlejning, når et hus er kommet til på et sted, hvor der ikke før har været et, mens der var private kroer, caféer og lignende. Andre steder var der ikke nogen form for mødesteder på forhånd, og der kan huset bidrage til at skabe liv. Meget succesfulde huse med store besøgstal kan have en positiv virkning for et lokalt områdes økonomi, når der generelt trækkes flere mennesker til området og dets butikker og caféer, f.eks. i forbindelse med festivaler og andre større arrangementer. I casestudierne er der nævnt et enkelt eksempel på, at et hus som modydelse for et kommunalt driftstilskud har måttet gå ind på, at caféen overgik til et projekt i tilknytning til socialforvaltningen.

Udlisering af café har været et emne i blandt andet Københavns Kommune. Vi har ikke tilstrækkeligt med information til at afgøre om udlisering eller egendrift af en café er det økonomisk mest favorable for et hus. Ved udlisering får huset en sikker indtægt fra forpagtningsafgiften (som ofte indeholder en fast del og en omsætningsafhængig del), som huset får uden at skulle bære risikoen ved selv at stå for cafédrift. Huset mister altså ikke nødvendigvis omsætning ved en udlisering, tværtimod kan en succesfuld café-entreprenør bidrage til at øge husets lejeindtægter. En del huses caféomsætning er så lille eller ikke-eksisterende, at ingen privat entreprenør ville være interesseret i at overtage driften.

Målgruppen for den udliserede café kan delvist være en anden end for den hus-drevne café. I husets egen café vil der ofte være lidt mere rum for de kunder, der kun køber lidt eller hænger længe over kaffen. Det kan opfylde et (lokalt) væresteds-behov, i al fald delvist. I den kommercielle café skal der kunder gennem butikken, så målgruppen er personer og familier, der vil og kan købe. Hvis de føler sig generet af én der sidder og hænger lidt rigeligt på stolen, er der ikke tvivl om, hvem caféværten først vil bede om at gå.

Kulturaktiviteter, motion og bevægelse

Kulturaktivitet og kulturformidling var centrale begrundelser for etablering af mange af husene og er fortsat væsentlige aktiviteter. Der er både tale om, at brugerne selv er aktive kulturskabere inden for musik, teater, dans, maleri, udstilling mv. og om, at huset formidler kultur med professionelle aktører, der kommer til byen eller kvarteret for at optræde. Der er både en permanent og en ad hoc økonomi forbundet med kultur i husene. Lys-, lyd- og sceneudstyr forudsætter først investeringer og siden vedligeholdelse, som skal betales inden for husets drift. I forbindelse med ethvert arrangement er der desuden en særskilt økonomi i relation til honorarer, transport, forsikringer, mv. En del (af de større) huse modtager støtte fra Statens Kunstråds ordning for honorarstøtte til rytmiske spillesteder og musikforeninger, hvilket bidrager til at tage noget af den økonomiske risiko fra husene. Entréindtægter bidrager til at dække udgifterne ved arrangementer, men er ikke som sådan en indtægtskilde for et hus.

Motion og bevægelse hører normalt til i idrætshaller o. lign., og i de fleste aktivitets-, medborger- og kulturhuse tænkes motion og bevægelse ikke sammen med husets øvrige aktiviteter. Dog finder der ofte mere stilfærdige former for motion og bevægelse sted, typisk forskellige former for danseundervisning, gymnastik, badminton og lignende. Det er, som nævnt i forbindelse med lokaleudlejning, blandt andet små virksomheder i form af private danseskoler, som lejer sig ind og på den måde bidrager til en fast lejeindtægt og et vist flow af mennesker gennem et hus. Det er også enkeltpersoner eller mindre grupper, som måske altid er mere eller mindre på udkig efter lokaler til deres aktiviteter, som kræver et stort gulv eller lignende. Egentlig blot en slags lokaleudlejning, men ofte til et lidt specialiseret formål. I et case var det en erklæret del af formålet at få en idrætssal med i kvarterets hus, for at forbedre bydelens lokale muligheder for motion og bevægelse. I praksis ser det dog ud til at salen mest bruges af den lokale privatskole, som er fast lejer.

Værksteder

Det sidste vigtige aktivitetsområde er de aktiviteter, som finder sted i husernes værksteder. Det var tidligere en meget væsentlig del af f.eks. 1980ernes beboer- og medborgerhuse at have aktive, velforsynede værksteder, hvor der kunne arbejdes med musik, foto, video, lokal avisproduktion, lokalhistorie, maleri, syning, træ, ler og mange andre tilsvarende kreative aktiviteter; ofte under kyndig vejledning og med adgang til professionelt udstyr og materialer.

Musik og musikvelokaler fylder fortsat meget i mange huse, mens en stor del af de øvrige aktiviteter har oplevet svindende interesse. I kombination med faldende bevillinger har resultatet ofte været neddrøsing eller lukning af værksteder, hvor lokalerne overgår til anden brug (eller står tomme).

Der er kommet nye typer aktiviteter og værksteder til, blandt andet hele IT-området med undervisning til computerkørekort og om internet, offentlige portaler til sundhed, jobsøgning, kultur mv. – og computerspil. Det kunne se ud, som om der er sket en vis forskydning i retning af at finde muligheder for synergi mellem aktivitet og kultur på den ene side og læring på den anden side. Læring skal forstås som noget andet end uddannelse, fordi det er frivilligt, det henvender sig måske især til grupper, som ikke har så mange eller gode erfaringer med uddannelsessystemet, og det er ofte målrettet afgrænsede grupper mht. køn, alder og etnicitet.

Også i forbindelse med værksteder, herunder den nye type værksteder som f.eks. findes dér hvor man har oprettet medborgercentre (*Idea Stores*) i tilknytning til aktivitets- og kulturhuset, er der en økonomisk dimension, fordi der er særlige tilskudsmuligheder til flere af disse aktiviteter.

Hustyper

I en sammenfatning af aktivitets- og målgruppetyper kan man skelne mellem en bred flade med mange aktiviteter i et hus versus en smal aktivitetsprofil, hvor der er få aktiviteter. Tilsvarende kan der skelnes mellem en bred målgruppe og en smal, som er meget lokal eller meget specialiseret. I et diagram med de to akser får man en fordeling af hustyper, som vist i figuren. I de senere år har der været en vis tendens til, at flere og flere aktivitetstyper samles, så flere huse med tiden får en bredere profil både mht. aktiviteter og målgruppe, bliver aktivitetshuse.

Aktivitets-, medborger og kulturhuse efter aktivitetsprofil og målgruppe

Aktivitetsprofil	Bred	--	--	Aktivitetshus
	Smal	Kvarterhus	Multihal Kulturhus	Medborgerhus 'Ideastore'
		Forsamlingshus Ungdomshus Beboerforeningshus	Bibliotek Biograf	
		Smal	Bred	
Målgruppeprofil				

Målgruppeprofil kan forstås i emnemæssig og geografisk forstand. Forsamlingshuset henvender sig nok bredt til alle i et lokalsamfund, men geografisk er målgruppen begrænset til netop det meget lokale samfund. Det traditionelle forsamlingshus rummede familiefester, møder og generalforsamlinger i lokale foreninger, en høstfest og måske en juletræsfest for lokalsamfundets børn. Alle alders- og socialgrupper havde adgang, men som regel kun fra netop det sted, og forsamlingshuset henvendte sig ikke til brugere af professionelt udført kultur. Aktiviteterne er begrænset til det, som det lokale opland kan bære, hvilket er langt færre end i (storbyens) kulturhus eller medborgercenter. Det traditionelle bibliotek har en ret smal aktivitetsprofil, men henvender sig til alle dvs. en meget bred målgruppe. Kvarterhuset repræsenterer på begge akser en mellemting eller blanding, blandt andet netop fordi det erklæret har som formål at være et hus for alle grupper i kvarteret. Det rendyrkede kulturhus nærmer sig de store prestigebetonede signaturkulturhuse, især hvis professionalisering og administrative sammenlægninger i forvaltningen fortsætter, uden at der udvikles nye metoder til samarbejde med græsrodder og (lokale) frivillige.

I kommunal administration er der gennem flere årtier sket en udvikling mod større enheder, fra den første kommunalreform i 1970 over strukturreformen i 2007 og siden. Den udvikling karakteriserer kommunernes administration og institutioner inden for praktisk talt alle forvaltningsområder; således også inden for kultur- og fritidsområdet. Især siden strukturreformen i 2007 er der sket administrative ændringer og sammenlægninger, som, sammenmed økonomisk smalhals i kommunerne, fremover vil komme til at påvirke driften af mange medborger-, aktivitets- og kulturhuse. Én af de afgørende beslutninger i den forbindelse bliver, om målgruppe og aktivitetsprofil skal ændres og hvilken relation til målgruppen, man ønsker fra husets side og fra kommunen.

Her er relation mellem den kommunale eller offentlige side og civilsamsfunds-, frivillig-, bruger-, kunde- eller borgersiden formentlig det allervigtigste. Hvilket begreb benyttes om de, der kommer i husene som brugere? På den ene side bliver der med stigende involveringen af lønnet arbejdskraft og den kommunale administrations professionalisme måske mulighed for at udføre opgaver og tilbyde aktiviteter, som ellers ikke ville blive udført. Der er desuden mulighed for mere professionalisme i selve udførelsen af den enkelte aktivitet (større grad af faglighed), hvor frivillighed somme tider kan være foruroligende tæt på amatørisme. På den anden side medfører stigende professionalisering og offentlig institutionalisering nemt bureaukratisering og afstand fra brugere og lokalsamfund med apati og manglende lokalt engagement og ejerskab til følge. I det næste afsnit ser vi på styrker og svagheder ved forskellige organisations- og ledelsesmodeller.

Organisation og ledelse

En første grundlæggende skelnen er mellem huse, der er kommunale institutioner og huse der ikke er kommunale, men selvejende institutioner eller foreningsejede huse. I 1970'erne og 1980'ernes græsrods-hus-bevægelse, førte idéer om selvorganisering til etablering af huse i mange danske byer, ikke sjældent i tomme huse. Selvorganisering indebærer, at husene blev ledet direkte af aktive brugere. Som sådan fungerede husene i starten alene inden for civilsamfundets rammer, bortset fra at kommunen på et tidspunkt havde accepteret at donere eller udlåne huset. Frivillighed og basisdemokrati med stormøder snarere end bestyrelser og ansatte ledere var hovedprincippet i organisationen. Hurtigt blev der behov for professionalisering af en del funktioner, men ledelsen blev fortsat ofte varetaget af et kollektiv og frivillighed var helt afgørende for, at et hus overhovedet kunne fungere. Blandt andet den demografiske udvikling, når aktivister blev gift og fik børn og fast arbejde, gjorde at det blev vanskeligere og vanskeligere at opretholde selvstændige huse uafhængigt af offentlige tilskud og indblanding. Husenes succes med at tiltrække mange brugere og aktiviteter var også en medvirkende årsag til, at der blev brug for mere kontinuitet i ledelse og drift. Idealet overlever fortsat i huse som for eksempel i denne undersøgelse Christianshavns Beboerhus, Karens Minde i Københavns Sydhavn og Remisen i Randers. De er fortsat uafhængige og styres af selvstændige bestyrelser med kompetence til at træffe økonomiske og alle andre beslutninger uafhængigt af kommunen. Bygningerne lejes dog i nogle tilfælde af kommunen og kommunen betaler et betydeligt årligt tilskud til driften og/eller til aflønning af ansatte.

Som det er fremgået, etableres flere og flere huse af kommunerne, mens der næppe, om overhovedet, er etableret uafhængige, ikke-kommunale huse i de sidste par årtier. Professionaliseringen og kommunaliseringen af husene tog allerede fart i 1980'erne, og siden har kommunerne, blandt andet hjulpet på vej af inspiration og finansiering fra byfornyelsen, i stigende grad set muligheder i aktivitets-, medborger- og kulturhusene. Resultatet er, at en stigende andel af husene bliver kommunale institutioner, som i forskellig grad er integreret i den kommunale organisation. Typisk er husene tilknyttet kommunen gennem kultur- og fritidsforvaltningen, selv om det kan have været teknisk eller socialforvaltningen, som i første omgang stod for byfornyelsesprojekt inklusiv etableringen af et hus.

For et hus som organisation er det i udgangspunktet ofte en økonomisk fordel at blive og være et kommunalt hus. Dermed er der en mere sikker økonomi som fundament for huset; så sikker som den kommunale forvaltning og politik nu tillader. Opgaver i relation til personaleledelse og mange andre ledelsesopgaver er entydigt placeret og bliver oftest professionelt håndteret. Alternativet uden for den kommunale organisation er autonomi, men også en ofte langt mere økonomisk usikker tilværelse for både hus, personale og brugere, selvom der findes gode eksempler på huse, som har overlevet som selvstændige organisationer i mange år. Med en driftsorganisation uden for den kommunale organisation har huset ofte større fordel af det frivillige engagement og demokratisk indflydelse til husets brugere. En svaghed kan være, at rekrutteringen til de styrende organer og til den valgte ledelse ofte er vanskelig at få til at fungere. For uafhængige huse kan generationsskifteproblemer få alvorlig betydning. Kan det ikke løses, er en kommunal overtagelse en måske sidste mulighed for husets overlevelse på langt sigt, selv om dets egenart og særlige huskultur ikke overlever.

Der kan næppe siges noget entydigt om, hvilken organisationsform, der er den ene bedste for et aktivitets-, medborger- eller kulturhus. Den lokale kontekst varierer på mange måder både strukturelt og konkret. Desuden spiller også både den lokale organisationskultur, politiske kultur og personlige egenskaber hos brugere, ildsjæle, personale og ledere en stor rolle. Med andre ord eksisterer ethvert hus i en kompleks virkelighed, hvor uforudsigelighed kendetegner en række parametre. Det ser ud til, at de huse, der bedst kan imødekomme brugernes ønsker og behov, også klarer sig godt. Det er dog ikke gjort med passivt at afvente lokalrådets efterspørgsel, for oftest skal behovene opsøges og derefter udvikles i et løbende samspil med brugere og lokale borgere. Ansat, kvalificeret personale har her en vigtig rolle ikke bare som sparringpartnere for brugerne, men også som proaktive udviklingskonsulenter, der åbner huset for nye målgrupper og aktivitetstyper. For at undgå stagnation i et hus, skal der kontinuert ske en rekruttering af nye (generationer af) brugere, nye aktiviteter, og nye samarbejdsformer med det omgivende lokalsamfund. Brugernes efterspørgsel er ind i mellem formidlet gennem en almindelig markedsmechanisme, f.eks. når der sælges billetter til betalings-arrangementer i husene eller ydelser i caféen, og kan på den måde tælles og opgøres kvantitativt. Men skal huset fortsætte med at være en succes, er det evnen til at samarbejde med nye grupper uden for og i huset og til at udvikle nye 'produkter', der bliver afgørende.

Det er ikke uden videre muligt at sige klart, at én bestemt organisationsmodel bedst klarer konstant at udvikle husets evne til at opfylde de lokale målgruppers behov og ønsker. I den undersøgte population af huse, kan der skelnes mellem tre principielt forskellige måder at organisere et hus på.

Model I. Huset er kommunalt og kommunen støtter driften økonomisk, og har ansat personalet; forening står for driften

På det kommercielle marked udvikles løbende nye kultur- og aktivitetstilbud, og samtidig institutionaliseres flere af de eksisterende huse og integreres fuldt i den kommunale lokal- og kulturpolitik. Alligevel forekommer der løbende lokale *bottom-up*, ildsjælsdrevne initiativer for at få et hus i sin by eller kvarter. Selvom et hus i sidste ende er etableret under og med støtte fra områdefornyelse eller på anden måde som del af byfornyelse eller en kommunal indsats, vil idéen og initiativet ofte være undfanget blandt lokale frivillige græsrodder og foreninger. Ikke sjældent har de lokale arbejdet i årevis for at få et hus, og ofte er det et samspil mellem lokale ildsjæle og kommunale politikere og embedsmænd, der konkret igangsætter et husprojekt, og ind i mellem er det udefra kommende forhold, som for eksempel bestemmelsen i byfornyelsesloven, der pludselig muliggør realisering af ønsket.

Huset er kommunalt og driften betalt af forvaltningens budget, men en lokal forening står for den daglige drifts beslutninger. Foreningen har sine rødder i de ildsjæle, som var med til at få huset etableret. Der kan være mange små og store udfordringer i det daglige. De helt store udfordringer er dog sjældne, men til gengæld fundamentale. Der er oftest især to. Den ene vender indad i foreningens egen organisation: Så længe de oprindelige ildsjæle er involveret har huset en 'organisatorisk hukommelse' og rutiner for hvordan forskellige typer beslutninger håndteres, men hvem skal tage over, når de ikke vil eller kan mere? Foreningens beslutninger vedrører ikke mindst det løbende samarbejde med kommunen. Som alle andre i det kommunale budget, skal man forsvare sin bevilling hvert år. Den anden store udfordring har med den kommunale forvaltning at gøre. Der sker der ind i mellem forandringer, for eksempel fordi der sker omstruktureringer i forvaltningen. Der kan komme nye folk på kendte pladser. Hvordan sikres det, at gamle aftaler med huset fortsætter uden forringelser, når forvaltningen ændrer prioriteter?

Eksempel: Kulturhuset i Ardens organisation

Huset i Arden er et eksempel på, at en udefra kommende anledning kan give et skub til processen. Den tidligere Arden kommune havde cirka 9.000 indbyggere og i 2002 lykkedes det for en kreds af lokale ildsjæle, hvoraf nogle beskæftigede sig professionelt med kultur, sammen med nogle af de lokale politikere at overbevise borgmesteren om, at omkostningerne for kommunen ved at etablere et kulturhus var forholdsvis beskedne. Det skyldtes blandt andet, at der fra 2001-2005 pågik en betydelig renovering og forbedring af bymidten i Arden med finansiering via Helhedsorienteret Byfornyelse og blandt andet foranlediget af DSBs beslutning om at nedlægge jernbaneoverskæringen

Kulturhuset var fra starten kommunalt ejet, og der er kommunale institutioner i huset, blandt andet biblioteket. Driften af selve kulturhuset forestås af Kulturhusforeningen, hvis primære opgave er at skabe liv og aktiviteter samt at organisere udlejning af sal og mødelokaler. Kulturhusforeningen betaler en fast årlig leje til kommunen. Kulturhusforeningen er en brugerforening af brugere, enkeltpersoner såvel som foreninger og institutioner, som med medlemskab får adgang til at låne lokaler til arrangementer uden at skulle betale yderligere leje. Desuden er der værested og særlige aktiviteter for ældre organiseret af to private foreninger, borgerservice lejer sig ind 2x2 timer om ugen, mv. Der er ikke udlejning til private fester.

"Det var en væsentlig del af idégrundlaget for huset netop at være det der åbne mødested, også for de lidt skæve eksistenser eller folk der var isolerede eller psykisk syge eller misbrugere – at man havde et sted man kunne gå ind. Fordelen, ved at man kan gå ind netop her, er, at man kan gå ind ad hoveddøren og så er der ingen, der kan se, om du går på biblioteket, lokalhistorisk arkiv eller op på værestedet – du render ikke rundt med et stempel i ryggen".

Kulturhusforening og kommune har således fra starten etableret en organisation, der hviler på en bestemt arbejdsdeling mellem den offentlige part og de private foreninger.

"Hvis det skal blive ved med at være bæredygtigt, er der nødt til at være en dynamik mellem det frivillige engagement og en kommunal forvaltning, som det typisk er. Man skal se sig selv i nogle andre roller. Kommunen kan ikke bare være myndighed og forvaltning længere, du er nødt til at komme ud og røre ved det frivillige niveau på en anden måde, og som frivillig er man nødt til i højere grad at indgå i et lidt mere forpligtende samarbejdsrolle".

Som nævnt var der professionelle kulturmedarbejdere blandt de oprindelige ildsjæle, og der er fortsat ansatte i kultur- og fritidsforvaltningen, som er meget aktive i Kulturhusforeningen. Balancen mellem de professionelle i (kommunale) organisationer og foreningernes frivillige er delikat i den forstand, at der ikke skal ske mange ændringer på hverken den ene eller den anden side, før den gensidige forståelse kan komme ud af balance. Personlig opbakning i både det politiske system og forvaltningen har ofte været afgørende for etablering af et hus. I den daglige drift er et godt samarbejde og gode relationer mellem hus og forvaltning fortsat helt centralt. I et strategisk perspektiv er generationsskifte på foreningssiden og omstruktureringer i forvaltningen derfor vigtige hændelser. I Ardens tilfælde er begge dele forestående.

Model II. Kommunen ejer huset og driver det. Personalet er ansat i den kommunale forvaltning. Café eventuelt udliciteret

I mange kommuner har man i de senere år påbegyndt restrukturering i flere forvaltninger. Tidligere selvstændige kommunale institutioner samles under en fælles områdeledelse, så der bliver skudt et nyt administrativt lag ind mellem institutionerne og forvaltningen. Det nye ledelseslag vil typisk være begrundet i forventning om stordriftsfordele. Den type ændringer sker i flere kommuner også på kultur- og fritidsforvaltningens område, uanset om det er en kommune, som er opstået ved sammenlægning af flere mindre, eller en kommune der ikke blev slået sammen med andre. I for eksempel Københavns Kommune indebærer det at flere medborger-, beboer- og kulturhuse samles under fælles ledelse som også omfatter blandt andet det lokale bibliotek.

Eksempel: Kulturhuset Islands Brygges organisation

Huset var fra starten et kommunalt hus fuldt integreret i den kommunale forvaltning, men også et gennem mange år meget stærkt ønsket hus af befolkningen på Islands Brygge, ikke mindst siden det gamle folkets hus Gimle blev revet ned. Der blev fra starten etableret en brugerbestyrelse, men

"... den klassiske model fungerede ikke. Det er lige som skolebestyrelserne. På den ene side er det smukt, at borgerne har direkte indflydelse på det, de går og betaler til, ligesom skolerne. Og man vil sikre, at bestyrelserne ikke gror ind i sig selv – men det er jo ofte det der sker med den form. Tit dukker der kun meget få op.

... mange af dem viser sig jo kun at repræsentere sig selv. Selv om der da var rigtig mange dygtige. Så da der kun dukkede tre op på årsmødet, hvilket ikke var nok til en bestyrelse; så fik de en chance for endnu et årsmøde, men det lykkedes ikke, der kom ikke flere, så nu er det nedlagt for 1½-2 år siden.

... men på trods af det: så er der meget mere brugerindflydelse nu. Altså, der foregår flere ting. Næsten 70-80 procent af alle aktiviteter er startet op af brugerne, eller i samarbejde med brugerne."

I sammenligning med model I slipper borgene for at skulle holde liv i en forening og bestyrelse, der skal stå for driften. Energien kan bruges direkte på at få aktiviteter til at finde sted, og husets professionelle personale faciliterer og yder service til foreninger og andre grupper af brugere. Én udlægning kunne være, at det – som i 1970ernes Projekt Hus – er de aktives demokrati, blot nu med en professionel organisation til at hjælpe med at arrangere, formidle og så videre.

Der er flere væsentlig forskelle mellem Kulturhuset på Islands Brygge og mange andre huse. Udover et stort 'kundegrundlag' i kraft af det tætbeholdte lokalområde og en ekstraordinært attraktiv beliggenhed ved kajkanten på Islands Brygge, som tiltrækker mange, mange kunder til caféen i udendørs-sæsonen, så er selve organisationen omkring caféen også anderledes end i mange andre kommuner. Caféen er udliciteret, hvilket i kulturhusforeningskredse ikke er ukontroversielt. I Islands Brygges tilfælde er udliciteringen med tiden dog blevet en ganske stor succes for både hus og café-forpagter.

Udfordringerne for Kulturhuset på Islands Brygge har med selve organisationen at gøre, idet kommunen har valgt at omstrukturere ledelsesforholdene gennem administrativ sammenlægning inden for kultur- og fritidsforvaltningen, som det kendes også fra andre forvaltningsområder i mange kommuner. Det har medført lederskifte og det, i kombination med omstruktureringen, kan medføre store ændringer i organisationens kultur. En mere praktisk orienteret udfordring er, at det arkitektonisk nyskabende hus med stor glas-

facade har meget høje varmeudgifter. I sidste ende begrænser høje bygningsdriftsudgifter aktivitetsmulighederne.

Om organisationens opfyldelse af sit formål: at være mødested for mennesker i lokalområdet, lød det blandt andet:

"Jeg startede med at sige, at 'vi er et mødested'. Og derefter sagde jeg 'vi er meget mere end kaffe på kanden': Vi er kaffe, men vi er også alt det, som alle folk bruger os til. Hvis vi kun er det, som én gruppe bruger os til, så er vi jo kun det. Men vi er mange ting. Vi er sundhedsplejerske med 'Fars legestue', vi er sundhedsplejerske, vi er punkfestivaler osv. Og alle grupper er ligeglade med alle de andre ting, der foregår – bare de kan gøre det, de selv gerne vil."

Om det er yderligere en udfordring, måske også for mange andre huse end dette, eller det er en konstatering af tingenes tilstand i de fleste huse, får stå åbent.

Model III. Selveje/foreningsejet hus med kommunalt driftstilskud

Den mest 'autentiske' model, set med det gamle forsamlingshus eller 1970-80ernes Projekt Hus-øjne, er det selvejende eller foreningsejede hus, hvor selve bygningen godt kan være kommunalt ejet, men huset drives for alt andet vedkommende af husets bestyrelse og den ledelse og personalegruppe, som bestyrelsen selv har ansat. Der kan naturligvis være samarbejde med den kommunale forvaltning om en lang række forhold, og der er tale om betydelig kommunal driftsstøtte, men der er en klar, formel adskillelse mellem huset og kommunen. I praksis er forskellen til model II ikke nødvendigvis så stor, som den formelle forskel lægger op til. Også det selvstændige hus har, forudsat det har en vis størrelse, en professionel driftsorganisation, hvor ansatte varetager hovedparten af de daglige opgaver.

Mens autonomien er stor og afstand fra brugere til beslutningstagere er kort i denne hustype, så kan beslutningskraft og -tempo af og til være begrænset, især hvis det er sædvane at træffe beslutninger i konsensus. Organisationens tilpasningsevne til nye vilkår kan derfor være svagere end i andre mere topstyrede organisationer. Sårbarheden over for udefra kommende chok – især økonomiske – er ikke nødvendigvis større end i den rent kommunale organisation, men det kan være vanskeligt at modstå politisk pres, hvis man er økonomisk udsat. Det er ofte ikke muligt at tilbyde personalet lige så stor tryghed som i en kommunal organisation. En stor udfordring som også denne organisationstype står med er generationsskifte. Endnu i dag er der i de besøgte huse oprindelige ildsjæle tilbage som bærende kræfter, men generationsskiftet skal gennemføres inden for ganske få år.

Eksempel: Christianshavns Beboerhus' organisation

Huset, som hører til i den gamle Kofoeds Skole, blev indtaget ved en husbesættelse i 1974. Huset ejes i dag af kommunen, som står for udvendig vedligeholdelse, mens foreningen har ansvaret for den indvendige. Huset er styret af en forening og den daglige ledelse beskrives som kollektiv i et samspil mellem formanden og de ansatte.

"Det er meget besværligt at være kollektivt ledet, men jeg kan godt lide det, for alle har noget at skulle have sagt. Det giver mange konflikter ... jeg har været her så meget nu, fordi jeg er pensionist, og jeg har uformelt [og frivilligt] lavet direktørarbejde, og det tror jeg ikke, der er mange, der gider. Så vi holder nu møder om, hvordan det bliver i fremtiden, for jeg er én af de sidste i den gamle bestyrelse; jeg skal gå om 1½ år."

Der er otte fuldtidsansatte plus som regel en militærnægter, hvis løn betales andetsteds fra. Mange aktiviteter er afhængige af frivillige, som skal være medlem af foreningen, men ansvar for huset i åbningstiden skal varetages af ansatte. Tidligere havde frivillige ansvar for bookning og anvendelse af tilskudsmidler fra Kulturministeriet (klippekort), men budgettet skred, så nu er det professionelle *bookere*, der står for det. Modellen for samarbejdet med kommunen kaldes en foreningsdrevet selvstyrende model. Fordi huset således ikke er under en kommunal forvaltning, kan man fortsat drive sin egen café, hvilket der bliver lagt stor vægt på. Andre huse i kommunen har ikke selveje-modellen og har måttet udlicitere deres caféer. Til gengæld skal de ikke selv dække deres eventuelle underskud, som Christianshavns Beboerhus skal.

Remisen i Tøjhushavekvarteret i Randers ejes af en fond, som blev stiftet med midler fra salg af det tidligere Slotsengens Beboerhus i forbindelse med Kvarterløftet i Tøjhushavekvarteret. I Remisen mærkes det tydeligt, at konjunkturerne for frivillige foreninger både kan gå op og ned. Mens der i kvarterløftets kølvand var stort engagement og megen aktivitet, så har der i de senere år været en afmatning i det frivillige engagement, og det har direkte påvirket aktivitetsniveauet i huset. En del af huset benyttes af den kommunale ungdomsinstitution 'Grejbanken', og den lokale skole har en fast lejeaftale vedrørende den store sal, men derudover er der relativt lidt aktivitet, så reelt er husets faciliteter underudnyttet. Der er ikke kommunale tilskud men kun meget få faste udgifter, så husets økonomi er pt. ikke afhængigt af at aktivitetsniveauet øges.

Foreningsøkonomi, kommunal økonomi og markedsøkonomi

Spørgsmålet om penge – økonomi – er på mange måder ladet med problemer og mange betydninger i husene. Nogle ser det at beskæftige sig med penge som en slags kompromittering af kultur og frivillige aktiviteter. Men de fleste huse er i den situation, at de mangler penge og derfor næsten permanent er på jagt efter finansiering. Det er en ret fast del af en husledelses arbejde. Det skal hvert år sikres, at husets andel af det kommunale budget ikke bliver mindre, i al fald ikke væsentligt mindre. For praktisk talt alle huse er det det kommunale driftstilskud, der i sidste ende holder hånden under driften. Desuden skal der løbende skaffes fondsmidler til arrangementer og aktiviteter. Fondene – både private og offentlige – ønsker som regel ikke at yde støtte til driftsudgifter, men alene investeringer og aktiviteter.

I en britisk håndbog i ledelsestræning for selvejende kulturhuse (Fitzgerald 2008) skelnes der mellem to økonomimodeller: Den ene tager udgangspunkt i aktivitetsniveauet og den indkomst, der genereres fra det og så tilpasses husets økonomi og faste udgifter derefter. Er der underskud, må der skaffes indkomst fra andre kilder. Den anden model starter med de faste udgifter, der er nødvendige for at drive huset, og så må der rejses indkomst fra aktiviteter og andre kilder (fonde, offentlige tilskud) for at kunne opretholde driften. I mangel af bedre kunne man måske kalde det en bottom-up og en top-down-model, jvf. tabellen.

Økonomimodeller

A. Bottom-up

Indkomst fra aktiviteter

– Direkte omkostninger ved aktiviteter + faste udgifter: overheads, reserver og kapitaludgifter

= Behov for støtte fra fonde eller andre eksterne indkomstkilder

B. Top-down

Faste udgifter: overheads, reserver og kapitaludgifter

– Fondsstøtte og andre eksterne indkomster

= Indkomst, som skal rejses f.eks. fra overskud på aktiviteter + andre eksterne indkomstkilder

Kilde: Fitzgerald S (ed.) (2008) Managing Independent Cultural Centres. A Reference Manual, side 45

Som allerede nævnt i afsnittet om organisation er kommunalt ejerskab den almindeligste ejerform for kultur- og aktivitetshuse, som er etableret i forbindelse med byfornyelsen. Ejerskabet har naturligvis afgørende betydning for økonomimodellen i et hus. Hvis huset ikke er kommunalt ejet men ejet af for eksempel en forening, er der principielt større rum for beslutninger, men økonomien kan, når den er knap, hurtigt begrænse husets de facto uafhængighed uanset den formelle selvstændighed. Husøkonomi er åbenlyst vigtigt, fordi økonomien sætter grænser for, hvilke aktiviteter og arrangementer, der kan finde sted. Når formålet med etablering af et hus var, at sikre at

der kom mere aktivitet, kultur og flere møder mellem områdets beboere, har det betydning om husets økonomi faktisk gør det muligt. Hvis økonomien på lidt længere sigt – udover den første tid efter etableringen – kommer til at virke begrænsende, så aktivitetsomfanget ikke kan opretholdes, så opfylder huset sit formål i mindre grad, risikerer at tiltrække færre brugere og dermed at komme ind i en nedadgående spiral.

Regnskabsanalyse

Opførelsen af de fleste af husene i undersøgelsen er oprindeligt delvist finansieret med statslige midler fra byfornyelsen. Som regel har kommunen derudover også selv bidraget, og desuden har forskellige fonde ofte medvirket til finansieringen, for eksempel Lokale- og Anlægsfonden. Her er det imidlertid her den daglige driftsøkonomi, der er i fokus: Én ting er at rejse midler til at få etableret et hus, men det kan være noget ganske andet at sørge for, at der er midler til at finansiere driften år efter år. I løbet af ganske få år summer det til beløb, der overstiger den oprindelige investering. I dette afsnit gennemgås aktivitetshusenes økonomi baseret på regnskabsoplysninger fra de senere år. På grund af praktiske forhold med hensyn til at fremskaffe detaljerede regnskabsoplysninger, er der ikke fuldt sammenfald mellem hvilke huse, der er omfattet af regnskabsanalysen og case-analyserne, jf. tabel nedenfor.

Huse inkluderet i regnskabsanalyse

Hus	By	Kommune	Organisation	Omsætning mio. kr.
Vollsmose Kulturhus	Vollsmose	Odense	Kommunalt ejet	2,370
Pakhuset	Odder	Odder	Foreningsejet	0,206
Kulturhuset i Arden	Arden	Mariagerfjord	Kommunalt ejet	0,386
Mosaikken	Kjellerup	Silkeborg	Kommunalt ejet	1,645
Remisen	Randers	Randers	Selvejende fond	0,071
Ungdommens Hus	Fredericia	Fredericia	Kommunalt ejet	4,590
Kvarterhuset	Sydvestkvarteret	Kolding	Kommunalt ejet	0,985
Kulturhuset Islands Brygge	Islands Brygge	København	Kommunalt ejet	10,929
Karens Minde	Kongens Enghave	København	Foreningsdrevet, kommunalt ejet	4,246
Christianshavns Beboerhus	Christianshavn	København	Foreningsdrevet, kommunalt ejet	4,483
Rosenbækhuset	Odense C	Odense	Foreningsdrevet Kommunalt ejet	0,186
Nygadehuset	Åbenrå	Åbenrå	Kommunalt ejet	1,297
Nørager	Nørager	Rebild	Selvejende inst.	0,203
Folkets Hus	Struer	Struer	Selvejende inst.	4,823
Bovrup Aktivcenter	Bovrup	Aabenraa	Kommunalt ejet	0,451

Note: Omsætning i udliciterede cafeer er ikke inkluderet i omsætningstallet. Det indebærer for eksempel, at den samlede omsætning i Kulturhuset Islands brygge er betydeligt højere end de angivne knapt 11 mio.kr.

Begreber

I regnskaberne, som er gengivet i bilag 3, benyttes en række begreber, som her kort skal forklares.

Udgifter sammenfatter huset samlede forbrug i året ifølge regnskabet. Udgifter er delt op i fire poster:

Drift: Heri er noteret samtlige af de udgifter, der er indeholdt i regnskabet inklusiv administration men uden aktiviteter, løn, og andet.

Aktiviteter: Udgifter, som er direkte forbundet med aktiviteter (værksteder, arrangementer, udstillinger m.m.). Omfatter også indkøb af for eksempel musikudstyr, studieudgifter, indkøb af multimedier, osv.

Lønudgifter: Udgifter til personale

Andet: I de tilfælde, hvor der i husregnskabet er anført en 'andet'-post, er det placeret herunder.

Indtægter udgøres af husets samlede indtægter ifølge regnskabet, opdelt i seks underposter:

Kommunalt tilskud: Langt de fleste kulturhuse får et større eller mindre tilskud. Hvor det direkte fremgår af regnskabet er direkte overført. Såfremt det ikke er anført i regnskabet, men huset er kommunalt, er der anført et beløb, der svarer til differencen mellem samlede udgifter og de øvrige indtægter.

Café: Indtægter fra café og køkken/restauration. I de tilfælde hvor café og køkken er udliciteret vil indtægten typisk være en forpagtningsafgift/lejeafgift.

Billetsalg: Billetindtægter i forbindelse med arrangementer.

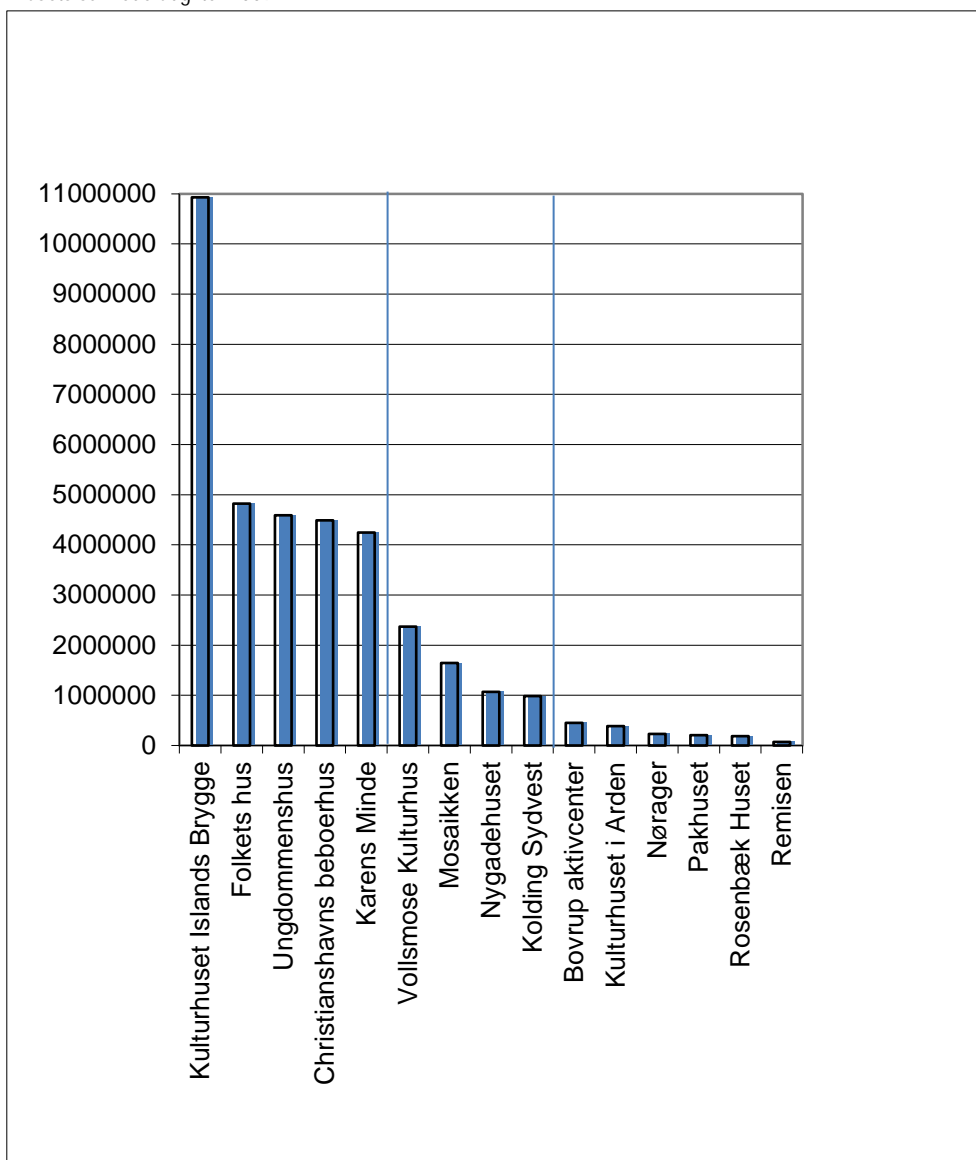
Udlejning af lokaler: Indtægter fra lokaleudlejning til private møder, fester mv. Inkluderer lejeindtægter fra øvelokaler o.l.

Medlemskontingent: Indtægter fra medlemskontingenter, hvis huset er foreningsdrevet og forudsat, posten fremgår af regnskabet.

Andet: Øvrige ikke-specificerede indtægter.

Omkostnings- og aktivitetsniveau

De undersøgte husøkonomier er ikke direkte sammenlignelige. Ejerformerne er forskellige, og det kan være forskelligt hvilke omkostninger, der er med i regnskabet. I nogle huse er lønudgifter ikke med i budgettet, fordi medarbejderne lønnes andre steder fra, for eksempel via ansættelse i kommunens forvaltning. Nogle bygningerne er gamle og/eller dyre at drive og vedligeholde, for eksempel kan varmeudgifter i dårligt isolerede huse belaste driftsbudgettet betydeligt. Andre bygninger er nye og måske ligefrem selvforsynende med energi. Nogle huse er små, andre er store. Således har huset med det største årlige budget en omsætning, der er 50 gange større end

*Note: Der er benyttet 2008-oplysning for Nygadehuset, Nørager Kultur- og Beboerhus, Folkets Hus i Struer og Bovrup Aktivcenter
 Kilde: 15 husregnskaber 2008-2010, se bilag 3.

huset med den mindste omsætning. Det er indlysende, at det er en større udfordring for eksempel at lede et hus med en omsætning på 11 millioner kroner end et med omsætning mindre end 200.000 kroner. Helt umiddelbart betragtet kan årets samlede omsætning i et hus (bruttoudgiften) være en indikation af aktivitetsniveauet. Der er dog næppe direkte parallelitet mellem de to, netop fordi for eksempel husleje- og varme udgifter kan sluge mange ressourcer, på samme måde som det kendes fra store statslige kulturhuse, men det giver et billede af husenes økonomiske størrelse. Det skal derfor bemærkes, at der meget vel kan eksistere huse med stort udbud og mange aktiviteter, uden at det nødvendigvis afspejles i en høj økonomisk aktivitet. I enkelte af de besøgte huse var varmeudgiften dog så høj, at den reelt trak ressourcer fra aktiviteterne. I et tilfælde, fordi der er tale om et gammelt, dårligt isoleret hus, men i et andet tilfælde fordi der er tale om et nyt hus med iøjnefaldende (glas-)arkitektur. Som det ses af figuren kan de undersøgte huse deles ind i tre grupper efter omsætningens størrelse.

Gruppe 1 er de mest udgiftstunge huse, med en årlig drift på cirka 4,5 mio. kroner og opefter. Det er Ungdommens Hus i Fredericia, Kulturhuset Islands Brygge, Karens Minde, Christianshavns Beboerhus, alle i København, og Folkets Hus i Struer. Kulturhuset Islands Brygge har en årlig omsætning på næsten 11 millioner kroner.

Gruppe 2 er en mellemgruppe. Her ligger husene med et årligt omsætningsniveau på mellem én og to millioner kroner. Det er husene i Vollsmose, Kjellerup, Kolding Sydvest og Aabenraa.

Gruppe 3 er de seks huse med beskedent samlet årlig udgiftsbudget. Det er Pakhuset i Odder, Kulturhuset i Arden, Remisen i Randers, Rosenbækhuset i Odense centrum, Nørager Kulter- og Medborgerhus samt Aktivcentret i Bovrup. Disse huse har årlige udgifter under en halv million kroner, og der kan ikke foregå mange udgiftskrævende aktiviteter sammenlignet med husene i gruppe 1 og 2. Omfanget af frivillige aktiviteter siger den økonomiske omsætning ikke nødvendigvis noget om.

Udgifter til aktiviteter

Aktivitetsbudgettet i sig selv er sjældent særligt oplysende. Aktiviteter figurerer i nogle men ikke alle regnskaber, men kun som for eksempel værkstedsudgifter, drift af internetcafe eller lignende. Typisk udgør aktiviteter i størrelsesordenen 10 procent eller mindre af de samlede udgifter, bortset fra Folket Hus i Struer, hvor udgiften til aktiviteter udgør mellem en fjerdedel og en tredjedel af de samlede udgifter.

Husene rummer imidlertid mange andre aktiviteter end de, som er direkte relateret til aktivitetsbudgettet, for eksempel lokaleudlejning til foreninger eller private eller måske drift af en cafe, hvor der også er mulighed for musik og anden optræden. En stor del af aktiviteterne i et hus gemmer sig derfor under andre poster i regnskabet. Endvidere kan mange aktiviteter finde sted helt uden, at husets økonomi påvirkes. Arrangementer som koncerter, oplæsninger, dans, gymnastik, undervisning, møder, forestillinger og udstillinger i huset kan sagtens finde sted, uden at det behøver at påvirke aktivitetsbudgettet. Hvis det pågældende arrangement finansieres med entreindtægter, tilskud fra eksterne fonde, indtægter fra barsalg og lokalelejen og rengøring eftergives, fordi arrangørerne er en frivillig forening, så kan arrangementet ikke ses i regnskabet.

Nogle af husene har monteret tællere, der registrerer antallet af brugere der kommer ind i huset, men det gælder ikke samtlige huse i regnskabsanalysen, så det er ikke muligt at sammenligne og bruge besøgstallet som indikator for kulturhus-aktivitet.

Lønudgifter

Det vil med andre ord kunne lede til forkerte slutninger, hvis man vil konkludere fra aktivitetsudgift til aktivitetsniveau. Husets lønudgift kan i nogen grad betragtes som en indikator for aktivitetsniveauet, fordi aktivitet ofte forudsætter, at nogen har det som ansvarsområde, at opsøge, iværksætte, organisere og lede aktiviteter. Selv når aktiviteter organiseres og ledes af frivillige og foreninger, er der som regel behov for en lønnet medarbejder til at formidle praktiske oplysninger og regler og formidle eventuelle betalinger mv. Når det er sagt, gælder det også, at det, alt andet lige, er lettere at anvende og mobilisere frivillige arbejdskraft i mere specialiserede huse. Der er der en tæt sammenhæng mellem husopgaver og aktivitetsindhold. Frivillige engagerer sig nemlig mere ud fra interesse for bestemte aktiviteter end for at komme til at løse generelle opgaver inden for ledelse, drift, vedligeholdelse mv.

Lønudgift udgør i de store huse op mod 60-70 procent af husets samlede udgifter, i andre huse noget mindre. Der er en del usikkerhed forbundet med lønudgifter, fordi nogle huse har alt personale direkte tilknyttet og ansat i huset, mens andre huse har en eller flere medarbejdere dagligt tilknyttet, men ansat i kommunens forvaltning. Høje lønudgifter kan indikere et højt aktivitetsniveau, men det kan ikke udledes med sikkerhed. De tre københavnske huse har for eksempel lønudgifter i størrelsesordenen 70 procent af omsætningen. Der er imidlertid forskel på hvad medarbejderne bruger tid på, for i Karens Minde og Christianshavns Beboerhus driver man begge steder café, hvortil der selvsagt medgår en del af den samlede arbejdstid. I Kulturhuset på Islands Brygge er caféen udliciteret, så der går ingen af medarbejdernes timer til cafédrift. Der må derfor antagelig være relativt flere medarbejdertimer til rådighed for organisering af aktiviteter. I andre huse drives café med frivillig arbejdskraft, så det er ikke lige til at sammenligne mellem huse.

Indtægt

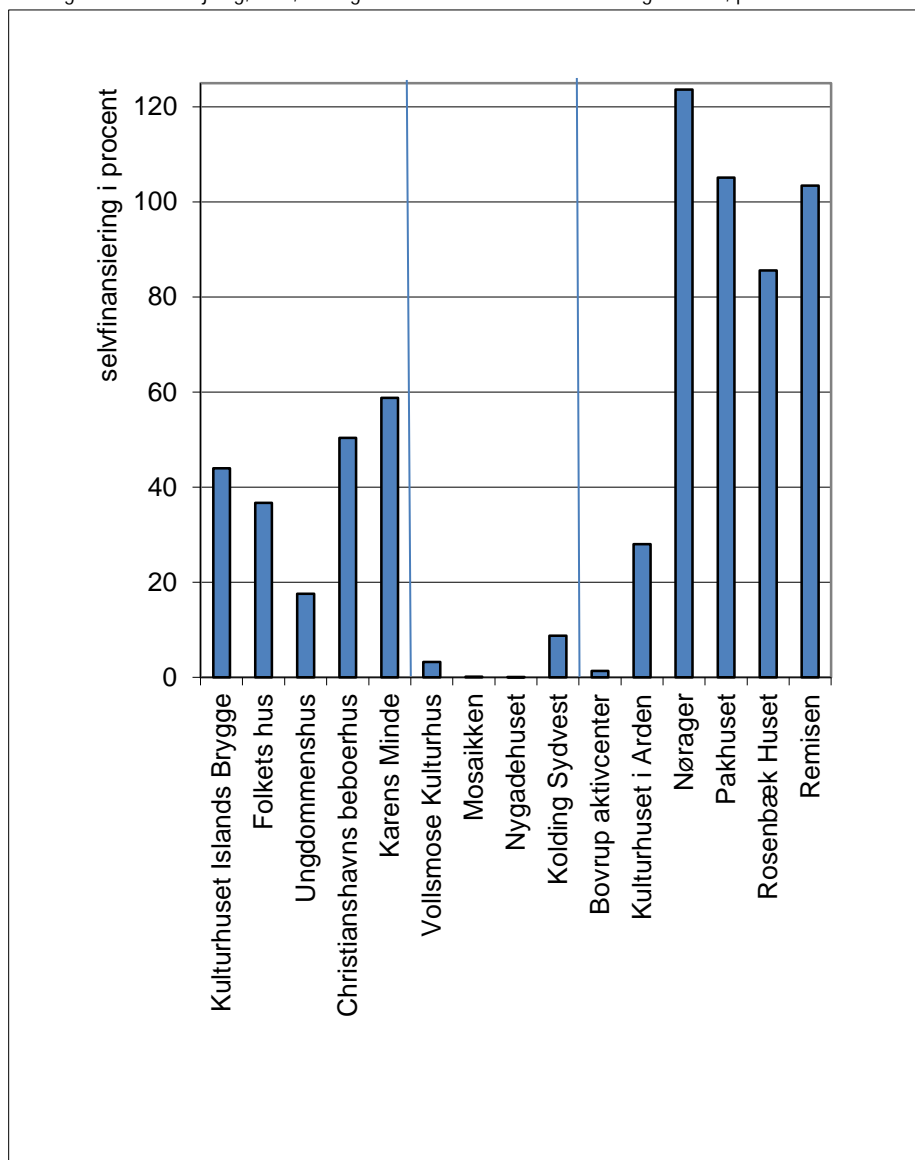
En langsigtet bæredygtig hus-økonomimodel må være mere robust, hvis huset genererer indkomster fra mere end én kilde. I forbindelse med den oprindelige etablering af husene, blev der i de fleste tilfælde rejst midler fra flere forskellige kilder. Udover kommunernes eget byfornyelsesbidrag var tilskud (udgiftsrefusion) fra Socialministeriets helhedsorienterede byfornyelsesmidler helt centrale bidrag. Derudover fik nogle huse støtte fra andre kilder. Lokale- og Anlægsfonden og Energistyrelsen støttede flere huse, men også Biblioteksstyrelsen, Realdania, Nordvestjysk Center for Vedvarende Energi har i nogle tilfælde støttet opførelsen af et hus. I de fleste tilfælde var det dog primært byfornyelsesmidler og kommunens egen finansiering, der betalte for husenes opførelse eller istandsættelse. Der kan gennem nogen tid have været et lokalt behov for et aktivitets-, beboer- og kulturhus, lokale ildsjæle kan have presset på, men det var først med muligheden for en høj statslig udgiftsrefusions via den helhedsorienterede byfornyelse, at kommunerne så en praktisk økonomisk mulighed for faktisk at etablere husene.

I den daglige drift af husene er der ikke mulighed for nogen form for statsligt tilskud, og driften er derfor i første omgang helt afhængig af, at kommunens forvaltning og politikere fortsætter med at bevilge til huset år efter år. Selvejende huse er i princippet ikke meget anderledes stillet end kommunale huse, for også de selvejende er afhængige af en driftsoverenskomst med en kommunal forvaltning. Kun huse med meget beskedne faste udgifter kan gøre sig håb om, at klare sig helt og holdent på grundlag af selv-genereret indkomst.

De, i økonomisk forstand, store huse i regnskabsundersøgelsen er store, fordi de ligger i tæt befolkede bydele med mange indbyggere og dermed et potentielt større marked end i områder med få indbyggere. Der er mulighed for at få et stort kommunalt tilskud i kraft af det store befolkningsunderlag. Det giver mulighed for mange arrangementer, og dermed potentielt mange entréindtægter, udlejningsindtægter og så videre. I små huse er de faste udgifter mindre, måske er ledelsen frivillig og ulønnet, og der er ikke behov for at rejse så mange penge til drift af et lille hus. Men mulighederne for at generere indkomst fra arrangementer og udlejning kan være begrænsede. Som et mål for husenes evne til at sprede deres risiko gennem at henvende sig til flere 'markeder', dvs. rejse indkomst fra andre kilder end kommunen alene, kan man sammenligne de samlede udgifter med indtægterne fra ikke-kommunale kilder. Hvis indtægten fra aktiviteter, arrangementer, udlejning mv. er stor, viser det sig i en høj selvfinansierungsgrad. Indirekte er en høj indkomstgenerering udtryk for, at der finder mange arrangementer og aktiviteter sted, som brugerne faktisk efterspørger, siden de både kommer og også betaler for eksempel entré eller lokaleleje.

Man kunne måske forvente, at jo flere penge der pumpes i et hus fra kommunal side af, jo flere aktiviteter får man. Omvendt kunne man, med samme ret, forvente, at et stort kommunalt tilskud kunne blive en sovepude', og at selvejende eller foreningsejede huse ville være bedre til at generere indtægter. Den sammenhæng er imidlertid ikke entydig, som det ses af figuren.

Indtægt fra lokaleudlejning, café, arrangementer som andel af samlet udgift 2009*, procent

Note: Der er benyttet 2008-oplysning for Nygadehuset, Nørager Kultur- og Beboerhus, Folkets Hus i Struer og Bovrup Aktivcenter
 Kilde: Bilag 3.

Der er en tendens til, at de meget udgiftstunge huse i det vi før kaldte gruppe 1 – Ungdommens Hus i Fredericia, Kulturhuset Islands Brygge, Karens Minde, Christianshavns Beboerhus og Folkets Hus i Struer – er effektive til at generere ekstra midler. Det gælder i særlig grad foreningsdrevne huse som for eksempel Karens Minde og Christianshavns Beboerhus. De to huses regnskaber og fordeling af indtægter og udgifter ligner hinanden meget. Begge trækker 50-60 procent af deres samlede udgifter hjem via egne indtægter, primært lokaleudlejning, herefter cafe. Der er mange, ofte gratis musikarrangementer og lignende i de to huses café, hvilket i nogen grad finansieres af netop cafédriften. Kulturhuset Islands Brygge har en noget lavere selvfinansieringsgrad, men genererer ikke desto mindre næsten fem millioner kroner i indtægt fra udlejning af lokaler og billetsalg ved arrangementer. Caféen er udliciteret til en privat entreprenør og huset modtager mere end kr. 800.000 i forpagtningsafgift fra caféen.

Gruppe 2 – det er husene i Vollsmose, Kjellerup, Kolding Sydvest og Aabenraa – har så godt som ingen egenindtægter og finansieres derfor næsten udelukkende kommunalt.

Gruppe 3 – Pakhuset i Odder, Kulturhuset i Arden, Remisen i Randers, Rosenbæk-huset i Odense centrum, Nørager Kulter- og Medborgerhus samt Aktivcentret i Bovrup – har, som det fremgik tidligere, et temmelig lavt aktivitetsniveau vurderet ud fra udgiftsposter. Til gengæld er der tale om en meget høj grad af selvfinansiering, typisk takket være lokaleudlejning. Er selvfinansieringsgraden i et år over 100 er der overskud på driften.

Forskellen mellem egen-genererede indtægter og den samlede omsætning betales i så godt som alle huse af et kommunalt tilskud. Det er lidt vanskeligt at sammenligne fordi, som før nævnt, er der variationer i administrativ praksis. Nogle steder er medarbejderne for eksempel ansat direkte i den kommunale forvaltning og dermed uden for huset. Så kommer lønudgiften ikke med i husregnskabet.

Lokalsamfundseffekter

Om et bykvarter og det lokale samfund er synonyme og overlappende eller ej er siden Durkheim en sociologisk kernediskussion, som også er væsentlig på by og lokalsamfundsforskningens felt. I det moderne, mere og mere mangfoldige samfund bliver der færre og færre fælles *sociale normer*. I bykvarterer, hvor der er mange sociale og økonomiske problemer ses manglende på fælles normer som særligt akut. Andre forskere beskæftiger sig også med samfundsmæssig sammenhængskraft, når de taler om *social kapital* (Bourdieu 1986, Putnam 2000) eller *strong ties and weak ties* (Granovetter 1973). I Danmark sætter det offentlige – stat og kommune – ofte ind med områderettede indsatser som, udover sociale og fysiske forbedringer i det byggede miljø, skal løfte kvarteret socialt.

Det har siden midten af 1990'erne været et politisk rationale i byfornyelsespolitik, at hvis man sætter ind med helhedsorienteret hjælp til både muren og mennesker på et afgrænset sted, så kan man opnå et bedre socialt løft, end hvis kommunen alene benytter almindelige, generelle velfærdspolitiske instrumenter for eksempel social, uddannelses-, beskæftigelses-, eller kulturpolitiske. Områdeindsatser langsigtede bæredygtighed kan dog være svag, medmindre det kan lykkes at etablere netop fælles sociale normer, herunder det som kaldes beboernes ejerskabsfølelse til gennemførte fysiske forbedringer. Her betragtes etablering af steder, hvor beboerne i lokalsamfundet kan mødes og blandt andet etablere de fælles normer, at være et afgørende middel. Det er her, aktivitets-, medborger og kulturhusene kommer ind i billedet.

Implicit antages det, at der mere eller mindre er en 1:1 relation mellem stedet og det lokale samfund, dvs. mellem bydelen eller bykvarteret og de mennesker, der bebor det: Hvis man sørger for forbedringer af stedet, vil (lokal-)samfundet også blive forbedret.

Ét problem kan være skalaen. Selv om man skulle kunne identificere et lokalsamfund (*community*) i en bestemt bydel, så findes der ikke lokalsamfund med op mod 10.000 medlemmer, som mange områdefornyelser omfatter. For eksempel viste evalueringen af 39 bykvarterer i det engelske New Deal For Communities program, som foregik fra 1998-2008, at bykvarterer i den størrelse simpelthen er for store til at give mening for beboerne (Lawless 2011). I for eksempel København synes udviklingen dog at gå mod større områdefornyelsesområder med 8.000, 16.000 eller endog 24.000 beboere, som i det nye projekt Skt. Kjelds Kvarter i Københavns Kommune. Lokalsamfund, hvor en eventuel social lokalsamfundseffekt skulle kunne findes, er langt mindre; måske kun på nogle hundrede medlemmer.

Et andet problem vedrører forestillingen om, at der på et bestemt sted kun findes ét lokalsamfund (*community*), hvor der er konsensus om, hvilke forbedringer, der skal ske. Ofte er det modsatte tilfældet, et lokalt område i byen indeholder mange lokalsamfund. Det er ikke en enhed men er snarere kendetegnet ved eksklusion og indre opsplitting; konflikt er en indbygget del af et lokalsamfund (Brent 1997). I evalueringen af New Deal for Communities kom den indre rivalisering for eksempel til udtryk i konflikt om at sikre flest midler til sin egen gruppe (Lawless 2011). Tilsvarende problemer med paralysering af alle beslutningsprocesser på grund af konflikt om ressourcerne mellem lokale grupper kendes fra danske kvarterløft (Agger & Larsen 2009, Agger 2005). Især bykvarterer i store byer indeholder i praksis mange lokalsamfund (*communities*). I København lægges der, ved udpegning af kvarter- og områdefornyelsesområder, vægt på, at de skal være blandede og indeholde både ressourcefattige og ressourcerige indbyggere.

Offentlige serviceydelser

Fra casestudierne er der dog stort set ikke eksempler på alvorlige, lokale konflikter i forbindelse med husene. Men der er en hel del eksempler på forskelle mellem kommunernes og husenes opfattelser. Meget af det bunder naturligt i, at husets aktører – brugere, bestyrelse, leder, ansatte – ser verden fra husets udgangspunkt, mens kommunens forvaltning i sagens natur har et mere overordnet syn, hvor et givent hus, kun er én kommunal institution eller samarbejdspartner blandt mange. Strukturreformen i 2007 er endnu ikke slået fuldt igennem på alle forvaltningsområder i alle kommuner, så nogle steder er der usikkerhed om, hvilke ændringer som vil følge med den nye kommune. De senere års strammere og strammere økonomiske situation i mange kommuner har betydet, at også tilskud til aktivitets-, medborger- og kulturhuse er kommet under pres ved de årlige budgetforhandlinger. Nogle steder giver det anledning til, at kommunen presser husene til at levere sociale serviceydelser, som de ikke har leveret før, på samme måde som Projekt Husene under 1980ernes krise blev involveret i den politiske beskæftigelsesindsats. Hvis det fra husets eget synspunkt er dets primære formål at levere aktivitet og kultur til lokalsamfundet, er det ikke nødvendigvis særlig velkomment, pludselig at skulle bidrage til kommunens sociale service til borgerne. Andre steder fører strukturreform, sammen med økonomiske nedskæringer og organisatoriske rationaliseringer, til administrative sammenlægninger af huset med andre kommunale institutioner, eventuelt under en ekstern ledelse eller under en ny forvaltning. Fra et hussynspunkt kan det opfattes som truende, især hvis bureaukratiske ændringer indebærer tilførsel af færre ressourcer. Men også blot fordi ændringer i status quo, med hensyn til for eksempel institutionelle relationer, indebærer, at viden om husets fortid let kan gå tabt. Der foreligger ofte mere eller mindre udtalte aftaler mellem lokale ildsjæle, husbestyrelser og bestemte personlige kontakter i forvaltning og byråd om husets etableringsgrundlag og driftsvilkår. Mange huse er udryddet af et til lejligheden opstået fællesskab bestående af bestemte politikere, embedsmænd og ildsjæle, som alle har brændt for at få huset, har set et vigtigt samfundsmæssigt formål med huset og hidtil har sikret dets drift. Når der sker ændringer i dette hus-bagland, fordi embedsmænd bliver flyttet, huset bliver flyttet til en anden forvaltning, politikere ikke bliver genvalgt eller andre forandringer, så ses det ofte som en truende situation af både husets eget *community*, bydelen, de ansatte i huset, og de forskellige lokale bruger-*communities*.

Parallele bruger-*communities*

Mod en (luknings- eller nedskærings-) trussel udefra ser man ofte, at forskellige brugergrupper kan finde sammen på tværs af forskelle, men i husenes daglige liv, lever de hver sit liv og er kun tilfældigt knyttet til det samme sted på grund af de faciliteter, som et givent hus kan tilbyde. Der er i undersøgelsen ikke konstateret eksempler på større konflikter eller konkurrence om knappe ressourcer mellem brugergrupper indbyrdes. Det ser ud til, at de fleste steder sameksisterer mange forskellige bruger-*communities* parallelt, men uden at have meget med hinanden at gøre. Især i de store byers huse repræsenterer bruger-*communities* langt fra kun lokale beboere. Her udbydes specialiserede (kultur-) aktiviteter og brugerne kan komme fra hele storbyen. Det bekræfter, at i byer dannes *communities* ikke med udgangspunkt i stedet, men lagt oftere med udgangspunkt i sociale, familiemæssige eller interesse-mæssige relationer. Her kan der formentlig være en vis forskel på store og mindre byer. Ud fra de data, der har været til rådighed for denne undersøgelse, har der ikke umiddelbart kunnet påvises tydelige lokalsamfundseffekter med hensyn til sammenhængskraft og social kapital af aktivi-

tets-, medborger- og kulturhusene. Andre danske studier har dog fundet sådanne effekter (f.eks. Jensen et.al. 2010). Det betyder ikke at de ikke findes, men måske er effekterne mere generelle end lokale, fordi brugergrupperne ikke er lokalt definerede, men typisk interessebaserede. Selvfølgelig kan det tilfældige møde opstå, hvor personer fra forskellige *communities* mødes, men det synes at være undtagelsen mere end reglen, at folk mødes på tværs af bydelen.

Visse aktiviteter henvender sig dog bredt til alle på tværs af interesser, alder, køn og andre opdelinger. Husenes caféer bruges af alle, samtidigt og på tværs. Det samme gør i princippet en aktivitet som en ugentlig fællesspisning (Remisen, Christianhavns Beboerhus). Af samme grund lægger de fleste huse vægt på at have en café, men det er ikke alle steder, der er kunder nok til den. En café kan også trække brugere ind til andre aktiviteter. Er der en café, er der også behov for at have personale i huset dagligt, og ofte kan visse kommunale beskæftigelsespolitiske opgaver løses i den forbindelse. Med hensyn til lokal sammenhængskraft og social kapital er det dog svært at se, hvordan en hus-café adskiller sig fra andre lokale caféer. Hus-caféer kan også virke ekskluderende, for hvis børnefamilierne skal blive ved med at komme forbi, så bliver lokale drukkenbolte eller andre med lidt alternativ adfærd nogle steder holdt i meget kort snor eller slet ikke lukket ind. Der findes naturligvis også eksempler på det modsatte, at kulturhus og værested fint kan sameksistere (f.eks. Arden).

Lokale, sociale effekter

Gratis lokaleudlån til legestue for lokalområdets dagplejemødre, en café drevet af beboere på et handicapbosted, lokaleudlejning til private fester, inklusiv pænt service, gode vinglas, strøgne duge, kandelabre mv., som fattige familier måske ellers aldrig ville få prøvet, er alle eksempler på husaktiviteter med umiddelbare sociale effekter i lokalområdet. I nogle tilfælde kommer det i stand på husets eget initiativ, andre i kraft af henvendelse fra kommunen, måske som led i en aftale om tilskud til huset. Kobling af lokale kulturinstitutioner biograf eller bibliotek med et medborger- og læringscenter eller skole er eksempler på top-down initiativer, der formelt knytter sig til kulturinstitutioner, men som også har lokale, sociale effekter (Vollsmose, Kjellerup). Det kan dreje sig om f.eks. internet- og computerkørekort, øget kendskab til indgange til kommunes forvaltninger, oplysning om borgerrettigheder og -pligter. Det bidrager til at beboerne i området bedre selv kan tage hånd om deres tilværelse, men nærværende undersøgelse giver ikke belæg for at specificere eller kvantificere effekter nærmere.

Kulturpolitiske effekter

Medborger-, aktivitets og kulturhusene har for langt de flestes vedkommende åbenlyst en kulturpolitisk effekt. Det gælder (igen) ikke kun lokalt. Et ungdomshus (Fredericia) kan have kulturpolitisk betydning ud over kommunegrænsen til nabobyer og dermed også påvirke kommunens *brand*. I en del tilfælde er husene indrettet i eksisterende, ældre bygninger som i sig selv har bygnings- og kulturhistorisk værdi. Her medfører overgangen til ny anvendelse at en bevaringsværdig bygning bliver holdt i brug og vedlige, samtidig med at behovet for f.eks. et ungdomshus imødekommes. Flere steder indgår husene i en samlet kulturpolitisk indsats i kommunen, hvilket medfører en vis mainstreaming af husenes profil. I store byer kan der være tale om en vis arbejdsdeling mellem flere huse, men ellers ønsker mange huse at rumme både den lokalt eller frivilligt initierede kulturaktivitet og at bringe professionelle kvalitetsforestillinger, koncerter, foredrag, udstillinger mv. til byen

eller bydelen. Balancen mellem amatører og professionelle kan variere meget fra hus til hus afhængigt af den lokale ledelse opfattelse og graden af kommunal styring og institutionalisering. I mindre byer er husets eksistens næsten en forudsætning for, at kulturelle begivenheder finder sted.

Borgeres egenproduktion af kultur i forskellige former for værksteder. – video/film, musik, IT, grafik, tekstil, maleri, mv. – findes i nogle huse, men langt fra i alle. Traditionelt var værksteder et vigtigt element i mange medborger og beboerhuse, men drift og vedligeholdelse af dem kræver mange ressourcer, og interessen fra brugere har mange steder været dalende. Det er ikke desto mindre en lokal kulturaktivitet, om end det kan være vanskeligt at sige noget fornuftigt, om den har betydning for lokal sammenhængskraft i lokalområdet. Øvefaciliteter for amatørmusikere synes at være en af de mest overlevelsesdygtige aktiviteter.

Førnævnte medborger- og læringscentre (Vollsmose, Kjellerup) har selv sagt, udover en social effekt, lokal kulturpolitisk betydning ved at trække nye typer brugere til bibliotek mv.

Lokale frivillige og forretninger

Den historiske udvikling af husene er tydeligt gået fra, at huse entydigt var et civilsamfundsfænomen langt op i det 20. århundrede til, specielt i de sidste to-tre årtier, mere og mere at være blevet et offentlig-service-fænomen. Nogle huse er i praksis kommunale institutioner og faciliteter, som stilles til rådighed for borgerne som del af den offentlige service. Selv om husene selv ikke længere bygger på en frivillig organisationsstruktur, kan de imidlertid sagtens understøtte eller stimulere (lokal) frivilligaktivitet.

Det er imidlertid indtrykket fra undersøgelsens case-studier, at frivilligheden mange steder får mindre betydning. Et eksempel er huset Remisen i Tøjhushavekvarteret i Randers hvor, der i dag er langt mindre frivilligbaseret aktivitet end for ganske få år siden, på trods af, at man fik indviet det nye kvarterhus ved slutningen af kvarterløftet. Her kan måske argumenteres for, at generationsskiftet fra den generation, som stod for aktiviteterne i det gamle Tøjhushavekvarter før kvarterløftet, er udeblevet. Derfor er aktiviteterne blot gradvis blevet færre og færre. Desuden var kvarterløftet og tiden umiddelbart efter en periode med ekstraordinær megen aktivitet, drevet frem af blandt andet den kommunale opmærksomhed og de økonomiske midler, der blev kvarteret til del. På den baggrund kan det nuværende noget lavere frivillig-aktivitetsniveau være nærmere en "normal" tilstand, end det nærmeste foregående årti var.

Med hensyn til lokale forretninger i de kvarterer, hvor husene ligger, er der både erfaringer med modstand og det modsatte. De huse, som formår at række hånden ud til samarbejde med lokale virksomheder som butikker og caféer har positive historier erfaringer med det. Der er som nævnt ofte en fælles interesse i, at arrangementer i og omkring et hus kan tiltrække kunder til de omliggende lokale virksomheder. Hvis, på den anden side, husets ledelse har lidt berøringsangst over for samarbejde med markedsbaserede virksomheder i området, som på deres side oplever, at de mister omsætning på grund af huset, så kan der hurtigt følge klager og henvendelser til byrådet.

Der mangler viden om effekterne af en stigende kommunalisering og forvaltningsmæssig integration af husene, herunder om det medfører et mindre eller større spillerum for samarbejde med lokale kræfter, udviklingsmuligheder for lokale virksomheder, foreninger og frivillige i området.

Konklusion: En bæredygtig model for drift af byfornyelsens aktivitets-, medborger og kulturhuse?

Som nævnt i metodeafsnittet er det ikke samfundsvidenskabernes stærke side at teoretisere universelle lovmæssigheder frem og forudsige fænomeners adfærd, som teknik og naturvidenskaber gør det. Dertil er konteksten for det som analyseres for foranderlig, og antallet af variable og aktører for mange. Det forhindrer dog ikke, at der kan peges på mønstre og modeller, som kan have mere generel udsagnskraft i bestemte kontekster. I denne publikation er analyseret et ret afgrænset fænomen: organisering og økonomi i aktivitets-, medborger- og kulturhuse, som er etableret i forbindelse med byfornyelse, f.eks. kvarterløft, helhedsorienteret byfornyelse eller områdefornyelse i mindre byer eller afgrænsede storbykvarterer. I undersøgelsen blev til sammenligning inddraget huse, der ikke har fået byfornyelsesstøtte. I det følgende vil der blive konkluderet med hensyn til måder at organisere og lede husene på, måder at organisere interaktionen mellem professionelle og frivillige kræfter på og mellem kommunale og civilsamfundsaktører i husene. Derefter opregnes en række af de faldgruber eller udfordringer, som husene står over for, og der bliver peget på nogle handlemuligheder for husfolk og kommunale myndigheder.

Aktiviteter og målgrupper i husene

Husene kan typekarakteriseres ud fra, hvad der finder sted i huset, og hvem det er henvendt til. Dvs. hvilke aktiviteter og hvilke målgrupper. Er aktivitetsudbuddet mangesidet og varieret, eller er det mere specialiseret og fokuseret om få aktivitetstyper. Tilsvarende med hensyn til målgruppe: er alle aldersgrupper, interessegrupper mv. i et større område målgruppen, f.eks. som tilfældet er for et kommunalt kulturhus med bibliotek. Eller er det en smallere, mere speciel målgruppe, f.eks. kun de der bor lige i nærheden af huset eller primært unge mennesker? Undersøgelsen viste stor variation i byfornyelsens huse både vedrørende aktiviteter og målgrupper. Der er dog nogle karakteristiske profiler, der uanset bystørrelse og beliggenhed går igen: specialhuset, lokalområdets hus og kultursupermarkedet. De tre typer kan sandsynligvis ikke genfindes i virkeligheden i helt ren form. Der vil også være huse, som har elementer af mere end én type, eller som over tid vil flytte sig mellem kategorierne.

Specialhuset har en ret smal og veldefineret målgruppe, og aktivitetsudbuddet er ret entydigt tilpasset den målgruppes behov. Ungdommens Hus i Fredericia er et sådant hus, hvor stort set kun unge borgere er brugere. Der kan være lokalområde-huse, hvor udviklingen over tid umærkeligt gør huset mere og mere til et specialhus; især hvis de frivillige, selvorganiserede brugere bliver færre eller mindre aktive. Det er i nogen grad sket i Remisen i Randers, hvor aktivitetsniveauet i bydelen generelt er faldet lige siden kvarterløftet i Tøjhushavekvarteret stoppede omkring midten af 00'erne. For tiden er huset nærmest monofunktionelt, idet der stort set kun findes spiseklubben samt det at være gymnastiksal for den lokale skole. Forskellen mellem for eksempel Ungdommens Hus og Remisen er, at der i Fredericia er en kommunal organisation, som holder huset velorganiseret og i gang, mens man i

Randers er helt afhængig af frivillige. Hvis der i fremtiden igen kommer mere frivilligaktivitet i Tøjhushavekvarteret, vil Remisen kunne rumme mange grupper og aktiviteter og igen flytte sig over i kategorien aktivt lokalområdehus.

Remissen, Randers

Ungdommens Hus, Fredericia.

Lokalområdets hus, kvarterhuset har, og måske især har haft, en ret stærk rolle i bydelens identitet og selvforståelse. Remisen i Randers (og især dets forløber i det gamle Tøjhushavekvarters beboerhus) var et sådant hus tidligere. Karens Minde og Christianshavns Beboerhus er eksempler på fortsat meget benyttede og lokalt aktive huse. Lokalområde-husets tilblivelse og historie knytter sig oftest til kvarterets historie, fordi så mange lokale gennem tiden har været involveret i at opbygge, organisere og støtte huset og desuden har benyttet det til både private fester, offentlige møder, selvorganisering og fælles aktiviteter. Lokalområdets hus med dets base i en traditionel græsrodsorganisering var en væsentlig inspiration for ideen om at fremme huseablering i forbindelse med kvarterløft og helhedsorienteret byfornyelse, fordi der syntes at være historisk evidens for, at huse kunne fungere som omdrejningspunkter for styrkelse af et områdes sammenhængskraft. Kvarterhuset i Kolding Sydvest er et eksempel på, at der, med udgangspunkt i et hus, kan bygges sociale relationer og interaktion op på et sted, men hele fremgangsmåden er dog noget anderledes end i de selvorganiserede huse, fordi der både før og efter huset kom til verden har været en solid kommunal organisering af det. Kulturhuset Islands Brygge er et eksempel på at forerings- og organisationskultur fra det gamle lokalområdehus (Gimle) vanskeligt kan overleve at flytte til en ny bygning med en ny organisation.

Karens Minde. Kongens Enghave, København.

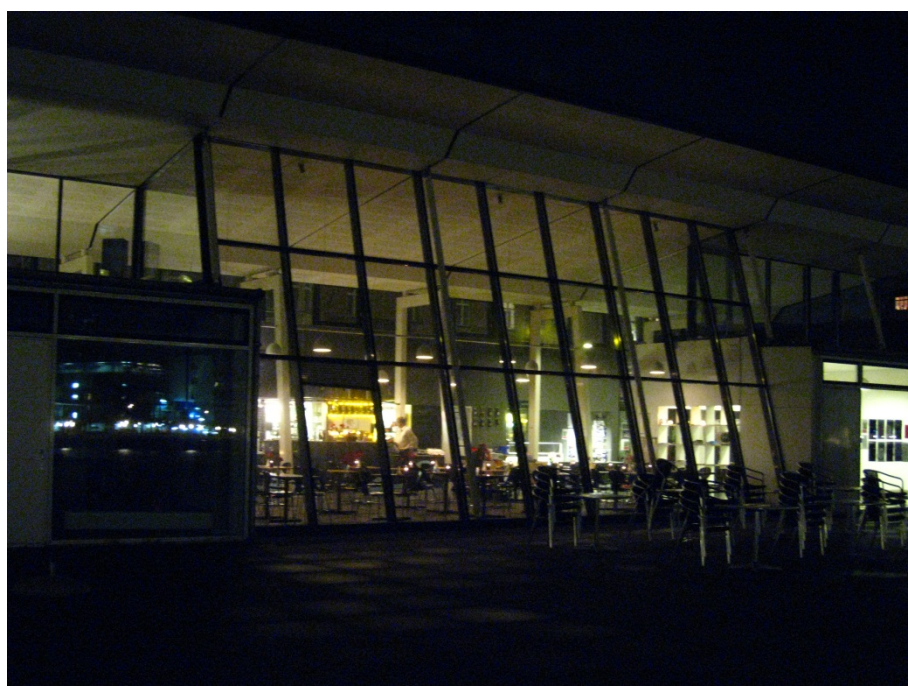

Christianshavns Beboerhus, København.

Kvarterhuset, Kolding Sydvest.

Kulturhuset Islands Brygge repræsenterer i dag *aktivitetshuset* eller snarere *kultursupermarkedet* som type, om end dets aktivitetsprofil reelt er snævrere end f.eks. Vollsmose Kulturhus. Aktivitetshuset kan være stort eller lille og ligge i en landsby, stationsby eller et storbykvarter. Dets primære kendetegn er, at der foregår mange forskellige aktiviteter og at aktiviteterne ofte henvender sig til forskellige grupper af brugere. Eller borgere – for husene er uden undtagelse kommunalt drevne og ledede huse. De tilbyder en række kommunalt finansierede serviceydelser, hvor biblioteket hyppigt spiller en central rolle, og det foregår ofte parallelt med brugerinitierede og brugerbetalte kulturydelser og -aktiviteter. Kulturhuset i Arden i Mariagerfjord Kommune og Mosaikken i Kellerup er også den type huse, selvom volumen og bruger-underlag er mindre, og deres aktivitetsprofil nok lidt smallere end i husene i Odense og København. Sammenlignet med både specialhuset og lokalområdehuset har kultursupermarkedet både en bredere aktivitetsprofil og en bredere målgruppe.

Kulturhuset Islands Brygge, København. (Foto: Christian Deichmann Hagerup).

Vollsmose kulturhus.

Mosaikken, Kjellerup.

Kulturhuset i Arden.

Ser man på husene under ét, er der en ret tydelig tendens i retning af ikke bare øget kommunal institutionalisering, men også multifunktionalisering i den forstand, at mange huse over tid kommer til at rumme flere og flere aktivitetstyper. Man kunne tale om en generel tendens mod 'supermarkedsgørelse' af husene (samtidig er der løbende andre aktivitetstyper som forsvinder). Den udvikling er blandt andet drevet af administrative sammenlægninger af flere institutioner under forvaltningen og af nye kommunale servicekoncepter, som medborgercentre og *Idea Store*. Men den drives også af ændringer i brugernes efterspørgsel og adfærd. Både i kommunale og selvstændige huse har det gennem en længere periode været vanskeligt at rekruttere frivillige til bestyrelser, brugerråd og lignende sammenlignet med tidligere. Til gengæld er der mange og engagerede brugere til de enkelte aktivitetstyper; blot interesserer de fleste brugere sig mest for deres egen aktivitet og ikke meget for husets samlede fællesskab og organisering som sådan. Det kan se ud som om, det generelt stigende velstandsniveau har medført, at der stilles større forventninger til offentlige service også på det nære (lokale) kulturområde. For en umiddelbar betragtning er en omkostning, at frivillighed synes at få trangere kår.

Dynamisk organisation og blandet økonomi

Traditionelt er et forsamlings- eller beboerhus styret og ofte også ejet af en (frivillig) forening. Daglig ledelse bliver som regel varetaget ulønnet af formanden eller andre bestyrelsesmedlemmer, og der er typisk ikke ansatte, evt. kan der være lønnet rengøring. Økonomisk hviler det foreningsejede forsamlingshus i sig selv uden offentlige tilskud. Mange forsamlingshuse har i de seneste årtier vist sig ikke at være økonomisk bæredygtige, for eksempel fordi huset bruges for lidt på grund af konkurrence fra andre kultur- og fritidstilbud, eller fordi energi-, drift og vedligeholdelsesudgifter bliver for store i forhold til indtægterne. I landdistrikter og små byer er en række forsamlings- og beboerhuse lukket i de senere år. I mange stationsbyer, købstæder og storbykvarterer er den lokale kommune fra 1970erne og 1980erne i stigende grad gået ind med støtte til aktivitets-, medborger- og kulturhuse. I forbindelse med Byfornyelseslovens ordning vedr. helhedsorienteret byfornyelse var det 1998-2004 muligt at få delvis statslig refusion af kommunale udgifter til etablering af aktivitetshuse. Nærværende undersøgelse har udgangspunkt i

huse etableret med støtte under Byfornyelsesloven, men omfatter også enkelte eksempler på andre typer huse.

I den undersøgte huspopulation kan der skelnes mellem tre forskellige organisationsmodeller: 1. en blandingsmodel, hvor en privat forening står for driften af et offentligt ejet hus, 2. en offentlig model, hvor både hus og drift er kommunalt organiseret og 3. en civilsamfundsmodel, hvor huset er selvejende med kommunale tilskud.

	Mix	Offentlig	Civilsamfund
Ejerskab	Kommunalt	Kommunalt	Selvejende
Strategisk ledelse	Bestyrelse eller brugerråd	Kommunal forvaltning sammen med brugerråd	Valgt bestyrelse
Daglig ledelse	Hus-ansat eller kommunalt ansat	Kommunalt ansat	Frivillig/evt. ansat
Ansatte	Hus-ansat eller kommunalt ansat	Kommunalt ansat	Ansats af huset
Offentligt tilskud	Driftstilskud – ofte omtrent svarende til lønsummen	50-100 pct. af budgettet	Mod ydelse af visse sociale services. Offentlige/halvoffentlige fonde
Andre indtægter	Lokaleudlejning Arrangementer	Lokaleudlejning Arrangementer	Lokaleudlejning Arrangementer
Eksempel	Karens Minde, København SV Kulturhuset Arden Christianshavns Beboerhus	Ungdommens Hus, Fredericia Kulturhus Islands Brygge Vollsmose Kulturhus Kvarterhus, Kolding Mosaikken, Kjellerup	Remisen, Randers Pakhuset, Odder

Husenes vilkår er løbende under forandring, og det gælder også for huse, der stammer fra for eksempel 1970'erne eller 1980'erne. Forandringerne indtræffer blandt andet af økonomiske grunde. Når der er højkonjunktur og generelt stigende velstandsniveau, har husholdningerne i almindelighed flere penge til rådighed, og det medfører ændret (for-)brugeradfærd, nye interesser og behov som følge af en generelt større betalingsevne. Jo større indkomst, jo større del af den bliver til overs til blandt andet kultur og oplevelser, efter basisudgifter til mad og bolig. Dertil kommer, at skiftende politiske konjunkturer og økonomi i kommunerne har stor betydning for husenes vilkår. I perioder med økonomisk knaphed i kommunerne, vil der være mere fokus på rationalisering og f.eks. administrative sammenlægninger. Ved siden af økonomiske og politiske forandringer betyder sociologiske ændringer, at der til tider er vægt på individualitet og privathed andre gange på kollektiv handling og offentlig aktivitet. Nogle gange er der vækst i frivillige aktiviteter, andre gange er det professionelle optrædende, der især kan tiltrække kvartets indbyggere til et hus. Visse aktiviteter har mest lokal interesse, andre henvender sig også til brugere fra nabokvarterer eller hele storbyen. Selvom der hen over et tidsspænd af et eller flere årtier kan spores visse megatrends, er det naturligvis ikke et enten-eller, men en blanding af forskellige trends, der afgør, hvad der sker i et hus til et givent tidspunkt.

Fordi omgivelsernes kompleksitet og udfordringer løbende ændrer sig, er der også løbende nye udfordringer for husenes organisation og ledelse. Alene af den grund, kan man ikke meningsfuldt opstille én model for, hvordan en husorganisation kan blive bæredygtig. Det afhænger af konteksten: husets karakter, brugere, aktiviteter og økonomi. Det væsentlige er, at husene selv sørger for at holde organisationen spændstig og løbende forandrer aktiviteter og organisationen, fordi et hus, der ikke udvikler sig, mister sine bru-

gere. Det er ret banalt. Den vanskelige beslutning er beslutningen om at lukke de aktiviteter, som ikke længere bidrager til husets udvikling, som ikke tiltrækker flere brugere, som ikke længere åbner huset ud ad til. *Ikke* at foretage den prioritering i tide er en faldgrube.

Udfordringer

Selv om det kan se ud som om, mange huse udvikler sig i den samme retning, kan der naturligvis ikke opstilles én model for den gode organisering og økonomiske driftsmodel for et aktivitets-, medborger- og kulturhus. På baggrund af forskningsprojektets undersøgelse kan der imidlertid både peges på nogle væsentlige udfordringer, som mange huse har, og nogle måder hvorpå, der kan arbejdes med udfordringerne. I fornyelsen og den fortsatte udvikling af aktivitets-, medborger- og kulturhusene er der opgaver for både frivillige, ansatte og myndigheder.

Arkitektur og bæredygtig drift

Mange aktivitets-, medborger- og kulturhuse er kendetegnet ved original og nyskabende arkitektur. Man kan ikke designe et hus med garanti for, at det bliver velfungerende, men der er nogle fælder, som kan undgås. Én er at sikre, at huset ikke i løbet af kort tid bliver dyrt i drift. Det gælder om at tænke i energibesparende løsninger og i slidstærke kvalitetsløsninger af indvendig indretning, forudseende dimensionering af affaldshåndtering, fleksibel rumopdeling osv. Kvarterhuset i Kolding et eksempel på, at et hus kan designes, så det kan blive endog meget energiøkonomisk, når blot det medtænkes fra starten. Hvis det ikke medtænkes i planlægningen af et byggeri så bliver husets driftsøkonomi let for dårlig, og succes i brug kan slå om i for eksempel store varme-, vedligeholdelses- eller renovationsudgifter, der suger penge fra kerneaktiviteterne. Kulturhuset på Islands Brygge i København, som er et nyt hus, har en stor udfordring i kraft af høje energiregninger. Huse i gamle bygninger har ofte tilsvarende udfordringer.

- *Af hensyn til økonomisk bæredygtighed i et hus er det centralt at sikre god energiøkonomi, reduceret el- og vandforbrug, veldimensionerede affaldssystemer mv. I modsat fald undermineres driftsøkonomien let. Det vil aktivitetsbudgettet lide under i nye såvel som ældre huse.*

Brugernes rolle versus de professionelle

I løbet af de sidste to-tre årtier har mange menneskers opfattelse af deres rolle i forhold til aktivitets-, medborger- og kulturhuse tilsyneladende ændret sig, fra demokratiske og aktivt deltagende borgere til brugere af forskellige, men indbyrdes isolerede, aktiviteter og serviceydelser. Selv i en traditionelt basisdemokratisk organisation som Christianshavns Beboerhus er deltagelse i fælles diskussioner og beslutninger gradvist svundet ind. Andre steder er demokratisk valgte brugerbestyrelser, efter strategiske overvejelser, blevet suppleret eller erstattet af professionelle beslutningstagere, der har speciale i at skabe rammer for andres udfoldelse. Brugere kan ofte fortsat være foreninger og grupper af frivillige, men fremfor ren selvorganisering, får de nu professionel hjælp til aktiviteter og arrangementer. Sideløbende vokser måske antallet af rent professionelt organiserede arrangementer. Udfordringen er dermed, at kunne fortsætte med at udvikle nye samarbejdsformer mellem civilsamfund og kommune, så aktive brugeres engagement fastholdes, og således at passive forbrugere af kulturydelser serviceres af de professionelle ikke kommer til at dominere. Risikoen for at det sker er stor, hvis succes alene bliver målt med tælleapparatet.

- *Professionel vejledning og assistance i forbindelse med aktiviteter og arrangementer i aktivitets-, medborger- og kulturhuse er voksende og formentlig nødvendig for at opretholde et vist drifts- og aktivitetsniveau. Samtidig har*

interessen for frivillig deltagelse i husenes ledelse i en del år været dalende. Det er ikke nødvendigvis en permanent situation. Derfor er det særlig vigtigt at være opmærksom på kontinuerligt at arbejde med, at der fra husets side opsøges og inviteres til at udvikle nye måder at samarbejde på mellem brugere, frivillige og professionelle. Husene kan (fortsat) have en væsentlig funktion som laboratorium for eksperimenter med demokrati, frivillighed og deltagelse – og nye aktivitetstyper.

Rekruttering og generationsskifte

I de fleste af de undersøgte huse – både i mindre og mellemstore byer som Arden, Odder, Kolding, Fredericia, men også på f.eks. Christianshavn og i Sydhavnen i København – er der fortsat et ganske symbiotisk forhold mellem frivillige og professionelle. Men der er en udfordring i at sikre rekruttering af nye generationer af frivillige til bestyrelsesarbejde og andre opgaver, der knytter sig mere til huset som organisation end til enkeltaktiviteter. Frivillige er svære at erstatte, hvis der ikke bliver rekrutteret løbende. Hvis de frivillige ikke selv magter det, kan det paradoksalt nok blive en kommunal opgave at sikre mobilisering af nye frivillige, der kan fungere som kommunens samarbejdspartnere med øret ved græsrodderne. Interessen for frivillighed skifter fra et årti til det næste, og nye frivillighedsformer dukker op med mellemrum.

- *I god tid før et generationsskifte skal ske blandt de frivillige ledere i et hus (bestyrelse, faste udvalg), kan der være behov for at arbejde med udvikling af nye ledelsesmodeller for at sikre rekruttering af nye frivillige. F.eks. har forskellige alders- og interessegrupper forskellige kompetencer, som kunne udnyttes differentieret i den samlede opgaveportefølje i et hus.*

En café er nødvendig, men der er ikke sikkerhed for brobygning mellem grupper

En café i huset er næsten en nødvendighed. Husets brugere kommer måske lige fra arbejde og kan ikke nå hjem at spise forinden, og mange husaktiviteter involverer fysisk udfoldelse, som skaber naturlig sult og tørst. Det er langt mere tiltrækkende at besøge en café med levende personale frem for at være henvist til en sodavandsautomat. Husenes caféer er desuden mange steder meget værdsat, fordi det giver mulighed for at komme til det mødested, som huset er, uden at have et bestemt ærinde. Caféen er en indslusningsmekanisme, som kan trække mennesker til første gang. Siden engagerer caféens kunder sig måske i aktiviteter eller kommer til arrangementer, hvorved nye møder kan opstå. Om det faktisk sker, er måske mere tvivlsomt. Realistisk set er caféen nok mere et sted, hvor folk mødes ved siden af hinanden end med hinanden. Nogle steder opfylder caféen en vigtig social funktion som arbejdsplads for ansatte med handicap, løntilskud eller lignende. I huse hvor man lejer lokaler ud til møder og konferencer i dagtimerne, kan caféen ikke godt undværes. Et andet væsentligt aspekt ved caféer i husene er, at i en del huse er caféen en mulig kilde til indtægter for huset, enten ved direkte drift og indkomst eller via en fast indtægt fra en forpagtningsaftale med en ekstern entreprenør.. Rent organisatorisk og økonomisk er der dog formentlig mange modeller, som kan fungere godt. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at der findes huse, hvor en café ikke kan løbe rundt, f.eks. hvis huset er meget lidt synligt i gadebilledet, eller hvis der kun er få brugere i huset som sådan.

- *En café i huset er næsten en nødvendighed. Den bidrager til at tiltrække nye brugere til et hus og skaber miljø og bedre service til de, der allerede er brugere. I nogle huse kan caféen medvirke til at løse sociale opgaver, men det er ikke altid ukompliceret. I mange tilfælde bidrager caféen økonomisk til husets drift. Konkurrence med lokale virksomheder kan være en problemstilling, men ofte opfylder huscaféen et behov, som ikke var der før, huset kom til.*

Aktivitets-, medborger- og kulturhusene ved en korsvej?

I de forløbne to-tre årtier har mange huse gennemgået en ganske dynamisk forandringsproces. Ikke alle, men mange er blevet en mere eller mindre integreret del af den kommunale forvaltning. Det har styrket mange huse økonomisk og institutionelt. En række huse ville slet ikke have eksisteret, hvis ikke den lokale kommune havde taget initiativ eller havde støttet lokale ildsjæle og foreninger og – med støtte fra byfornyelsen – investeret i etablering af husene. På den ene side styrkes husenes bæredygtighed af, at organisationen bliver mere etableret og professionel, og de ansatte får bedre ansættelses- og arbejdsforhold. På den anden side øges sårbarheden over for politisk-administrative forandringer og eventuel knaphed i den kommunale økonomi. Kommunaliseringen kan også have ulemper i form af stigende omkostninger til administration og nye ledelseslag.

I de kommende år er der næppe grund til at forvente en mindre dynamisk udvikling end i de foregående år, men udfordringerne vil være nogle andre. Sammenfattende vil der være en række dilemmaer, hvor man i hvert hus må finde sin vej og balancere modsatrettede tendenser:

- På den ene side *har den tættere relation til den kommunale forvaltning i de fleste tilfælde muliggjort en positiv professionalisering, som har bidraget til at øge aktivitetsomfang og hæve aktiviteternes kvalitet. På den anden side er det en konstant udfordring at undgå institutionaliseringens inertie og interessekampe, lige som en (for) stærk mainstreaming af et hus næsten uundgåeligt medfører eksklusion af visse brugergrupper.*
- På den ene side *sikrer en øget integration i den kommunale forvaltning, herunder administrativ eller fysisk sammenlægning med andre enheder, oftest en mere stabil driftsøkonomi i et aktivitets-, medborger- og kulturhus. På den anden side er der behov for at mindske en stærk økonomisk afhængighed af én eller meget få kilder.*
- På den ene side *synes frivillighed, foreningsliv og aktivitet i mange huse i en årrække at have haft brug for mere og mere professionel støtte for at kunne udvikles og trives. På den anden side synes øget frivillighed, snarere end flere professionelle, nu at rumme muligheden for ny dynamik i husenes udvikling, forudsat det kan kombineres med inklusion af nye brugergrupper, nye samarbejdsformer og nye aktiviteter og aktivitetsformer. Netop fordi det nuværende professionelle ledelses- og serviceniveau i husene ofte er højt, kan de frivillige brugeres kræfter slippes løs på udvikling af nye initiativer, aktiviteter og lokale netværk.*

Litteratur

Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital: English version published 1986 in J.G. Richardson's Handbook for Theory and Research for the Sociology of Education, pp. 241–258.

Brent, J. (1997). Community without unity. In: Hoggett, P (ed) (1997) Contested communities. Experiences, struggles, policies. The Policy Press. Bristol.

Florida, R. (2002). The rise of the creative class: and how it's transforming work, leisure, community and everyday life. New York.

Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. Qualitative Inquiry, Vol. 12:2, p. 219-242.

Fitzgerald S (ed.) (2008). Managing Independent Cultural Centres. A Reference Manual. Asia-Europe Foundation. Dublin.

Granovetter, M. (1983). The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited. Sociological Theory 1: 201–233.

Indenrigs- og Socialministeriet (2010). Bekendtgørelse af lov om byfornyelse og udvikling af byer, Lovbekendtgørelse nr. 132 af den 5. februar 2010. Offentliggørelsesdato: 09-02-2010. Lokaliseret 12.12.10 på <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=129859>.

Jensen, J. O., Engberg, L. A., Forman, M & Suenson, V. (2010). Netværk og forankring i områdebaseret byfornyelse. (SBi 2010:13), Hørsholm: Statens Byggeforskningsinstitut.

Jotautaitė, L. (2011). En administrativ sammenlægning, Bryggebladet 19. årg., nr. 1, 20. januar 2011

Kulturhusene i Danmark (2011). Medlemsliste. Lokaliseret 04.01.2011 på http://kulturhusene.dk/index.php?option=com_civCRM&task=civCRM/profile&force=1&gid=11&Itemid=86.

Lawless, P. (2011). Big Society and community: lessons from the 1998-2011 New Deal for Communities Programme in England. People, Place & Policy Online, Vol. 5/2, pp. 55-64.

Linell, S. (2002). Nyttur kulturen? Studie i 1980'ernes medborger-, beboer- og kulturhuse. Specialeafhandling Historie og Socialvidenskab. Institut for Historie og Samfundsforhold. Roskilde Universitetscenter.

Malling, J. (2006) Aktivitetshuse i byfornyelsen. Socialministeriet.

Molin, J., Weichenhain, S. & Pedersen J. S. (1986a). Ungdommens generationer. Huset del 1, Mad, bad og samvær. Institut for Organisation og Arbejdssociologi. Handelshøjskolen.

Molin, J., Weichenhain, S. & Pedersen, J. S. (1986b). Ungdommens generationer. Huset del 2, Forskellige husligheder. Institut for Organisation og Arbejdssociologi. Handelshøjskolen.

Molin, J., Weichenhain, S. & Pedersen J. S. (1986c). Ungdommens generationer. Huset del 3, Lidt om alt, kort fortalt. Institut for Organisation og Arbejdssociologi. Handelshøjskolen.

Putnam, R. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon and Schuster.

Rendtorff, J. D. (2007). Case-studier, In: Fuglsang L, Hagedorn-Rasmussen P & Olsen P B (2007) Teknikker i samfundsvidenskaberne. Roskilde Universitetsforlag, Frederiksberg.

Salomon, K. L. (2009). En etnografisk montage om huses lokale kultur og forankring. Foreningen Huse i Danmark, København.

Vejrup Sognearkiv (1997). Vejrup Forsamlingshus i: Lokalhistorisk Aarbog 1997.

Washuus, D. (2009a). Landsbyens sidste samlingssted, Kristeligt Dagblad, 21. marts 2009.

Washuus, D. (2009b). Forsamlingshuse i fare for at forsvinde, Kristeligt Dagblad, 21. marts 2009.

Bilag 1. Case-studier

Ungdommens Hus, Fredericia	52
Kvarterhuset, Kolding Sydvest.....	56
Pakhuset, Odder	60
Vollsmose Kulturhus	64
Kulturhuset i Arden	68
Remisen, Randers	72
Mosaikken, Kjellerup.....	75
Karens Minde, Kongens Enghave, København.....	78
Kulturhuset Islands Brygge, København	82
Christianshavns Beboerhus, København	87

Ungdommens Hus, Fredericia

Ungdommens Hus er et af flere projekter i et helhedsorienteret byfornyelse/kvarterløftprojekt i Fredericia 1998-2003. Huset er renoveret og bygget for byfornyelsesmidler og kommunale midler.

1. Etablering og historie i store træk

Huset blev bygget i 2001 ved sammenbygning af to eksisterende bygninger (tidligere godsbanegård) der er bygget sammen. Det blev etableret på baggrund af, at der i Fredericia var både en fritidsklub og et musik/øvested, der skulle ud af de lokaler de var i, og derfor lavede man et samlet sted for disse to grupper unge samt den gruppe unge, der havde kæmpet for at få et ungdomshus. Det var en lang proces, at få samlet de tre grupper og få alle til at tage ejerskab. Kommunen strakte sig langt for at imødekomme de unge. Det var Børn- og Kulturdirektøren i Fredericia, der var initiativtager til dette. Der var en gruppe unge, der var med til at starte huset, og de gik meget op i at spise vegansk mad og havde mange af de samme interesser og holdninger som de unge i Ungdomshuset i København. Det har været en proces for dem at forstå, at der også kan være andre grupper unge i huset. Det har meget handlet om, hvem der havde ejerskab. "Det har været en proces at få skabt en mangfoldighed, og så er det klart, der også er noget, der bliver udvandet i forhold til ejerskab... Det, der har været vores manøvre, har været at få den mangfoldighed, og at få alle til på et eller andet plan at tage ejerskab".

Der var problemer i forhold til huset for nogle år siden, da nogle nynazister var provokerende over brugerne i huset og konfliktede med dem. Det medførte en betydelig krise i huset, hvorefter den nuværende konstituerede leder kom. Problemerne er fjernet i dag. Konflikten medførte en stor gennemgang af Arbejdstilsynet på grund af trusler og vold, og der er efterfølgende indført meget faste procedurer i forhold til konflikter.

Den borgerlige fløj i byrådet har ikke været begejstrede for huset, men da bystyret skiftede til borgerligt styre blev huset ikke afskaffet (som Ungdommens Hus ellers havde frygtet), fordi stedet har stor betydning for mange unge – der blev blot sat fokus på, at det skulle være mere mainstream.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

600.000 kr. af husets budget kommer fra Kulturudvalget – det dækker noget af lønningerne og lidt materialer i huset. Økonomien kører ellers rundt med

indtjening ved billetter – der er intet overskud som sådan. Fokus er på processen i at gennemføre et arrangement og det pædagogiske i det, ikke forretningen.

Nogle unge søger fondsmidler til arrangementer – eksempelvis er der lige én der har modtaget 30.000 til et arrangement (så blev det gratis at komme ind). Ellers er budgettet normalt max 10.000 pr. arrangement.

3. Organisation, ledelse, personale

Huset ejes og drives af Fredericia Kommune. Der er syv-otte ansat af Fredericia Kommune hos Børn- og Kulturforvaltningen, heraf seks på fuldtid:

1 servicearbejder, ikke fuldtid

1 kontomedarbejder for klubområdet, der ikke arbejder fuldtid med Ungdommens Hus

1 musikmedarbejder

1 der arbejder med rap og kunst

1 pædagog der er tilknyttet café og kunst

1 kok der er ansvarlig for køkkenområdet og for at inddrage de unge i det

1 leder

Selvom det er de unge selv, der arrangerer koncerter er der altid minimum to ansatte på arbejde i åbningstiden (man 12-18, tir-fre kl. 12-23) samt i de weekender, hvor der er arrangementer. Samarbejdet mellem de ansatte og brugerne fungerer godt; der er sjældent problemer.

Ungdommens Hus referer til to politiske udvalg, Børn- og Ungdomsudvalg (varetager dagtilbud, skoler og socialt) og Kulturudvalget (varetager kulturen), som begge betjenes af den samme Børn- og Kulturforvaltningen. Størstedelen af husets budget er fra Børn- og Ungdomsudvalget og en mindre del er fra Kulturudvalget. Der er nu blevet vedtaget, at kulturprofilen skal skærpes i Ungdommens Hus, men budgettet er samtidig blevet beskåret. Fokus er derfor nu mere på at dokumentere den kulturelle del af arbejdet frem for den pædagogiske del, hvorfor der arbejdes mere administrativt ved at lave PR for den kulturelle del. De arbejder også mere på, at den pædagogiske del af arbejdet er i et kulturelt fokus og er derfor ikke opsøgende i samme grad som tidligere i forhold til unge. Kravet om en skærpet kulturprofil i Ungdommens Hus er en konsekvens af den politiske debat om husets eksistensberettigelse.

Der har været en diskussion mellem to hovedsynspunkter: (1) Hvorfor skal de unge have disse faciliteter, når de kan benytte eksisterende tilbud (eks. sport, foreninger)? og hvorfor skal borgerne betale? Og på den anden side: (2) Unge er forskellige, ikke alle er interesserede i sport. Der skal være rum til, at de unge kan eksperimentere og derved skabe deres identitet ved at afprøve nogle grænser.

Huset har nu indledt et større samarbejde med Det Bruunske Pakhus, som har flyttet nogle af sine koncerter, der henvender sig til unge, ned i Ungdommens Hus. De har også forsøgt at flytte det månedlige arrangement med frokostjazz for det modne publikum ned i Ungdommens Hus, hvor de unge var hjælpere. Folk var skeptiske i starten, men det blev en succes.

På længere sigt arbejdes der, som en konsekvens af kravet om en skærpet kulturprofil, på, at Fredericia i stedet for at have fire forskellige koncertsteder (det Bruunske Pakhus, Ungdommens Hus, Tøjhuset og Teatret), så kan have ét spillested med fire scener, som dækker hele spektret af musik. I sidste instans vil det også kunne brande byen Fredericia.

Ungdomsbestyrelsen

består af to personalerepræsentanter og seks unge, der er valgt af de unge samt en repræsentant fra hver af brugerforeningerne (rollespil, teater, DSU, SFU – hvor Rytmask musikforening dog har to repræsentanter).

Det er bestyrelsen, der lægger de overordnede principper, beslutter budget, herunder lønandelen, og eksempelvis åbningstider, mens det er lede-

rens opgave at sørge for, at der er personale tilstede i åbningstiden. Det var i den oprindelige godkendelse i forbindelse med Kvartersløft afgørende, for at der blev bevilget offentlige midler til huset, at der finder en demokratisk dannelse sted i kraft af de unges inddragelse og indflydelse. Af samme grund, for fortsat at modtage kommunale driftsmidler skal der fremover være mere fokus på kulturen end på den pædagogiske del af huset.

4. Målgruppe/brugergruppe

Unge mellem 15 og 25 år, nogle kommer fra andre byer end Fredericia. Størstedelen er etnisk danskere. I huset er der forskellige grupper unge, som tilhører forskellige subkulturer:

- brugere hvor hovedfokus er en bestemt type rockmusik (nogle af dem lever efter stærke principper om at spise vegansk mad, er imod al vold og racisme; andre brugere følger samme retning, men mindre konsekvent da de drikker lidt en gang imellem og fester).
- brugere der hører metalmusik de er lidt ældre end 25 år
- brugere hvor det mest er festerne der er fokus og ikke musikken
- brugere der kun kommer for at spille teater eller rollespil
- Der er endelig nogle brugere på 50+ der øver med deres bands.

Ved arrangementer (koncerter, teater, mm.) er der i gennemsnit 75 gæster. Tidligere var der en længere periode, hvor der var mange politisk interesserede i huset med forskellige interesser repræsenteret, både Venstres Ungdom og de venstreorienterede. Der var samlingspunktet diskussioner omkring politik.

Der skal bruges nøgler til samtlige rum, da der er meget værdifuldt og let omsætteligt udstyr. I perioder har de oplevet problemer med tyveri af deres udstyr. Man kan som ung få nøgle til det lokale, man har brug for, ikke hele huset. Man skriver under på, at man har ansvar for nøglen og for de, der kommer med ind. Det fungerer ikke problemfrit, men nogenlunde. Der er logfiler på alt. De kan derfor se, hvem der har været inde i huset, hvis der har været problemer. Nøglerne er blevet inddraget fra nogle unge.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Man kan ikke leje lokaler til private arrangementer.

Husets arrangementer organiseres af brugerne selv, som så kan søge hjælp hos de ansatte. Formålet for de ansatte er at hjælpe brugerne med at få realiseret initiativer selv, hvilket de gør ved at hjælpe med eksempelvis at lave en ordentlig kontrakt med et band, aftaler med myndigheder/politiet etc. Det er ud fra en pædagogisk tanke om, at det er positivt for de unge at opnå en viden om, hvordan man afholder arrangementer og kommer igennem samtlige faser, som det kræver. De laver derfor en slags oplæring af de unge til at lave events – nogle af brugerne fra huset har søgt ind på en uddannelse i eventmanagement. Huset giver da de unge en udtalelse med til deres ansøgning.

Ungdomshusets faciliteter inkluderer øvelokaler, som folk benytter til at spille med deres bands. Nogle har deres eget udstyr med, som opbevares aflåst i Ungdommens Hus, andre låner af huset. Der er desuden indspilningsfaciliteter samt udstyr og scene til koncerter (subkultur – hård rock) og teater. Værksteder til maleri, silketryk, computerrum mv., biograf og en café med varm mad tre dage om ugen. Husets brugere, og nogle gange deres forældre, spiser der. Endelig har huset Danmarks længste graffiti-væg. Der bliver dog også lavet graffiti på deres bygninger, hvilket ungdomsbestyrelsen har taget afstand fra ved at betegne det som hærværk.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Ungdommens Hus har stor betydning for mange unge i byen (og uden for byen) og har som sådan en stor effekt. Det henvender sig til et bestemt alderssegment og blev etableret på forvaltningens initiativ efter, at grupper unge fra hele Fredericia havde ønsket et hus. Det giver imidlertid ikke så meget mening at tale om effekter af huset i forhold til kvarteret, på samme måde som ved andre områdefornyelses-projekter, da huset ikke kom i stand efter ønske fra lokale borgere, og det ikke henvender sig til alle borgerne i kvarteret. Huset er i kommunens interesse, da det generelt forbedrer forholdene for kommunens unge og i området og sikrer, at de bevaringsværdige bygninger forbliver i god stand. Der har ikke været problemer i forhold til omverdenens syn på huset eller dets caféfunktion, da der ikke umiddelbart findes konkurrence fra et andet sted for disse brugere, og caféen ikke er offentlig.

7. Husets effekt

De får mange besøg fra andre kommuner for at se, hvordan huset fungerer – hvordan det fungerer at have et ungdomshus i stedet for et klubhus eller andre fritidstilbud (se i øvrigt pkt. 3).

8. Adresse, ledelse, bestyrelse mv.

Ungdommens Hus,
Norgesgade 46a,
7000 Fredericia
www.ungdommenshus.fredericiakommune.dk

Kvarterhuset, Kolding Sydvest

Huset er opført i forbindelse med kvarterløftet 1997-2001 med støtte fra statslige byfornyelsesmidler, Lokale- og Anlægsfonden og Energistyrelsen.

1. Etablering og historie i store træk

Der var et kvarterløfte i Kolding Sydvest fra 1997- 2004. Borgerne ønskede at få et fælleshus. Der opstod en polarisering mellem de, der ønskede huset skulle være tilknyttet idrætshallen ved KFUM, og de der var imod, da de var bange for, at idræt ville blive for dominerende. Preben Nielsen blev ansat som leder af Kvarterhuset i 2001 – et halvt år før huset stod færdigt. Han er ansat i Kulturforvaltningen. Han skulle bl.a. sikre det folkelige engagement under byggeprocessen, for eksempel i forbindelse med husets indretning. Han betragter sig selv og Hanna Andresen fra Gademix som en slags proceskonsulenter, der skal få borgerne i gang med projekter og at få bragt nogle grupper i befolkningen i spil, som ikke har tradition for det. Gademix er et ungdomshus, som er bygget sammen med Kvarterhuset

Udgangspunktet for Kvarterhuset var, at området var identitetsløst. Der var ingen institutioner i området (ingen højskole, folkeskole, plejecenter eller institutioner med fællesarealer), og det var nedslidt, da der længe ikke havde været investeringer. Det mest identitetsskabende i området var KFUM-hallen, men det var for en mindre del af befolkningen, da fokus var på idræt. Der var slet ikke problemer i Vollsmose- eller Gellerup-skala, så formålet med indsatsen i Kolding var at forsøge at vende en udvikling med en relativ tidlig og mindre indsats.

Kommunen har ønsket at give nogle gode oplevelser og at trække mange mennesker til huset. Det er derfor blevet indrettet med lidt pænere service og møbler, end man ellers ser i beboerhuse, for at skabe en højere fællesnævner og give borgerne en bedre oplevelse.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Kvarterhuset er et byøkologisk forsøgsprojekt med fokus på at spare på energien og opretholde et godt indeklima. Pt. ligger forbruget ligger 8-9 procent under det energiforbrug, der oprindelig var sat. Centralt for projektet er, at der er benyttet nye ventilationsprincipper. Det er projekteret af Esbensen og er tegnet af White Arkitekter. Man ønskede at dokumentere effekterne og søgte midler til det. Gennem 3½ år er der blevet målt på 80 forskellige punkter i forhold til indeklimaet, hvert kvarter hele døgnet.

Selve huset er på godt 1.100 kvadratmeter og indeholder 11 egentlige rum, herunder to møderum på henholdsvis 40 og 46 kvadratmeter – hver med plads til ca. 30 - 35 personer med bordopstilling. De to lokaler kan også samles til et stort rum og være i forbindelse med cafeen. Det var projekteret til at koste kr. 12 millioner og endte med at koste 14, fordi nogle lokale veje skulle omlægges. Statens kvarterløftmidler, Lokale- og Anlægsfonden samt Energistyrelsen støttede byggeriet.

Kvarterhuset har et selvstændigt driftsbudget i kommunen – ca. 800.000 kr. årligt, hvilket inkluderer drift og lederens løn. Kolding Kommune garanterer driften af bygningen, men har overdraget huset til kvarteret.

Kvarterhusets indtægter stammer fra udlejning af lokaler. Brugsrets aftalen indebærer, at Kvarterhuset må udleje lokaler, mens prisen for udlejningen af lokaler er fastsat af forvaltningen. Indtægterne – ca. 50.000 kr. om året ved udlejning til private fester – bruges til sociale aktiviteter i kvarteret. Det dækker dog kun omkring halvdelen af de midler, der skal bruges. Der er en lille indtægt fra caféen, som drives med frivillig arbejdskraft + en medarbejder i flexjob.

Solcellerne i facaderne leverer strøm, som sælges til nettet til samme pris som strøm koster at købe. Solcellerne producerer 3.200 kWh om året og der bruges energi for kr.30.000.

3. Organisation, ledelse, personale

Huset er organiseret som en selvejende institution med en bestyrelse, hvoraf fem medlemmer vælges blandt områdets beboere. Området er defineret ved bestemte gadenavne i Kolding Sydvest. Alle myndige beboere i dette område kan vælges til at indgå i bestyrelsen, som er med til at beslutte aktiviteterne i huset, og det er den bestyrelse, som kommunen har indgået brugsrets aftale med. Det er primært den modne del af befolkningen der deltager (55+). Bestyrelsen udgør den selvejende institutions ledelse og træffer alle beslutninger på den selvejende institutions vegne og har det fulde ansvar for institutionens virksomhed. Bestyrelsen består af 5 personer, heraf 4 personer valgt af og blandt beboerne i Sydvest Kvarteret; 1 medlem udpeges af Byrådet i Kolding. Brugerrådet varetager alle Kvarterhusets aktiviteter. De varetager brugernes interesse for at fremme en god oplevelse af at bruge Kvarterhuset. Alle grupper ses helst repræsenteret i brugerrådet.

Lederen er ansat i kommunens kulturforvaltning. Kvarterhuset blev fra starten placeret i kulturforvaltningen, da man ønskede at markere, at huset er andet og mere end et socialt projekt. "Jeg tror, at sociale projekter det er noget tidsbegrænset. De ressourcer stærke ønsker ikke at være en del af et socialt projekt, og det gør dem, som det handler om, sådan set heller ikke. De vil også gerne have en god oplevelse, for det andet det er kort sagt for stigmatiserende".

Driften af huset er således en kombination af at være kommunalt styret og drevet af en privat forening for at sikre den politiske kurs.

Udover lederen er der en medarbejder fire timer hver dag i flexjob samt 1½ times daglig rengøring betalt af kommunens rengøringstimer. Alt andet arbejde udføres frivilligt.

Der er velfungerende samarbejde på tværs af kommunens forvaltninger, som også var repræsenteret i styregruppen for huset lige fra årene med kvarterløft. Efter kommunalreform 2007 er arbejdet i kommunen blevet omstruktureret: Kulturforvaltningen og Teknisk Forvaltning er blevet nedlagt og erstattet af en By- og Udviklingsforvaltning med en ny borgmester.

På baggrund af Kvarterløft er der blevet lavet et blad Sydvesten med information til området. Det har nu 12 års jubilæum. Økonomien har været svingende, men bladet kører rundt og drives af en gruppe meget engagerede frivillige – eksempelvis deler 40 mennesker frivilligt bladet ud hver anden måned. Der holdes en fest en gang om året for de frivillige.

4. Målgruppe/brugergruppe

Ifølge sin egen hjemmeside er Kvarterhuset Sydvest-kvarterets "aktivitetshus og levested. Her er højt til loftet – og plads til alle, også når du bor udenfor Sydvest Kvarteret. Her kommer børn, unge voksne og ældre ... Foreninger, organisationer og grupper, der virker for folkeoplysning, kulturelle formål og sociale rumligheder, kan låne Kvarterhusets lokaler efter ansøgning. Lokalerne kan også lejes til private fester."

Kvarterhuset henvender sig således til hele kvarteret og ikke blot til beboere i det nærliggende almene boligbyggeri. Husets navn 'Kvarterhuset' er meget bevidst valgt, fordi betegnelsen kulturhus kunne have lagt afstand til nogle brugere. Der er således en meget bred forståelse af kultur i huset, nemlig alle de aktiviteter der foregår (som banko, it-undervisning, højskolesangaften, se pkt. 5) for ikke at underkende nogle af borgernes ønsker. Antallet af brugere ligger stabilt – de sidste par år har der været 16-19.000 brugere. Huset forsøgte sammen med Socialministeriet at henvende sig til det modne publikum, eksempelvis plejehjem, og de lavede cafétilbud til dem, men det var svært at drive en café, da området har meget karakter af at være provins, hvor folk ikke har tradition for at bruge sådanne tilbud. Derefter startede de bankospil, hvilket har været en succes. Formiddags- og eftermiddagsaktiviteter er primært for pensionister.

Gademix er for børn fra 10-12 års alderen. De børn der tidligere har kommet der, og som nu er blevet ældre og selv har fået børn, kommer stadig. Gademix omfatter ca. 50 brugere. Gademix var et af de første projekter der opstod i Kvarterløftet. Det har fokus på omsorgssvigtede børn i kvarteret, og blev startet midlertidigt i et skur indtil huset blev bygget. Gademix drives af den private organisation Ungdommens Vel for derved at undgå at skulle indberette alt, men de har en driftsoverenskomst hos Socialforvaltningen. Et fokuspunkt i Gademix er uddannelse, da mange af børnene i området ikke får nogen uddannelse. Fire unge er nu ved at afslutte håndværkeruddannelser.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Kvarterhuset danner ramme om en lang række aktiviteter:

- Udlejning af lokaler til private fester.
- Café
- Dagplejere mødes hver formiddag i vinterhalvåret.
- Computerfaciliteter til rådighed.
- Værksteder til syning, maleri – der skal være croquis til næste år.
- Banko (der kommer 50-60 hver uge)
- IT undervisning (der kommer 70 hver uge og det er frivilligt arrangeret og det er borgere, der underviser)
- Højskolesangaften
- Litteraturarrangementer
- Cirkusworkshop (har et budget på 150.000 – inkluderer madpakkeprojekt i Gademix med morgenmad og frokost for 80 børn, da de ellers ikke ville få mad i løbet af dagen)
- Jazzarrangement (100-130 deltagende der betaler entré)
- Kvindenetværksgruppe for erhvervskvinder mellem 30 – 50
- Kurser hvor folk lærer at sende SMS
- Undervisning i kommunens selvbetjeningsportaler
- En børnehave bruger lokaler en gang om ugen på grund af pladsmangel hos dem selv.

Nogle borgere får nøglekort – der er 70 nøglekort ude blandt beboere – så de kan låse sig i dele af huset. Det registreres, hvem der er kommet ind, så hvis der opstår problemer, kan de tage fat i de rigtige.

Her er rum for patchwork, sang, banko, pensionistfrokost, daglig undervisning i computer/PC brug. Her kan man reparere alt på et værksted for træ

eller smedearbejde. Beboerrådgivningen har sin plads i huset. Der er en legestue for dagplejemødre i området, og sundhedsplejen benytter husets mødefaciliteter.

Huset er endelig et økologisk forsøgsbyggeri med en række nyskabende elementer: Solvæg og dagslysindfald, solcelleanlæg, miljøvenlige isoleringsmaterialer, naturlig ventilation, passiv solvarme, aktiv solvarme til varmt vand samt løbende måling og visualisering af energi- og vandforbrug.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

I huset hjælper man af og til lokale i området med at kunne holde fester, som de ellers ikke ville have råd til – låner dem service, duge og lignende når de holder private fester i Kvarterhuset, fordi "Her er der nogle mennesker der aldrig har formået at komme ud over rampen med deres liv". Dermed er der også tale om en slags social læring, hvor ressourcetsvage lærer af for første gang at arrangere en "rigtig" fest. De ressourcestærke i samfundet lærer også noget af at leje lokalerne – de har råd til at købe sig til rengøring, borddækning og lignende men er nødt til at ordne alt selv hvis de benytter huset.

For at skaffe indtægter til huset, er der blevet lavet skrabelodder for at skabe penge, hvor børn og forældre selv stod for at sælge dem. Bageren har også solgt kager, hvor der for hvert produkt gik en krone til et socialt projekt med legeplads ved siden af Kvarterhuset – både for at skabe penge og ejerskab. Det er en måde at nå flere grupper i samfundet på.

7. Husets effekt

Aktiviteter for de ældre som banko og IT-undervisning er med til at danne nye sociale relationer: "De får nogle nye relationer. Mange af dem er jo blevet alene – typisk er ægtefællen død eller går stadig på arbejde – så de har fået udvidet deres berøringsflade. Man kan tydeligt se det på dem, at de er blevet meget mere mobile". Der kommer også ældre fra andre dele af byen for at deltage i disse aktiviteter, og det gælder folk fra forskellige typer bolig.

Der har altid været en del kriminalitet i Sydvestkvarteret, hvilket kan være fordi Kolding kommune har henvist de borgere, der søgte hjælp til en bolig, til de almene boliger, der ligger op til huset. Et formål med kvarterløft var at mindske kriminaliteten, og kriminaliteten er faldet markant, men det fremgår ikke tydeligt i statistikkerne. Både kvarterhuset og Gademix anmelder alt hærværk for at bevare et fokus på det. Tidligere var det kun grovere typer hærværk, der blev anmeldt.

8. Adresse, bestyrelse mv.

Kvarterhuset
Junghansvej 121
6000 Kolding
www.kvarterhus.dk

Pakhuset, Odder

2000-2005 blev der gennemført en helhedsorienteret byfornyelse i Odders bymidte. Pakhuset er en del af den byfornyelse, og huset er etableret med statslige byfornyelsesmidler, kommunale midler og støtte fra Energistyrelsen.

1. Etablering og historie i store træk

Bygningen blev opført som pakhus i 1884. Det er stadig de originale guldbædder, der er i huset, selvom de trænger til at blive skiftet, hvilket der dog ikke er råd til. I alt er der 360 kvadratmeter fordelt på en gammel bygning og en tilbygning, der kom i 1907-1908. Udover de anvendelige kvadratmeter er der lavloftede rum i kælder og på loft, som benyttes til lager mv. Den gamle bygning er 11 meter bred, og de må være 150 mennesker spisende og 250 mennesker til koncerter. Udenfor selve den gamle bygning har de tre jernbanevogne, som de opbevarer borde, stole, service etc. i. Huset er tilgængeligt inkl. handicapvenlig elevator.

I 1999 ved planlægningen af midtbyens udvikling og den helhedsorienterede byfornyelse 2000-05 var der uenighed i byrådet, om Pakhuset skulle renoveres. Byrådet endte med at beslutte at bygningen skulle bevares med 11 stemmer for og 8 imod.

25 mennesker mødtes i sommeren 1998 og holdt ca. 10 møder, hvor de diskuterede, hvad rummene skulle bruges til (modeljernbane, snedkerværksted, keramik). Det var en kaotisk proces, og efter huset var blevet etableret, var der en begrænset interesse blandt borgerne i at benytte huset, men så blev foreningen Pakhuset dannet efter 1½ år.

Blandt de første aktiviteter var banko, som ikke helt var hvad blandt andre daværende socialudvalgsformand Niels Rosenberg havde tænkt sig. Han blev inspireret af et hollandsk koncept, hvor handicappede styrede en restaurant i et kulturhus. I forbindelse med et kommunalt budgetforlig blev Café Pakhuset realiseret og styres nu af handicappede fra bostedet Åhusene: "Det har været en succes, fordi de har fået et sted, og fordi borgerne også ser dem. De bliver en del af samfundet". Desuden er Frivilligcentret (etableret med en socialministeriel bevilling) tilknyttet huset. Det er vært for omtrent 50 forskellige foreninger, hvor der gives gratis hjælp og rådgivning. Frivilligcentret benytter lokalerne uden at betale for det.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Bygningsinvesteringen var på i alt 7 millioner kroner. Odder kommune købte bygningerne for 650.000. Staten gav via byfornyelsen 3,2 millioner kr. til renovering og kommunen det samme. Kommunen betaler for driften i form af alle forbrugsudgifterne. Det er kommunen, der står for vedligeholdelse af huset udvendigt efter en årlig gennemgang sammen med Foreningen Pakhuset.

Pakhuset har i den seneste årsrapport en balance på ca. 300.000. Kommunen har givet driftstilskud kr. 120.000 om året indtil i år for hvilke, Pakhuset har ansat en pedel, der varetager indvendig vedligehold. Som modydelse for driftstilskuddet tog Foreningen Pakhuset imod Åhusenes- handicapforenings sociale projekt Café Pakhuset. Driftstilskuddet er sparet væk for 2011, bl.a. under henvisning til Pakhusforeningens overskud og opsparing. Foreningens egne indtægter stammer fra udlejning af lokaler, herunder til to større lejere:

- Borgerforeningens banko: ca. kr. 40.000 -
- Frimenigheden: kr. 40.000.

Dertil kommer

- Kr. 110.000 i indtægter fra (i 2009) 33 private arrangementer af 3.000 kr. Lejeprisen er nu sat op til kr. 350/time
- diverse mindre indtægter ved caféen
- medlemskontingenter ca. kr. 17.000

3. Organisation, ledelse, personale

Foreningen Pakhuset står for driften af huset og ledes af en bestyrelse med syv medlemmer. Foreningen har deltidsansat en pedel til at varetage lokalebooking, rengøring, indvendig vedligehold mv. Kasserer og formand får mindre honorarer til at dække kørselsudgifter mv. men ellers er alt arbejde frivilligt. Også bestyrelsesmedlemmerne deltager i opsyn med lokaler ved og efter udlejning. Foreningen har en samarbejdsaftale med kommunen, hvor det er aftalt, hvem der står for hvad. Den skal fornyes, når der sker ændringer i bestyrelsessammensætningen.

Pakhuset beskriver sig som "et brugerstyret aktivitets- og kulturhus. Det er samlingssted for borgere, der har interesser, idéer eller projekter, som de kan arbejde med og eventuelt præsentere for andre. Bestyrelsen skaffer midler til afholdelse af driften og til kulturelle arrangementer / aktiviteter ved de indtægter, der opnås ved udlejning af selskabs- og mødelokalerne. Brugere/foreninger, der lejer lokaler / benytter huset, skal tegne medlemskab af Pakhusforeningen - kontingent 100 kr. pr. år" (www.pakhuset-odder.dk, lokaliseret 11.03.2011).

4. Målgruppe/brugergruppe

Huset henvender sig i udgangspunktet til alle Odders borgere, men det er flest modne borgere (50+) som benytter huset, hvilket ikke er tilstræbt. Tidligere har huset haft såkaldte 'posefester' for unge i Odder, hvor de unge til fester i huset selv med tager alkohol, som voksne så administrerer for dem i løbet af aftenen. Der har været op til 400 unge og 20-30 forældre, der holder opsyn. Der er et andet tilbud i Odder (café Retro'en) specielt rettet mod unge brugere, men derudover ikke mange tilbud til unge i Odder.

Lokalerne i huset er kun åbent for brugerne, når der faktisk er arrangementer; lokalerne til croquis således kun ved undervisning. Ved musikarrangementer kommer det ofte op mod 200 deltagere. Det anslås, at der er omkring 60.000 mennesker, der benytter huset om året.

Fra politisk side er det ønsket, at alle typer borgere i kommunen bruger huset. Aftalen om at placere Frivilligcentret i huset skal ses i det lys. En nærliggende nyåbnet ungdomscafé ved KFUM kunne med fordel have været placeret i huset, og derved trække flere unge til Pakhuset, men er altså nu i andre lokaler.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Afhængigt af om det er Foreningen Pakhusets formand eller politikeren, der udtaler er formålet med huset ikke at skulle løse sociale problemer, henholdsvis at det gerne skule bidrage til det, men til gengæld ikke drive kommercielle aktiviteter som f.eks. lokaleudlejning, der konkurrerer med eksisterende (forsamlingshuse, kroer, o lign). Pakhuset bruges imidlertid til kulturelle formål for Odders borgere, hvor kultur forstås i meget bred forstand. Pt. rummer huset følgende:

- Croquis ved FOF Aftenskole (FOF har krav på at få stillet plads til rådighed i huset, hvorfor de ikke betaler husleje for lokalerne)
- Private fester – udlejning af lokaler
- Caféen er drevet af psykisk og fysisk handicappede – inspireret af et koncept i Holland uden en ambition om en reel indtægt ved det.
- Banko en gang om ugen (betaler ca. 40.000 om året for leje af lokaler)
- Frimenigheden (betaler 40.000 om året for leje af lokaler)
- Salsaundervisning
- Frivillig Centret (fælles basis for 50 foreninger)
- Kontor til pedel
- Musikarrangementer
- Maleriudstillinger hver måned
- Teaterforeningens arrangementer
- Viseaftener
- Folkedansaftener
- Kor

Alle aktiviteter/projekter op til 5000 kr. gennemføres som regel uden videre, fordi foreningens penge skal bruges – ikke spares op. Idéerne til aktiviteterne kommer både udefra og indefra. Der er pt. ikke plads til flere aktiviteter i huset – det bruges fuldt ud. En del af benyttelsen skyldes lokaleudlejningen til private fester, Frimenighed og Borgerforeningen, men Pakhuset er afhængig af indtægterne for at kunne gennemføre sine kulturelle aktiviteter, så udlejningen kan ikke i øjeblikket reduceres.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Pakhuset er en del af netværket 'Kulturring Østjylland' og deltager i projektet 'Liv i Forsamlingshusene'. Fra brugerne synes der at være stor opbakning til Pakhuset, for alle passer godt på huset. I forbindelse med bortfald af det kommunale tilskud på kr. 120.000 mødte cirka 30 personer til stormøde om husets fremtid.

Der har dog også været problemer i relation til nogle aktører i omverdenen, som har været utilfredse med, at Café Pakhuset tager omsætning fra hoteller, pizzasteder, sandwichsteder o lign. Der er siden etableret aftaler om at andre aktører leverer mad/drikke til Café Pakhuset.

Fra politisk hold har der været et ønske om at Pakhuset kunne bruges til at borgere kan mødes for at tage hånd om sociale problemer, f.eks. i forbindelse med flygtninge. I et konkret tilfælde var der betydelig opbakning.

7. Husets effekt

Huset inkl. Café Pakhuset bruges og fungerer som det skal, men mangler dog nærmest faciliteter, da husets kapacitet bruges fuldt ud. Hvis Pakhuset måtte lukke ville det formentlig være savnet af de ca. 60.000 brugere, om end foreningerne dog nok ville kunne finde andre lokaler til deres aktiviteter.

Caféen opfylder et socialt formål ved at de handicappede fra bostedet Aarhusene, som arbejder i den, bliver synlige og nyttige i hverdagen. Det har været vigtigt for husets succes generelt, at det er borgerne selv, og ikke kommunen, der styrer og bestemmer aktiviteterne i huset. Frivilligcentret startede med kun fire foreninger, men har nu over 60 foreninger tilknyttet. Kommunen synes dog, både i tilfældet Café Pakhuset og Frivilligcentret, at have skubbet på udviklingen.

8. Adresse, bestyrelse mv.

Pakhuset er oprindelig opført af et lokalt jernbaneselskab i 1883. I forbindelse med helhedsorienteret byfornyelse i Odder bymidte blev Pakhuset købt af kommunen og i 2001 istandsat og indrettet til kultur- og aktivitetshus.

Pakhuset i Odder
Banegårdsgade 5
8300 Odder
www.pakhuset-odder.dk.

Vollsmose Kulturhus

Etableringen af kulturhuset i Vollsmose er finansieret af midler fra Kvarterløft, den særlige byfornyelsesindsats (100 millioner kroner puljen) og Odense kommune.

1. Etablering og historie i store træk

Idéen om huset opstod i forbindelse med kvarterløftet 2001-2007, hvor der var et ønske om et kulturhus, der kunne samle og facilitere flere aktivitetstyper på tværs af forvaltninger, boligorganisationer mv. I 2003-2004 arbejdede en projektgruppe på tværs af forvaltninger, lokale foreninger og områdets 9 boligafdelinger med indhold og etablering af et eventuelt kulturhus i Vollsmose.

Der har historisk været nogen rivalisering mellem de kommunale forvaltninger, hvilket blandt andet en overgang indebar, at betegnelsen kulturhus ikke uden videre kunne benyttes.

Vollsmose Kulturhus åbnede i 2008 og i har frem til foråret 2012 været et bofællesskab med bibliotek og Læringscenter samt Fritidsbutikken med Den Frie Rådgivning, Ungdommens Uddannelsesvejledning for Odense og Omegn, Nettet.Nu (medie-vejledning for unge), Etnisk Jobteam/Jobcafé Øst, Mediehus Vollsmose og Kvinfos mentornetværk (fra foråret 2011 kom også Borgerservice Light med.). Da Odense Kommune besluttede at nedlægge en af områdets tre folkeskoler (nabo til Kulturhuset) fra sommeren 2011, blev det samtidig besluttet at bruge den til andre formål, så fire af ovenstående parter er rykket over i den nye enhed, der har fået navnet CAMP-U. På både kort og langt sigt er det en mulig tæt samarbejdspartner for kulturhuset.

Der er separat ledelse af de forskellige enheder, som også refererer til flere forskellige forvaltninger. I Kulturhusets dagligdag betragter man kulturhuset som hele komplekset af forskellige institutioner og frivillige organisationer, og der arbejdes på at få udviklet det indbyrdes samarbejdet. Formelt udgøres den faste stab i Vollsmose Kulturhus af en fuldtidsansat leder og to deltidsansatte kultur- og kommunikationsmedarbejdere og et par projektmedarbejdere. Vollsmose Kulturhus er kommunalt ejet og drevet.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Indledningsvis var der bevilliget 28 mio. til anlæg (renovering og nybyg), men ikke afsat specifikke midler til drift. Det første regulære driftsbudget for Vollsmose Kulturhus kom i 2009. Det er på ca. kr. 2,5 mio. årligt, hvoraf 1

mio. til ejendomsdrift for hele komplekset, idet man ønskede at lave et fælles bygningsdriftsbudget på tværs af forvaltningerne, for at forenkle administration og samtidig stimulere samarbejde mellem enhederne uanset forvaltningstilhørsforhold. Kr. 1,5 mio. går til løn og aktiviteter, hvilket er en million mindre end oprindeligt foreslået af projektgruppen vedrørende kulturhuset. Dertil kommer ca. 750.000 kr. pr. år fra Helhedsplanen 2008 – 2012 til projektet 'Ungkultur i Kulturhuset'.

Denne Helhedsplan for Vollsmose er på i alt ca. 58 mio kroner. Heraf går 11.4 millioner til Mediehuset (bopæl i kulturhuset) men et selvstændigt og det største projekt i den aktuelle helhedsplan.

Huset kan tjene på arrangementer ved billetsalg og café, men det er indtil videre småpenge. Beboerne i området har ikke nogen stærk tradition for at gå i eksempelvis teatret eller til koncert, så betalingsvilligheden er ikke stor. Mange arrangementer er derfor med fri entré, da det vurderes som vigtigt at få samlet folk og få introduceret dem til byens kulturtilbud, og på den måde få dem til at være aktive. Således har foreningen Healthy People brugt et lokale fire gange om ugen gratis. Det er foreningen selv, der har investeret i det fitness-udstyr, der bruges. Vollsmose Kulturhus har valgt at stille lokaler til rådighed uden beregning for at opnå erfaringer om, hvordan kulturhuset kan sammenspile med idræt- og sportsaktiviteter. Det seneste års tid har lokalerne så været anvendt til noget helt andet: Til et kreativt værkstedsmiljø.

Der er lokaleudlejning til møder, arrangementer, konferencer og lign. men ikke til private fester.

3. Organisation, ledelse, personale

Vollsmose Kulturhus har fra starten i 2008 haft aktiviteter og tilbud knyttet til fire kommunale forvaltninger:

Borgmesterforvaltningen, BMF
Børn- og Ungeforvaltningen, BUF
By- og Kulturforvaltningen, BKF
Social- og Arbejdsmarkedsforvaltningen, SAF.

Selve Kulturhuset og Biblioteket hører under By- og Kulturforvaltningen, men har ikke fælles ledelse, ligesom de øvrige partnere i bofællesskabet også har hver deres leder. Organisationen har flere niveauer:

- Ledelsesgruppe: Lederne fra de fire større institutioner repræsenterende de forskellige forvaltninger.
- Driftsgruppe: Alle de otte ovennævnte offentlige institutioner og private foreninger
- Brugerrådet: Pt. består det af fire brugerrepræsentanter; brugerrådet, kan ikke træffe beslutninger men har høringsret og kan komme med idéer.

Kulturhusets ledelse arbejder efter en strategiplan, som blev godkendt i kommunens politiske system i foråret 2010. Vollsmose Kulturhus var den første institution i By- og Kulturforvaltningen, der udarbejdede en strategiplan som led i Odense kommunes allerførste overordnede kulturpolitik (formuleret og vedtaget af Byrådet 2009). Kulturhusets strategiplan vægter tre indsatsområder, der alle handler om, hvordan der såvel internt i komplekset Vollsmose Kulturhus som i samspil med nærområdet kan opnås et stærkere og livligere samarbejde:

- aktivt naboskab
- kulturelt iværksætteri
- bofællesskab på kryds og tværs i kulturhuset.

Strategiplanen gælder dog formelt kun de parter af komplekset, der er en del af By- og Kulturforvaltningen, dvs. selve Kulturhuset og biblioteket.

4. Målgruppe/brugergruppe

Kulturhuset og biblioteket arrangerer koncerter, film- og teaterforestillinger, foredrag, udstillinger, børneaktiviteter, mv. Fælles møder og seminarer for hele Vollsmose lægges naturligt i Kulturhuset. Det er en fælles neutral grund, hvor man før brugte eksempelvis kirken som fælles sted. Desuden bruges huset af forskellige foreninger og grupper, herunder

- Seniorhøjskolen NØ.
- Mosekonerne er en frivillig aktivitet, der er drevet af nogle bibliotekarer (startet i biblioteket, men har fået bedre faciliteter i Kulturhuset. De mødes i vinterhalvåret 1-2 gange om måneden og foreningen er kun for kvinder.)
- 7240 Act Now er en forumteatergruppe, som har fået lidt penge fra den sociale helhedsplans Ungekultur bevilling (Landsbyggefonden).
- Healthy People (omtalt ovenfor); projektet er vokset ud af en bevilling til et sundhedsprojekt om diabetes og ældre etniske kvinder, der taler dårligt dansk. Projektet er siden vokset, da en bredere gruppe mennesker har været interesserede i at deltage.
- Kvinformentorværk
- Den frie rådgivning
- Venneforening for Kulturhuset.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Huset rummer både kulturelle aktiviteter som musik, teater, film, børnefilm, børneteater m.m., motion/bevægelse/dans og udstillinger og et stort antal møder. De fleste aktiviteter arrangeres af Kulturhuset. Dertil kommer de ovennævnte frivillige foreningers aktiviteter samt et stigende antal eksterne arrangører, der lejer sig ind med konferencer, gæstespil, afvikler landsmøder og lign.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Beboerforeningerne i Vollsmose var skeptiske overfor de oprindelige planer om Kulturhuset som et stort projekt, der kunne brande bydelen positivt, fordi man frygtede et elitært projekt af og for folk udefra og konkurrence til de enkelte afdelingers egne beboerhuse samt en for stærk kommunalisering. Da man besluttede ikke at gennemføre projektet på den måde, skabte det noget mere plads til lokale initiativer og lokal forankring. Der har siden kulturhusets åbning været meget lokal involvering – beboerne har været budt ind til at deltage i det meste i forhold til udviklingen af huset. Særligt i startfasen af projektet var beboerne aktive, men processerne har været meget langstrakt pga. politiske vanskeligheder, hvorfor det til sidst kun var den mest hårde kerne af beboere, der blev ved med at deltage. Processen varede mere end syv år, og en vis lokal forankring er gået tabt, da mange frivillige simpelthen er faldet fra. Efter husets etablering har det derfor været en opgave at få spredt kendskabet til kulturhuset og få skabt en følelse af ejerskab overfor huset blandt beboerne i Vollsmose samt i det omgivende Odense, der medfinansierer aktiviteterne via skatten. Den proces er stadig i gang.

7. Husets effekt

Fokus har været meget på de unge og børnene i området. Dels fordi de udgør en stor andel af den samlede bydels befolkning (Tæt ved 50 % er under 25 år i 2011) dels fordi et af projekterne i helhedsplanen direkte omhandler talentfulde unge med udtryksbehov.

"Både det samlede Vollsmose Kulturhus og ombygningen af biblioteket har medført bedre forhold for alle; alle har fået bedre faciliteter for deres egne interesser og derved en bedre position, end de havde inden

eller nogensinde ville kunne skaffe sig på egen hånd. Der var eksterne og interne midler, der kun ville blive udløst, hvis man fandt en fælles løsning, hvilket bevirkede en større interesse i at samarbejde”.

At det er endt med, at der ikke er én central leder er for hele komplekset, men derimod en decentral leder for hver part, var på etableringstidspunktet en pragmatisk og nødvendig tilgang. Gennem tiden er samarbejdet dog blevet langt mere konstruktivt mellem forvaltningerne, og det skyldes blandt andet, at bidraget fra 100 mio. puljen ikke ville blive udløst, hvis man ikke fik lagt stridighederne væk. I den nyeste Helhedsplan for Vollsmose 2012-2016 beskrives Vollsmose Kulturhus direkte som "områdets kulturdynamo" og samspillet mellem bydelen og Odenses øvrige kulturliv har aldrig været større – takket være kulturhusets brobygning.

8. Adresse, mv.

Vollsmose Kulturhus

Vollsmose Allé 14

5240 Odense NØ

<http://www.odense.dk/web5/vollsmosekulturhus.aspx>

Kulturhuset i Arden

Kulturhuset i Arden er indrettet som led i helhedsorienteret byfornyelse, og husets etablering er indrettet med statslig støtte fra byfornyelsen og Lokale og Anlægsfonden og derudover medfinansieret af kommunens selv.

1. Etablering og historie i store træk

Ønsket fra de lokale ildsjæle var at skabe et uformelt mødested, hvor borgere kan komme og opholde sig uden nødvendigvis at have et specifikt formål med det – eksempelvis kan man i hallen sidde uformelt og læse dagens aviser ved små borde, og det bliver flittigt brugt fra tidlig morgen.

Kulturhuset drives af en forening, som tilstræber at lave et så bredt udbud af arrangementer som muligt. Der var mange borgere der var utilfredse over ordet 'kulturhus' i starten, men man har bevidst beholdt betegnelsen for at vise, at kultur kan forstås bredt, og at der er noget for alle. En af præmisserne for huset var, at Kulturhuset skulle acceptere, at det var den lokale kro, der lavede udlejning af selskabslokaler mv. til private. Kommunen kunne altså ikke tillade lokaleudlejning til private selskaber mv., som det ellers ses i mange andre huse. Nu er kroen lukket, men Kulturhuset er ikke interesseret i at lave privat udlejning til fester el. lign. pga. de udgifter der er forbundet med slid på huset og der er ikke en pedel til at varetage arbejdet. Foreningen, der driver huset kan undvære lejeindtægterne.

Den tidligere Arden Kommune med cirka 9000 indbyggere er i dag en del af Mariagerfjord Kommune med knapt 47.000 indbyggere. Der var omkring perioden for byggeri af ny station samt den helhedsorienterede byfornyelse 2001-2005 i Arden bymidte et godt samarbejde mellem lokale ildsjæle og bestemte politikere i Arden kommune. Timing og det gode samarbejde var afgørende for kulturhusprojektets realisering sammen med det faktum, at, udover byfornyelsen, ville kommunen egen investering alene være på 1-2 millioner kroner. Kommunen vurderede, at der var værdifulde social- og kulturpolitiske perspektiver i projektet.

Det forhold, at Lokale- og Anlægsfonden var med i projektet, medførte fokus på kvalitetssikring af kulturhuset, eksempelvis valg af vinduestype, prioritering af handicapadgang og det ekstra murværk ved huset (fremfor f.eks. betonbyggeri).

Det var med andre ord et samspil af flere faktorer, som udløste muligheden for at etablere et kulturhus: et lokalt formuleret behov for bedre kulturforsyning, tilstedeværelsen af aktive borgere (ildsjæle) samt den mulighed

som allerede planlagt projekt og byggeri af ny station sammen med finansieringsmuligheden i den helhedsorienterede byfornyelse og andre eksterne sponsorer. Endelig spillede det også en rolle, at kulturhuset kunne etableres i tilknytning til det eksisterende bibliotek.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Kulturhuset er på godt 1.700 kvadratmeter. Byfornyelsen og Lokale- og Anlægsfonden finansierede hovedparten af den samlede anlægssum på lige over 10 millioner kroner, mens kommunen betalte 1-2 millioner.

Den årlige drift koster 350.000 inkl. 32 timers rengøring plus cirka kr. 40.000 til aktiviteter. Dertil kommer udgifter til lønningerne, som betales af de respektive forvaltninger. Kultur- og Fritidsforvaltningen betaler eksempelvis lønninger ved biblioteket. Foreningen lejer lokaler af kommunen for 32-34.000 om året. Derudover er der indtægter ved udlejning til foreninger, støttemedlemmer, dagpleje, danseskole etc. på 30-40.000 om året. Samlede lejeindtægter opgives til godt 100.000 kr.

3. Organisation, ledelse, personale

Huset i Bluhmesgade er en kommunalt ejet bygning med kommunale institutioner. Kultur- & Fritidsforvaltningen driver det. Sundheds- & Omsorgsforvaltningen udliciterer værestedet til Blå Kors, der lejer sig ind i huset. Tilsvarende bidrager Rehabiliteringsteamet og Borgerservice til betaling af huslejen. Kulturhusforeningen har ansvaret for at lave sociale og kulturelle arrangementer for at sikre aktivitet. Foreningen lejer salen og mødelokaler af kommunen både til egne arrangementer og til videre udlejning til andre arrangører. Et godt samarbejde mellem foreningen og de forskellige aktører i huset er derfor vigtigt.

Kommunen tager sig således af det tekniske og så er det kulturhusforeningen, der er ansvarlig for indholdet med frivillig arbejdskraft. Det har dog været en udfordring for kulturhuset at få kommunen til at forstå den rolle som frivillig arbejdskraft har i kulturhuset. Kommunalt ansatte er ikke vant til at fungere på den måde.

Den sidste kontrakt med kommunen blev lavet i 2001, og den er endnu ikke opdateret efter kommunesammenlægningen. Der har hidtil været årligt møde med forvaltningen og et godt samarbejde. Fordi kommunen nu er større, er der dog i dag et mindre kendskab til huset blandt folk i forvaltningen.

Kulturhusforeningen ser gerne, at civilsamfundet - de frivillige - kommer til at fylde mere i organiseringen i fremtiden. Samme holdning lå bag, at der til det sociale værested blev fundet en ekstern entreprenør (Blå Kors), da Kulturhuset ønsker at der etableres partnerskaber med civile aktører og ikke kun med kommunen.

I dag syv-otte år efter indvielsen afhænger meget af aktiviteten i Kulturhuset af enkeltpersoner. Bibliotekets leder har et stort ansvar i huset, men det beror alene på en underforstået overenskomst og er ikke ekspliciteret i kontrakter eller andre skriftlige aftaler, hvordan fordelingen er mellem bibliotek og kulturhus. Ved fremtidige personaleskift, budgetændringer eller lignende kan det blive problematisk i forhold til den fremtidige drift. Der er et dilemma mellem tillid og kontrakt.

"Hvis det skal blive ved med at være bæredygtigt, er der nødt til at være en dynamik mellem det frivillige engagement og en kommunal forvaltning, som det typisk er. Man skal se sig selv i nogle andre roller. Kommunen kan ikke bare være myndighed og forvaltning længere, du er nødt til at komme ud og røre ved det frivillige niveau på en anden måde, og som frivillig er man nødt til i en højere grad at indgå i en lidt mere forpligtende samarbejdsrolle".

Sammenlægningen af Arden Kommune med tre andre til den ny Mariagerfjord Kommune øger ikke overraskende afstanden til forvaltningen. Det bliver særligt mærkbart når og hvis personlige kontakter i forvaltningen skiftes ud med nye personer.

4. Målgruppe/brugergruppe

"Husets legitimitet er, at det er med til at give en højere livskvalitet i lokalområdet, og jo smallere spektret af tilbud er, jo mindre bliver den effekt også i bybilledet"

Kulturhusforeningen finder det vigtigt, at der ikke nogen, der er forhindrede i at lave aktiviteter på grund af økonomi. Man kan derfor have et årligt medlemskab for 600 kroner, hvor man kan bruge salen 2 gange om året og mødelokalerne ubegrænset. Hvis man kun vil bruge mødelokalerne 4 gange årligt kan man få det til 300 kr. Man kan ikke leje salen til private fester – men private kan godt leje sig ind og eksempelvis undervise i noget eller lave aktiviteter, foredrag o. lign. Derudover var det et eksplicit formål med huset, at opnå sociale effekter med kulturhuset, hvor brugere af f.eks. værestedet ikke skiller sig ud fra brugere af kulturtilbud:

"Det var en væsentlig del af idégrundlaget for huset netop at være det der åbne mødested også for de lidt skæve eksistenser eller folk der var isolerede eller psykisk syge eller misbrugere – at man havde et sted man kunne gå ind. Fordelen, ved at man kan gå ind netop her, er, at man kan gå ind af hoveddøren og så er der ingen, der kan se, om du går på biblioteket, lokalhistorisk arkiv eller op på værestedet – du rønder ikke rundt med et stempel i ryggen".

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Bibliotek

Det eksisterende bibliotek i Arden blev 'reddet' ved at blive en del af kulturhuset, da de ikke længere er hovedbibliotek pga. kommunesammenlægningen. Ved at være en del af kulturhuset sikrer de brugere pga. de andre aktiviteter. Biblioteket er nu et selvbetjeningsbibliotek, der har åbent 7-22 alle dage året rundt. Borgere over 16 år, der er registrerede som selvbetjeningsbrugere, kan selv lukke sig ind i huset ved deres sygesikringskort og videre ind i biblioteket ved at indtaste en pinkode. Det er ikke et sparetiltag, da der stadig er det samme antal åbningstimer i den almindelige åbningstid – det er tænkt som en serviceudvidelse. Der er gode erfaringer med det, og mange brugere benytter det. Desuden er nye typer brugere, som ikke kan benytte biblioteker ved almindelige åbningstider pga. af deres eget arbejde, kommet til. De kan mærke, at folk føler, det mere er deres bibliotek nu, og der har ikke været nogen form for problemer. Lyset er tændt til kl. 22.30 for at give tryghed i modsætning til mange andre selvbetjeningsbiblioteker, hvor lyset slukker, når der ikke er brugere.

Værestedet

Værestedet er en del af kulturhuset hvorved undgås tomgang på lokalerne – det lå et andet sted i byen før kulturhuset blev etableret. Det tidligere værested måtte dog gå i betalingsstandsning, fordi de havde svært ved at skaffe penge fra fonde udover deres bevilling fra kommunen på ca. ½ mio. årligt. Problemet for det gamle værested var, at det var en selvejende institution uden en driftsaftale – en isoleret enhed.

Et nyt værested realiseres omkring december 2010 af Blå Kors og skal henvende sig til alle typer borgere, der ønsker samvær. Værestedet er styret ved en kontrakt mellem Blå Kors og Sundheds- og Omsorgsforvaltningen. Den kommunale bevilling dækker i øjeblikket både driften og huslejen. Fra Kulturhusets synspunkt vil fast huslejetilskud via Kultur- og Fritidsforvaltning-

gen være at foretrække fremfor at dele af indtægterne er projektbaserede og dermed måske midlertidige.

Sund by

Sund By- initiativet var et væsentligt aktivitetstilbud i huset og i byen og havde en væsentlig betydning for lokalområdet. Forvaltningen har imidlertid bestemt, at det skal flyttes fra huset.

Rehabiliteringsteamet

Et samarbejde mellem Mariagerfjord kommune og Vesthimmerland, som omhandler hjertepatienter og KOL patienter. Det er resterne af Sund By-initiativet.

Borgerservice

Borgerservice har åbent to gange om ugen i to timer i kulturhuset og servicen er meget brugt. De har eget kontor og mødelokaler til samtaler. Det er kommunale sagsbehandlere, der varetager funktionen. Der er en naturlig relation mellem værestedet og borgerservice, da det i et vist omfang er den samme brugergruppe.

Lokalhistorisk arkiv

Lokalhistorisk arkiv lå i forvejen det gamle bibliotek, og det var en del af aftalen, at de skulle have lokaler i kulturhuset. De betaler ikke husleje

Salen

Salen udlejes/-lånes til mange formål: Der foregår line dance, mavedans, stole motion, danseskole og legestue et par dage om ugen. Derudover er der foredrag og så holder ældresagen arrangementer. Der er mulighed for at opsætte scene på 40 m² til koncerter, foredrag, teater mv. Det er typisk medlemmer af Kulturhusforeningen, som bruger salen.

Samarbejde med eksterne parter

Andre kan også få adgang til salen. En lokal designer laver eksempelvis modeshows i kulturhusets sal. Der bliver holdt markedsdage, hvor forskellige butikker udstiller deres ting ved boder i kulturhuset. Der er ikke berøringsangst over for et samarbejde med forskellige erhverv i byen, og når der inviteres til arrangementer, inviteres alle.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Fra begyndelsen af har man fra kulturhusets side været meget opmærksomme på at fortælle, hvordan huset skal bruges. Brugere skal sørge for, at rydde op efter sig for at undgå en følelse af ligegyldighed. Der har ikke været noget hærværk ved kulturhuset, men dog visse problemer med gener fra unge, hvor det var nødvendigt med involvering af SSP-medarbejdere, lærere fra skolen og ansatte ved huset. Siden har der ikke været problemer.

7. Husets effekt

Der findes ikke formaliseret måling af husets betydning, men eksempelvis er ejendomsmæglerne begyndt at anføre kulturhuset som et aktiv i lokalområdet. Selvbetjeningsbiblioteket har medført flere brugere, og det virker som at de mennesker, der i starten var imod kulturhus-idéen, nu forholder sig mere positivt. Det er dog en permanent udfordring at fastholde engagementet og forståelsen af de muligheder, huset tilbyder.

8. Adresse, bestyrelse mv.

Kulturhuset i Arden

Bluhmesgade 19

9510 Arden, www.kulturhusetiarden.dk

Remisen, Randers

Remisen blev opført i 2003-04 finansieret af midler fra byfornyelse/kvarterløft, Randers Kommune, Lokale- og Anlægsfonden, Nordvestjysk Folkecenter for Vedvarende Energi samt Fonden Beboerhuset Tøjhushaven.

1. Etablering og historie i store træk

Beboer- og aktivitetshuset Remisen styres af 'Fonden Beboerhuset Tøjhushaven', som er stiftet af Den selvejende institution Huset Dronningens Gade 19 og Randers Kommune (Den selvejende institution Huset Dronningens Gade 19 har sine midler fra salg af det tidligere selvejende beboerhus i Tøjhushavekvarteret. Huset blev revet ned i forbindelse med byfornyelsen). Fondens formål er at drive Beboer- og aktivitetshuset Remisen i Tøjhushavekvarteret i Randers. Aktivitetshuset Remisen ligger i Tøjhushavekvarteret i den vestlige del af Randers. Aktivitetshuset blev indrettet i forbindelse med kvarterløftet 1997-2003 i Tøjhushavekvarteret i Randers. Remisen er indrettet som en genanvendelse af forladte remisebygninger suppleret med en ny tilbygning i 2003-04. Ud over møde- og udstillingslokaler rummer huset en idrætssal. Det samlede etageareal er lige over 1.000 m².

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Remisen er ejet af Fonden, som fik en startkapital på kr. 600.000 ud af salget af det gamle beboerhus. Byggeprojektet i 2003-04 kostede i alt 12,9 millioner kr. Udover med foreningens egne midler blev byggeriet finansieret med midler fra byfornyelsen (Kvarterløft), Randers Kommune, Lokale og Anlægsfonden samt Nordvestjysk Center for Vedvarende Energi. Sidstnævnte pga. alternative isoleringsmaterialer og solceller til el-produktion.

I de faste lejeaftaler blev der ikke taget tilstrækkeligt højde for udviklingen i el-, varme og vand-priser. Man regner med, at det vil give en bedre husøkonomi, hvis lejekontrakter reguleres på det punkt.

3. Organisation, ledelse, personale

'Fonden Beboerhuset Tøjhushaven' står for driften af beboer- og aktivitetshuset Remisen. Fonden har en bestyrelse, hvor fire medlemmer er udpeget på generalforsamlingen i foreningen Tøjhushavekvarterets Venner (TKV). Derudover er der bestyrelsesmedlemmerne Bent Olesen fra FOF, som er fast lejer af lokaler i Remisen; Allan Poppe fra Grejbanken (en kommunal institution, som administrerer og vedligeholder udstyr for kommunens ung-

domsskoler mv. Grejbanken bofælleskab med Remisen) og Kurt Johansen fra Randers Lille Skole som er fast lejer af idrætssalen i Remisen. Fonden er en selvejende institution, som også ejer huset.

Jørn Bjerre er bestyrelsesformand og selv daginstitutionsleder og udfører alt arbejde med Remisen frivilligt og hjemmefra. Selv om man kan booke lokaler og downloade lejekontrakt fra Remisens web-side og en frivillig tager sig af det, er det et større arbejde at koordinere aktiviteterne og rengøringen imellem dem. Rengøringen foretages to gymnasiestuderende, som er de eneste lønnede ansatte i huset. Der er således ikke ansatte og i det hele taget ikke folk i huset hver dag, medmindre der foregår en konkret aktivitet eller udlejning. Salen bruges dog på alle hverdage af Lilleskolen.

Selv om der i disse år synes at være et dyk i aktivitetsniveauet i kvarteret, vurderes det, at det hurtigt kan vende. Af samme grund ønsker man ikke driftstilskud fra kommunen, på trods af, at økonomien også er lidt anstrengt for tiden. Det er vigtigt, at man giver udviklingen tid og ikke begynder at nedlægge foreninger eller institutioner på grund af en dårlig periode. Hvis huset var afhængigt af kommunen, ville det i højere grad være i risiko for nedlægning, fordi tilskud kan falde væk, så man foretrækker den uafhængige status. Der er dog brug for et generationsskifte i organiseringen af aktiviteterne i Remisen.

4. Målgruppe/brugergruppe

Fondens formål er at drive Beboer- og Aktivitetshuset Remisen til gavn for Tøjhushavekvarteret i Randers. Det sker bl.a. ved udlejning af lokaler og faciliteter til beboerne, foreninger og institutioner i Tøjhushavekvarteret, men også til andre foreninger og institutioner i hele byen med henblik på at forbedre udbuddet af kulturelle aktiviteter i Randers generelt. Der er anslået 23.000 brugere om året.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Det oprindelige ønske med det nye hus blev formuleret i forbindelse med kvarterløftet, hvor det blev besluttet at sælge det gamle beboerhus, som var forældet og med installationsmangler. Ønsket var, at Remisen skulle samle nogle af aktiviteterne fra det tidligere beboerhus sammen med nye aktiviteter, der kunne komme til. Idéen var, at forskellige foreninger skulle tage initiativ til aktiviteter, men det sker ikke i praksis, og der er i dag mangel på frivillighed i kvarteret. Driften af huset er derfor nu mindre et spørgsmål om aktiviteter og kultur og mere blevet et spørgsmål om forretning (udlejning af lokaler) for at få dækket udgifterne til drift

I de første par år efter kvarterløftet var der fortsat en hel del aktivitet i huset, men siden er aktivitetsniveauet dalet. Foreningen T-Music er formentlig den mest aktive bruger af huset, hvis man ser bort fra faste lejere som FOF og Lilleskolen. Igangværende aktiviteterne omfatter:

- Fællesspisning: Det er en væsentlig aktivitet i Remisen, at der er fællesspisning hver uge. Dette er blevet videreført fra det gamle beboerhus før kvarterløftet. Der er omkring 30-40 beboere, der deltager hver gang.
- Musik er meget centralt i arrangementerne i Remisen. De arrangerer koncerter og reklamerer for det på deres hjemmeside og Facebook samt i den lokale presse. Ved disse arrangementer kommer der 60-150 msk. afhængig af arrangementets størrelse. Det kører lige rundt med entré og nogle gange ved salg af øl og lign. Det er musikforeningen T-music, der står for det, og de står generelt for de fleste aktiviteter i Remisen. Ved koncerter har de udgifter til lydudstyr og bandet, hvor entré-priser fastsættes efter udgifterne.
- Idræt: Randers Lille Skole bruger hallen i Remisen som idrætshal og til andre formål som musik og teater De bruger lokalerne 8-17 hver dag.

Remisen har haft forespørgsler på badminton fra andre, men det er ikke blevet realiseret, da det er for dyrt med rengøring og da det vil ofte være i aftentimerne hvor de ellers udlejer hallen.

- Banko: Det har en vigtig social funktion for lokalområdet og der er stor interesse for det – ca. 60-70 deltagere pr. gang.
- Årlige kulturelle arrangementer: Disse arrangementer har været en stor succes, hvor de blandt andet har haft en kostesymfoni, som lederen af Randers byorkester havde komponeret. Desuden et loppemarked og et julearrangement.
- Folkedans, Zumba.

Det er et problem, at salen hele tiden skal ryddes, da det besværliggør permanente aktiviteter. Det er f.eks. ikke muligt at have en åben café, selv om det var ønsket. Omvendt er der (mindre) lokaler, som stort set ikke er blevet brugt. Der er ikke nok aktivitet i området til at kunne udleje lokaler. Nogle af deres lokaler med god udsigt står tomme og er slet ikke blevet brugt siden kvarterløftsperioden.

Der har været afholdt store loppemarkeder for 3-500 mennesker og julearrangementer, hvilket har været en succes og har givet overskud. Derudover er det svært for Remisen at konkurrere med FOF og Underværket i forhold til at udbyde aktiviteter som foredrag, så den type aktiviteter er der ikke i Remisen. Idræt betragtes som en central funktion i huset, da Randers Lille Skole lejer sig ind og bruger salen i den gamle remise dagligt. Reelt er der tale om, at salen er gymnastiksal for skolen.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Under kvarterløftsperioden 1997-2003 var der et stort beboerengagement i mange forskellige arbejdsgrupper. Tøjhushavekvarteret var usædvanligt som kvarterløftområde, fordi det er et ret lille område og der er blandet byggeri i form af både ejer- og lejeboliger samt erhverv. Kvarterløftet krævede mange ressourcer og samarbejdet med konsulenterne fra kommunen var omstændeligt, så i dag er beboerne ikke aktive i samme omfang. Der synes at være en tendens til at forvente at bestyrelsen i huset tager initiativer, mens det tidligere var mere almindeligt at initiativer kom nedefra, mens bestyrelsen kun havde et symbolsk og overordnet ansvar. Spørgsmålet er om den tidligere så stærke sammenhængskraft i kvarteret fortsat findes, men måske pt. er 'slumrende'.

7. Husets effekt

Det er svært for små kulturhuse at leve op til en større kultursatsning, da de ikke har penge nok til det. I Remisen synes man, at kulturhuse bør betragtes i et større perspektiv, da de ofte gennemgår forskellige faser i deres udvikling. I f.eks. Berlin er der i disse år flere private investeringer i kulturhuse, og det samme ville givet kunne betyde store ændringer her.

8. Adresse, bestyrelse mv.

Remisen Beboer- og Aktivitetshus, J. V. Martins Plads 3, 8900 Randers
www.remisen-randers.dk

Mosaikkens opførelse er finansieret med midler fra Helhedsorienteret byfornyelse sammen med tilskud fra Filminstituttet, Statens Kunstfond, Biblioteksstyrelsen samt kommunal medfinansiering. Huset indgik i et større helhedsorienteret bymidteprojekt, som også omfatter renovering af pladsen foran Mosaikken.

1. Etablering og historie i store træk

Huset rummer 2.800 m² og er opført i 2004-2005 i forbindelse med en byfornyelse i Kjellerups bymidte, hvor skolen skulle renoveres og biblioteket trængte til at blive opdateret. Kjellerup skole har 100-120 ansatte og 7-800 børn. Politikerne tog initiativ til, at skolen og biblioteket skulle lægges sammen, hvilket er centralt i Mosaikkens konstruktion.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Byggeudgiften var 34 millioner kroner. Driftsbudget og arrangementsbudget er adskilt, idet arrangementsbudgettet ligger i biblioteksregi, mens skolen har driften, så pedeltimerne fra skolen også dækker Mosaikken. Eventuelt overskud eller underskud ved enkeltarrangementer deles med aktører, der kommer udefra og laver aktiviteter.

Fra Mosaikkens åbning i 2005 var der afsat et beløb til en brugerbestyrelse. Det har dog siden vist sig vanskeligt at holde brugerbestyrelsen aktiv, hvorfor biblioteket og Kultur- og Fritidsforvaltningen i 2009 indstillede, at brugerbestyrelsen blev nedlagt.

3. Organisation, ledelse, personale

Silkeborg Kommune ejer huset og forvaltningsmæssigt hører Mosaikken under Kultur- & Fritidsforvaltningen og i det daglige ledes af bibliotekslederen, mens den fysiske drift varetages af skolens pedeller. Der blev overført skolebibliotekar-årsværk fra skolen, og biblioteket fik 300.000 kr. til at lave et udviklingsprojekt for at føre de to personalegrupper sammen (skolebibliotekarer og folkebibliotekarer).

Ved åbningen af Mosaikken flyttede byens forpagtningsbiograf med ind i huset, men på trods af nul-husleje, kunne biografen ikke holdes i live, fordi der manglede publikum. I stedet viser Mosaikken man nu film et antal gange om året.

Når der sælges billetter i Mosaikken til kombinerede aftener f.eks. spisning+film, så skal borgerne købe billetten til filmen i kulturhuset og billetten til spisning hos den lokale udbyder. Dermed respekterer fra den offentlige institutions side det lokale markeds udbud af, in casu, café-/restaurantydelse.

Ved bruger-/lånerinitierede aktiviteter i lokalerne får arrangøren udleveret en nøgle-brik, som er programmeret til, at man kun kan gå ind der, hvor man skal, i den periode man skal. Yderdørene er også programmerede. Det er sjældent, at folk ikke behandler lokalerne ordentligt, men hvis der er sket skader, får brugerne en regning. Ofte går brugerne igen, så de fleste kender reglerne godt.

Da Mosaikken er integreret med skolen, bruges lokalerne i dagtimerne af mange skolelever. Den største udfordring er det slid som de mange elever udøver på inventar og lokaler. Ofte efterlades lokaler i dårlig stand til de næste brugere. Det har været nødvendigt at udskifte eksempelvis møbler, fordi der er et andet behov, når skolen er tilknyttet.

4. Målgruppe/brugergruppe

Husets målgruppe er alle borgere i Kjellerup og omegn.

"Man havde mantraet, at der ikke var nogle kvadratmeter, der skulle stå ledige på noget tidspunkt af døgnet"

Mens biblioteket organiserer arrangementer for alle aldersgrupper, så kommer initiativet til de fleste brugerdrevne arrangementer fra forening/personer over 50 år. Fra forvaltningens side kunne man ønske sig, at det kunne lykkes at have en brugergruppe, der ville drive det frivillige arbejde og samarbejde bedre. Hvis det var frivillige, der drev det, kunne der blive flere muligheder for arrangementer 'på tværs'.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Generelt ønskes der oplevelsesorienterede aktiviteter, og aktiviteterne ligger indenfor det brede det kultur- og fritidsområde. Aktiviteterne udspringer enten af idéer fra lånere eller af personalets dialog. Det anslås, at ca. den ene halvdel af aktiviteterne er drevet af Mosaikken selv (push), den anden halvdel er drevet af ønsker fra brugerne (pull). Når folk selv tager initiativ til arrangementer, er det ofte aldersgruppen på 50+. Selv om man ideelt ønsker så bredt et udbud af aktiviteter som mulig, så er Kjellerup et traditionelt samfund, hvilket afspejles i arrangementsudbuddet.

Mosaikken råder over en del lokaler til gratis udlån – både i Mosaikkens egne lokaler og i 'Alhuset' (kombineret dagcenter og forsamlingshus), der ligger på den anden side af gaden. Aktiviteten skal dog have et almennyttigt formål efter politisk vedtagne regler. Det vil blandt andet sige, at der ikke må være et kommercielt formål. Kommercielle aktører skal betale leje for lokaler. Bibliotekets personale tager løbende stilling til formål mv. når brugere foreslår forskellige aktiviteter.

Konkret foregår der for eksempel moderne dans for børn, folkedans (i Rotunden), mens der ikke er mulighed for idræt som sådan i form af boldspil eller lignende. Der er dog kommet en ny idrætshal et andet sted i Kjellerup. Der holdes 'gamenights' for 25-30 unge i to døgn med overnatning. Dertil kommer koncerter, foredrag, film, vinsmagninger, mv.

Kombinationen af skole og bibliotek i Mosaikken har ikke kun den funktion, at børnene kan bruge biblioteket, men der er også en opdragende funktion i forhold til, at børnene skal kunne lære og færdes i et offentligt rum. Det har været en udfordring, fordi der er forskellige holdninger mellem bibliotek og skole til, hvordan det skal håndteres. Fokus har været på læring i forhold til børn og på at lave læringsforløb i et samarbejde mellem skolen og biblioteket for at finde bibliotekets rolle i forhold til det. Undervisningen trækkes bevidst ned på biblioteket. Unge er også med til at lave arrangementer for

unge sammen med ansatte på biblioteket. Denne form for samarbejde er lettere på grund af at placeringen i kulturhuset.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

"Det unikke ved Mosaikken er jo, at det er et kulturhus, men det er båret af to store støtter nemlig en skole og et bibliotek"

Med Mosaikken er der taget de første skridt, men fremover vil man gerne række endnu længere ud.

"Biblioteket kan ikke ligge alene. Når vi bygger nye biblioteker i dag, vil vi meget gerne ind og arbejde sammen med nogle samarbejdspartnere og på den måde skabe et større underlag"

Det vurderes således, at i fremtiden vil der blive brug for personale, der har erfaring indenfor events og i forhold til at skabe netværk. Det er det, man kalder det *relationelle* bibliotek, hvor der er fokus på samarbejde med og inddragelse af borgeren i drift og udvikling af biblioteket i et kompleks af flere forskellige relationer. Det er således ret forskelligt fra det traditionelle, *transaktionelle* bibliotek, hvor der også var fokus på borgeren, brugeren og samfundet, men med et stærkt afsæt i institutionens og personalets, især bibliotekarernes, selvforståelse.

I den forstand repræsenterer Mosaikken fremtiden biblioteksbygning, som ikke længere kun er en ramme om materialetransaktioner (udlån/aflevering; spørgsmål/svar), men også en bygning, der stimulerer og giver rum for aktiviteter mellem mennesker; borgere, eksterne aktører og bibliotekspersonale. Sådant et hus kan rumme scener, møderum, undervisningssekvenser, caféer og temporære rum til borgernes skiftende og kreative udfoldelse.

7. Husets effekt

Det ses som et godt politisk valg, at man lagde biblioteket og kulturhus sammen (og sammen med skolen), fordi enkeltstående biblioteker i kommunen er siden blevet lukket. I praksis ser man desuden, at flere fædre tager deres børn med på biblioteket, efter de har hentet dem i SFO, hvilket er positivt. Tidligere var der færre fædre med børn på biblioteket. De har dog også mistet nogle klassiske bibliotekskunder, som finder kombinationen af biblioteket og andre funktioner i kulturhuset forkert, bl.a. fordi det ofte resulterer i mere støj og uro.

Et eksempel på en social dimension ved arrangementer i huset er, at ved kombinerede arrangementer som spisning+ film har arrangørerne sørget for, at deltagerne med bordplanen bliver blandet mest muligt, så man møder nye mennesker ved arrangementet.

8. Adresse, mv.

Mosaikken – Bibliotek og aktivitetshus i Kjellerup
Tinghusvej 16
8620 Kjellerup
www.kjellerupbibliotek.dk

Karens Minde, Kongens Enghave, København

Karens Minde Kulturhusforening fik overdraget brugsretten til (en del af) huset i forbindelse med afslutningen af kvarterløftet i Kongens Enghave 1997-2001, men er ikke som sådan finansieret med byfornyelsesmidler. I perioden forud havde huset rummet bydelsadministration i forbindelse med et forsøg med decentralt bydelsstyre i et antal bydele i Københavns Kommune.

1. Etablering og historie i store træ

Karens Minde Kulturhus blev formelt indviet i maj 2001, men forud lå mange år med organisering og aktiviteter for at få den i 1980 lukkede sociale institution Karens Minde omdannet til et brugerstyret kultur- og aktivitetshus for beboerne i Sydhavnen. Karens Minde Beboerhusforening blev etableret allerede i 1988 og i den mellemliggende periode har foreningen haft mange aktiviteter i huset, herunder en café, Børnene Dyremark, lokalradiostationer og meget andet. I 1990'erne havde den midlertidige Kongens Enghave Bydelsadministration til huse i bygningen inklusiv Kvarterløftet i Kongens Enghave, lige som Sydhavnens bibliotek blev flyttet dertil i midten af 1990'erne.

Kort efter den første aftale med Københavns Kommune opretter kommunens Kultur- og Fritidsudvalg et nyt sekretariat for medborger- og kulturhuse, hvor Karens Minde i 2002 får en overgangskontrakt med København Kommunes Kulturudvalg, og derefter 1-årig driftsaftaler frem til 2005, hvorefter der indgås 4-årige driftskontrakter med København Kommunes Kulturudvalg.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Karens Minde får støtte fra Kultur- og Fritidsforvaltningen, men får mindre støtte end andre huse af samme størrelse, så frivillige er nødvendige for at opretholde driften. Tilskuddet fra kommunen udgør kr. 1,9 million, mens den samlede omsætning er kr. 4,2 millioner. En vigtig del af indtjeningen stammer fra, at huset selv ejer og driver køkkenet. Det er et stort produktionskøkken, der kan huse arrangementer på op til 300 kursusedtagere. Blandt kursus-kunderne er private firmaer, kommunale virksomheder og NGO'er, f.eks. Novia i lufthavnen, Red Barnet, politiske partier. I weekenderne sker udlejning primært til private fester.

Kultur- og Fritidsforvaltningen har været på nakken af Karens Minde for at udlicitere køkkenet, men der findes ikke virksomheder i området, som caféen kunne være i konkurrence med, og desuden er det ikke muligt at få en for-

pagter helt ud i Sydhavnen. Husets skal imidlertid klart adskille caféens økonomi fra tilskuddet fra kommunen, som alene må gå til kultur-aktiviteter.

De seneste år har selve forretningen Karens Minde kørt bedre end før, huset er kommet med i Kulturministeriets honorarstøtteordning og der er opnået en del sponsorater fra lokale virksomheder, herunder nogle større som Novia og Lokalbanken.

3. Organisation, ledelse, personale

Karens Minde Kulturhus holder fast ved foreningens oprindelige intensioner og oplever, at de er blevet til virkelighed med et brugerstyret kulturhus ledet af en demokratisk forening. Det sikrer en lokal opbakning og indflydelse på de aktiviteter, som tilbydes i huset. Der er et netværk med grupper for de sociale, økologiske og kulturelle områder. På den måde adskiller huset sig fra andre beboer-/kulturhuse i Københavns Kommune. Foreningens frivillige medlemmer kan tage ejerskab til huset, de ses som vigtige for engagementet i bydelen som sådan, og de frivillige bidrager til, at man får så meget kultur som muligt, fordi f.eks. arrangement af koncerter i tre ud af fire tilfælde er organiseret af frivillige foreninger. Ressourcerne strækkes længere. Ved arrangementer er der dog som regel en ansat eller bestyrelsesmedlem til stede sammen med de frivillige. Husets eget frivilligkorps stiller også aktivister til arrangementer.

Ledelsesmæssigt, indebærer det at huset er foreningsdrevet hus, at foreningens generalforsamling vælger en bestyrelse med 5-7 medlemmer, der igen ansætter en ledelse, som så ansætter det øvrige personale og har ansvaret for den daglige drift, som skal følge de linjer bestyrelsen udstikker. Der er pt. omkring 10 ansatte, hvoraf nogen på deltid. De månedlige bestyrelsesmøder er åbne, så alle er velkomne, men der kommer sjældent andre. Bestyrelsen har tidligere haft uenigheder med personalet, men i dag er de forhold professionaliseret med den ansatte leder. I det hele taget vil bestyrelsen gerne professionalisere arbejdet mere, fordi det ellers er svært for en leder at tage en beslutning. Huset bærer præg af mange, meget engagerede mennesker, hvilket værdsættes, men det kan være upraktisk for den daglige ledelse, hvis bestyrelsen blander sig på daglig basis.

Der har været tale om sammenlægning af biblioteker og kulturhuse (som f.eks. på Islands Brygge), men Karens Minde ønsker ikke at være et kommunalt hus. Der er derfor i stedet indgået en toårig partnerskabsaftale. Ikke desto mindre tilstræber man koordinering med bibliotekets ansatte, fordi det giver god mening, når begge parter bor i samme hus.

4. Målgruppe/brugergruppe

Huset henvender sig til alle indbyggere i Sydhavnen. Kulturhus og bibliotek har ifølge tælleren ved indgangen tilsammen omkring 150.000 brugere om året. Der er faste brugergrupper, der benytter husets lokaler til større arrangementer, f.eks. line dance-gruppe, tangoværksted, Casa Latina, jazzfestival osv. De faste brugergrupper/foreningen har abonnementsordning på lokalerne.

Alle aldersgrupper benytter huset, men der er en overvægt af brugere over 50 år:

"Vi er lidt tunge i toppen, men det hjælper hvis vi tager børnekulturstedet med. Børnekulturstedet er foreningsdrevet.

... mange af de unge kultur-brugere identificerer sig ikke med området, de bevæger sig over hele byen. F.eks. da vi havde koncert med Klezmofobia, da kom der rigtig mange unge, men de kommer nok ikke til næste musikarrangement.

Men vores store problem er de etniske minoriteter. I biblioteket kommer der mange, men de kommer ikke ind hos os. Lidt til private fester og en iransk form for meditation, men ellers ikke."

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Kulturhuset rummer i dag bl.a. det lokale bibliotek, Lokalhistorisk Arkiv, rådgivning for børn og unge, konfliktrådgivning for voksne, netværksmedarbejder, lokal Agenda 21 sekretariat, integrationsprojektet Pailletten, Radio Karen og aktiviteterne omkring Glasformning, Videoredigering, Petanque, Malerfolket "Brilleslangen", Walk And Talk, Det Grønne Knæ, Karens Minde Lauget, Kunststillingerne med ferniseringer, Linedancere, Cirkeldans, Tango, Kultur For en Tudse, Sydhavnens Musikforening, Foreningen Bluegrass Music Denmark. Der afholdes i alt omkring 80 koncerter om året, hvoraf mange organiseres af foreningerne. Andre folk kommer ind fragaden med idéer, hvor huset så kan støtte med tid og ekspertise, f.eks. De juleløses Jul, Karens Dag, Blues festival, mv.

Princippet er, at hvis foreninger eller enkeltpersoner vil bruge lokaler, ligegyldigt til hvad, så stiller huset lokalet og en medarbejder gratis til rådighed, under forudsætning af offentlig adgang og at huset får indtægten på bar-salget.

Der er desuden udlejningsfaciliteter til (private) møder og fester, ugentlige musikarrangementer og café med daglig åbningstid samt en ugentlig spiseklub, Onsdagsmiddagen.

Endelig har kulturhuset en ny og rummelig øvecontainer, som kan lejes på timebasis til billige penge. Der er ikke andre værksteder, der fungerer i det daglige; da er det mest dans og bevægelse, som er regelmæssige aktiviteter.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Foreningen ønsker en bestemt profil i huset med udgangspunkt i, at husets aktiviteter skal være funderet i lokalmiljøet. Bestyrelsens medlemmer bor alle i området, hvilket gør at bestyrelsen kan ramme mere præcist, og bestyrelsen følger altid med i, hvad der foregår i huset. Det betyder, at hvis der foregår noget i huset, der er bare lidt interessant, så følger man med og dukker op.

Selve kulturhusforeningen har 300 medlemmer, og der bor 16.000 mennesker i Kongens Enghave. Foreningen er selv repræsenteret med et medlem i lokaludvalget, en deltager i lokaludvalgets Kulturforum. Desuden er der løbende kontakt med Kvarterhuset, som er en AKB-institution.

Der er et frivilligkorps tilknyttet huset, hvor ca. 30 personer er aktive. Man er frivillig for huset. Nogle gør det måske også for at få et netværk. De frivilliges engagement er meget ad hoc-baseret, man vil ikke binde sig for meget, men vil godt forpligte sig til f.eks. nogle barvagter her og der.

Med lokale samarbejder med skolen, erhvervspraktik, og jobtilskud, så forsøger huset at tage sin del af et socialt ansvar.

Det var ikke opmuntrende, at der til sidste generalforsamling kun dukkede fem personer op, hvilket ikke en gang er nok til at bemande en fuldtallig bestyrelse. Det rokker ved husets selvforståelse af dets rolle i lokalsamfundet. Forklaringer kan være, at huset er blevet mere professionaliseret og derfor kører godt, og at nogle af de, der har været engageret i de sidste tyve år derfor trækker sig lidt. I talt med professionaliseringen har der været en vis kritik af, at huset er blevet for *straight*. Omvendt har der i historien været mange konflikter mellem de frivillige og mange aktiviteter gik ned, mens huset nu er stabiliseret, mere aktivt og mere udadvendt til hele bydelen, hvor der tidligere var en vis opfattelse i den øvrige bydel af, at det primært var haveforeningernes hus,

7. Husets effekt

Foreningen mener, at kulturen i Sydhavnen bidrager med at skabe kommunikation i bydelen. Der er en ny udfordring i at binde de nye bydele ved Sluseholmen sammen med det gamle Sydhavnen. Huset reklamerer blandt andet på web-sider, der har med Sluseholmen at gøre. Det er registreret, at

der kommer folk derfra til Kulturhuset, og netop det – at skabe kommunikation mellem folk, som ellers ikke ville tale sammen – betragtes som et helt centralt formål med Kulturhuset. Dermed får man f.eks. færre modsætninger og mindre mytedannelse. F.eks. drukkenboltene kommer til bestemte arrangementer i huset, og de har en forening, som vi bruger som samarbejdspartner og til frivilligt arbejde.

Caféen er vigtig, fordi den fungerer som et værested, hvor man dog har været nødt til at droppe produktion af varme måltider (bortset fra spisekluben), fordi det var for dyrt.

Der er bekymring for, at en overgang fra foreningsmodel til en kommunal model vil betyde tab af det åbne beslutningssystem, det rummelige, glade, succesrige, og den lokale kultur og den blanding af mennesker, der kommer i huset, og som man er stolte af. De virksomheder, der sponsorerer huset kan se sig selv i det. Med en kommunalisering kan det blive vanskeligere at kunne tage de hurtige beslutninger, tjene nogle penge, lave noget anderledes kultur, mens til gengæld beslutningsprocesser risikerer at blive politiserede. Omvendt er kommunaliseringen gennemført i de fleste andre huse i kommunen, så måske vil de værste børnesygdomme være luget væk, når Karens Minde kommer ind under forvaltningen. Desuden kunne det ringe fremmøde ved generalforsamlingen tyde på, at den eksisterende model måske ikke kan overleve på langt sigt.

8. Adresse, mv.

Karens Minde Kulturhus
Wagnersvej 19
2450 SV
www.kmkulturhus.dk

Kulturhuset Islands Brygge, København

Huset har ikke haft relation til et byfornyelsesprogram. Opførelsen er alene finansieret af Københavns kommune.

(Foto: Christian Deichmann Hagerup).

1. Etablering og historie i store træk

Det nybyggede hus åbnede i foråret 2002 som en erstatning for Islands Brygges gamle kulturhus, Gimle, der blev revet ned for at skabe plads til nye boliger på Ny Tøjhusgrunden. Islands Brygge er det første kulturhus i Københavns Kommune som er bygget til formålet. Alle andre kultur/medborgerhuse er indrettet i bygninger, som tidligere anvendtes til andre formål. Kulturhuset Islands Brygge var 3000 m² mindre end Gimle, så der var mange foreninger, der skulle organiseres på en anden måde. Det skabte furore at mange foreninger ville blive hjemløse. Nogle foreninger er flyttet væk til andre steder, nogle eksisterer ikke mere. Der har været en opfattelse blandt beboerne, at nok er man blevet hørt, men der er ikke nogen der har reageret på hvad man har hørt; der var ikke nogen der lyttede. Samtidig blev de økonomiske forudsætninger for driften nogle andre, blandt andet fordi der pludselig var færre foreninger til at lægge penge i huset.

Derfor skulle der laves en helt anden ramme end tidligere, en helt ny virksomhed. Efter en turbulent periode umiddelbart efter åbningen kom den nuværende leder ind ude fra, hvor alle tidligere ledere i Gimle var kommet fra Bryggen. Det var formentlig en bevidst strategi fra Kultur- og Fritidsforvaltningen at ansætte en leder ude fra, samtidig med at organisationen skiftede fra at være lokal til at være kommunal. Den hidtidige lokale identitet blev fjernet og erstattet af en fælles kommunal.

Forhistorien er imidlertid, at alle i bydelen Islands Brygge havde en meget stærk tilknytning til området, og at man har kæmpet utrolig meget for Havneparken og for at få kulturhuset.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Kulturhuset er opført af Københavns Kommune for 25 millioner kroner, som kommunen egenfinansierede. Husets omsætning var i 2009 knapt 11 millioner kroner, hvortil kommer en omsætning i den bortforpagtede café på knapt det halve.

Driftsorganisationen er integreret del af Kultur- og fritidsforvaltningen. Det indebærer blandt andet at indkøb nu sker gennem kommunens fællesind-

køb, hvor man tidligere sørgede for at købe mest muligt hos de lokale handlende og dermed holdt et lokalt netværk og samarbejde mellem hus, brugere og lokale virksomheder levende. Der er indført en vis frihed mht. ansættelser, så man ikke, som tidligere, er underlagt bestemte normeringer. Desuden overføres underskud/overskud mellem regnskabsår, hvilket giver mulighed for at spare op og investere, f.eks. i bedre lydanlæg eller affaldsanlæg. Den stramme økonomiske ramme ved anlæg har medført, at huset må anses for underdimensioneret på flere områder, når man sammenligner med de meget høje brugertal, f.eks. mht. affaldshåndtering, toiletter, kloak og el. Fejldimensioneringen medfører unødvendigt store driftsudgifter. Det er endvidere et ikke ubetydeligt problem, at husets design med store glasfacader medfører store varmeudgifter.

I 2010 gennemføres en administrativ sammenlægning af flere Kultur- og fritidsforvaltningsinstitutioner (bibliotekerne på Christianshavn og Islands Brygges samt Kulturhuset Islands Brygge) under en fælles administrativ driftsledelse.

Caféen Bryggens Spisehus er udliciteret til en privat entreprenør, som også driver café i bl.a. Vanløse Kulturhus og på værftet i Helsingør. Caféen betaler dels en fast forpagtningsafgift, dels en afgift som er omsætningsbestemt. Det er muligt at opholde sig i caféen, læse avis mm. uden at købe i caféen.

3. Organisation, ledelse, personale

Huset har hidtil været organiseret med en brugerbestyrelse via Borgerforening, som alle indbyggere på Islands brygge kan melde sig ind i. Borgerforeningen har gennem årtier været meget aktiv, har været meget stærke politisk og med i alt hvad angår medborghuset Gimle og Havnepark. I dag fokuserer foreningen mere på emner som vedrører Teknik og Miljøforvaltningen og Socialforvaltningen. Borgerforeningen har kontakt til det politiske nedsatte udvalg Amager Vest Lokaludvalg, som omfatter fra Ørestaden, Islands Brygge, Sundbyvester og Urbanplanen. Det er meget spredte og meget forskellige byområder.

Husets leder, bookere, foreningskonsulenter, børn- og ungeprojektledere, arrangementsafviklere, pedeller, i alt 10-12 medarbejdere, er alle ansat i Kultur- og Fritidsforvaltningen. Caféens medarbejdere er privat ansat hos caféens forpagter. Der er indført fælles personalemøder, for caféens kunder kan ikke se forskel på, hvor cafe-medarbejderen er ansat. Selv om caféen ikke formelt er kulturhuset, er caféens personale ofte de første folk møder. Og her bliver kontrakten brugt til forhandlinger. både til brugere og samarbejdspartner. men holder man sig kun til kontrakten så er der intet der kan vokse op. Men der er mange ansatte i huset, og tilknyttet til, der efterhånden er selvkørende.

4. Målgruppe/brugergruppe

Bedømt fra antallet af personer, der passerer tælleren i døren har huset mellem 300.000 og 500.000 brugere pr. år. Det tal inkluderer dog personer, der fra Havneparken går ind i huset alene for at benytte toiletet.

Der arbejdes for at alle typer og mennesker kan komme i huset. Huset er ikke kun til for enten de svage, de stærke eller koncertgængerne osv. men holder fokus på at opnå en dynamik imellem grupperne. Der er et aktivdemokrati for lokale foreninger og andre aktive brugergrupper, men også opmærksomhed på hvornår man skal sige "her har vi et behov", som husets medarbejdere må tage initiativ til at opfylde. For at sikre alsidigheden arbejdes med en målsætning om at husets målgruppe skal inkludere

- dem der ikke har en ramme (f.eks. foreningsløse)
- de etablerede
- verdensborgerne

og have tre aktivitetsdimensioner:

- socialt

- kunstnerisk
- kulturelt.

Husets leder anslår af tre fjerdele af arrangementerne i huset er blevet iværksat af menige brugere og lokale foreninger eller i samarbejde med dem. Der var tidligere en brugerbestyrelse, men da der, på to på hinanden følgende generalforsamlinger, end ikke dukkede tilstrækkeligt mange personer op til, at der kunne dannes en bestyrelse, så blev den nedlagt. Det har givet brugerne mere faktisk indflydelse på indholdet i aktiviteterne, hvor man tidligere kun diskuterede fraktioner og hvordan, man skulle arrangere sig i huset. Man gør det nu på tre måder:

- 1 brugerne initierer,
- 2 brugerinvolvering: ikke nødvendigvis brugerne der har ideen,
- 3 bruger-styrende, hvor brugerne kører et projekt, som huset har skaffet midler til.

Mange brugergruppers aktivitetsniveau bølger op og ned, men i huset bestræber man sig på at støtte op om dem, f.eks. musikforeningerne, at have en finger på pulsen og understøtte, både ift. huset og ved at få ting, der ulmer, til at gro, men også ved at kende markedet, så foreningerne ikke laver det samme som gøres bedre andre steder.

Der arbejdes desuden løbende med fornyelse af brugerinddragelsen gennem en række tiltag, herunder pt. med en tænketank, ny form på årsmødet, videoblog, mv.

2301-kortet er en slags loyalitetskort, som husets brugere ved fremmøde kan forny en gang om året. Det giver rabat i caféen, hvilket på den enkelte transaktion betyder mindre omsætning, men det fastholder og udvider samtidig en fast bruger- og kundegruppe, som samlet medfører en større omsætning. Kortholdere inviteres til at deltage aktivt i brugerinddragelsesaktiviteter og udgør dermed et potentielt meget stort brugerforum.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Der er 1400 m² fordelt på 14 rum; heraf er to sale i stueetagen og to i kælderen, der er en stor central café og tre møderum samt cafékøkken, kontorer mv. Oprindeligt projekterede værksteder er nedlagt.

Kulturhuset lægger hus til godt 400 kulturelle arrangementer og omkring 800 møder, konferencer og privatfester hvert år. Der er faste arrangementer for Islands Brygges lokale foreninger som BørneJazz klubben, Klub Geysen (singer/songwriter), Klub Koldbrand (folk), Bryggens Musikforening (jazz) og Ung Jazz. Dertil kommer festivaler, koncerter, børneteater, markedsdage, danseshows og intime tangoaftener.

I huset søger man bevidst at bruge de ansatte til at operere på markedet for støttede kultur og aktivitetstilbud, for at sikre at huset bliver fyldt med aktivitet og mennesker. Det sker for at undgå den fælde, som nogle foreningsdrevne huse havner i, at huset bliver en måske flot men tom skal uden ret meget indhold.

Hvis ikke vi trak penge ind i huset, hvis vi ikke prøvede at navigere på dette marked, ville vi kun være åbent fra 13-17 fem dage om ugen, nu er vi åbent næsten døgnet rundt alle ugens syv dage. Nu har vi 1200 brugeraktiviteter, 400 kulturarrangementer om året.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital,

Huset er en vigtig brik i lokalsamfundets årelange kamp for et bedre lokalt bymiljø. Her indgår også husets nærmeste omgivelser, Havneparken. Da beboerne på Islands Brygge endelig fik kommunens bevågenhed, og der blev investeret i hus og forbedring af havneparken medførte det en splittelse helt ind i huset. Først var der mange fra Bryggen, som ville have det småt, hyggeligt og med små, afskærmede rum (lokalråds-folkene), og de var i

modsætning til de, der ville åbne op med en multiplads, hvor man kunne lave mange ting. Det var de sidste, der vandt.

"Det førte til to fraktioner i kulturhuset: dem der var imod, næsten imod hvad som helst, og som faktisk var dem der havde trukket hele læsset gennem alle årene; og dem som elsker det nye. Mange af Bryggeboerne er faktisk kede af, at pladsen er blevet hele Københavns plads, de lokale flygter i weekenden om sommeren, de gider ikke være her fordi de føler, at det nu er hele Københavns plads."

Især støj, vilde autonomfester, affald mv. som følge af det intenst forøgede byliv har medført en konflikt mellem kommunens "Gang i København" – det at ville være en international storby med gang i den – og dem der vil det lokale. Huset har af holdt nogle sessioner og nogle dialogmøder, hvorved problemet er blevet italesat. På den måde bliver der kontakt mellem hus og mange beboergrupper, forretningsdrivende, lokaludvalg, TMF, borgere, osv. Det bringer nye perspektiver på byudviklingen frem, og det viste sig, at der var en tredje gruppe af personer, som mente, at der skete for lidt. Et udkomme var, at en gruppe ønskede nogle værktøjer til at håndtere det meget byliv, og det førte til en bedre dialog med alle interessenter: Gang i København, politi, alle interessenter i forvaltningerne, osv. Denne borgergruppe havde en masse god energi, f.eks. havne-ravnene i stedet for natteravnene. Der opstod med andre ord en mere moderne ramme for borgermødet, hvor det ikke kun er et passivt panel, men aktive diskussioner.

Når huset bliver en sådan ramme, er det fordi, huset er det eneste faste, fysiske fikspunkt og, ikke mindst, det eneste sted der er bemandet. Havneparken, den lukker jo ned når folk går hjem, så vi er en slags mediator for alt muligt mærkeligt.

"Kvarterhuse kan facilitere stemmer i lokalområdet; det gamle Gimle kunne det samme, men Islands Bryggen var meget mindre, det var kun for 'landsbyen'. Nu er problemstillingen meget større, fordi der kommer mange flere her i dag. I dag kommer der nogle gange 5000 igennem tælleren (ved huset indgang), og det er ikke engang alle sammen – men selvfølgelig er der en del, der bare skal på toilettet. Men igen: man er mødestedet."

7. Husets effekt

For husets ledelse er det afgørende at opnå en positiv lokalsamfundseffekten, dvs. at være et åbent hus, hvor

"man næsten skulle kunne komme ind fra gaden og lave kultur, hvis der var ledigt. Ikke noget bureaukrati. For tidligere skulle alt jo tages stilling til af en brugerbestyrelse, hvor alt skulle fremlægges og vedtages, der skulle skrives ansøgninger – det tager meget lang tid, og så er kun kvartalskoncerter mulige, der er en hel masse kultur der ikke var muligt at få ind i husene. Jeg ville gerne have at man kunne komme ind fra gaden og lave kultur."

Ofte er der stor forskel på de ønsker og visioner, som aktive personer i lokalsamfundet udtrykker, og så folks faktiske adfærd. Tanken var at "her skulle man kunne få et godt, billigt måltid mad, og alle bakkede op om det". Men det gjorde folk ikke i praksis. Bare det at udlicitere cafeen var meget svært, fordi ingen forpagter turde binde an med usikkerheden. Fra husets side er man derfor nødt til at sikre sig, at forpagteren er tilfreds, for ellers leverer han ikke et ordentligt produkt, og så kommer der ingen brugere. Det er således en vigtig del af ledelsen af huset, at foretage en grundig interessentanalyse for at kunne komme – alle – de forskellige interesser i møde.

En mindre, men måske symbolsk vigtig, lokal effekt af huset, som det havde tidligere, var indkøb hos lokale handlende. Det er ophørt, fordi vare-

indkøb skal ske gennem kommunens fælles indkøbsfunktion. Café forpagteren er dog ikke underlagt det.

En uheldig effekt for selve huset som organisation af at være det meget succesfulde lokale mødested (og en bygning med toiletter) er, at de store dage i Havneparken er der voldsomt forbrug af vand og toiletpapir. Det er ikke en del af husets budget (eller kapacitet), fordi både budget og dimensionering alene tog udgangspunkt i forventet antal brugere inde i bygningen. Huset tilbyder en god service til omgivelserne, men bliver selv ramt på sine driftsudgifter.

8. Adresse, mv.

Kulturhuset Islands Brygge
Islands Brygge 18
2301 København S
www.k-i-b.dk

Christianshavns Beboerhus, København

Huset har ikke haft relation til et byfornyelsesprogram.

1. Etablering og historie i store træk

Christianshavns beboerhus blev etableret som beboerhus i en kommunalt ejet ejendom i 1976 efter en lokal mobilisering og besættelse af bygningen året før. Den netop rømmede Koføeds Skole var planlagt nedrevet og erstattet af et parkeringshus. Huset opfattedes som resultat af en slumstormeraktivitet og græsrodsorganisering og havde de første mange år rum til en bred mangfoldighed af lokale græsrodsaktiviteter. F.eks. var mange daværende lejligheder på Christianshavn uden bad, så der var et stort behov i lokalområdet for gode badefaciliteter. Alle aktiviteter blev i de første år udført af frivillige, men gradvist kom der overenskomstansatte medarbejdere til.

2. Økonomi: oprindelig investering og nuværende drift

Husets budget er på fem millioner, hvoraf knaps 2,5 million er tilskud. De største indtægter derudover er

- ungdomsklubbens husleje
- cafeen (ca. 1 million kr.)
- spisehuset (300.000 kr.)
- husleje fra kommunen til lokaler til undervisning af utilpassede unge.

Huset er kommunens og der betales ikke egentlig husleje, men man skal selv stå for den indvendige vedligeholdelse. På grund af anstrengt økonomi gennem mange år, er der ikke mange midler til vedligeholdelse og lokaler og inventar er derfor godt brugt. Hvis lokalerne havde været bedre vedligeholdt kunne der muligvis genereres mere indtægt fra udlejning til møder, konferencer mv.

Det kommunale tilskud dækker ca. 90 procent af udgiften til lønninger til fastansatte. Udover de nævnte større indtægtskilder kommer der også lidt indtægter fra mange andre aktiviteter. Husets egne arrangementer tjenes der dog ikke mange penge på; foreningerne tjenes der noget på, lige som der er indtægter fra almindelig udlejning af øvelokaler, lokaler til private fester, tingsalon, møder mv. Ved privat udlejning skal drikkevarer købes i caféen.

Der rejses løbende mindre beløb til bestemte aktiviteter eller værksteder fra fonde mv. Der er desuden partnerskaber med bl.a. lokalavisen, hvor beboerhuset kan råde over midtersiderne til omtale af aktiviteter og arrange-

menter. På grund af den anstrengte økonomi er man nået til at ville acceptere private sponsorer, så én af medarbejderne beskæftiger sig nu med fundraising.

Huset er endelig med i Kulturministeriets ordning med klippekort til spillesteder, hvor et klip svarer til en betaling pr. musiker med kr. 1700 for en koncert. Huset råder pt. over 95 klip. Desuden er der mange bands, der gerne vil spille 'på døren'.

3. Organisation, ledelse, personale

Christianshavns Beboerhus øverste myndighed er foreningens generalforsamling, hvor der vælges en bestyrelse for ét år ad gangen. Bestyrelsen kan genvælges; således har den nuværende formand siddet i tyve år. Bestyrelsen repræsenterer brugerne af huset for så vidt som de er medlemmer af foreningen. De sidste mange år har gennemsnitsalderen på bestyrelsesmedlemmer været ret høj, men på det seneste er det lykkedes at rekruttere yngre medlemmer blandt husets tidligere militærnægtere.

I det daglige har huset kollektiv ledelse, som udøves blandt andet ved et ugentligt møde hvor der fordeles opgaver blandt de ansatte. Pt. er der otte fuldtidsansatte. Medarbejdere i huset ansættes af et ansættelsesudvalg under bestyrelsen.

Der er en fast delegering af ansvarsområder til en række lønnede ansatte, f.eks. køkken, booking af musikere, mv. Dertil kommer vikarer, løntilskudsansatte, kontanthjælpsmodtagere, asylansøgere og militærnægtere. De ansatte og tilskudslønnede tilsammen er for tiden utilstrækkelig arbejdskraft og der er derfor brug for, at frivillige bidrager med afgrænsede praktiske opgaver. Som følge af aftaler med fagforeninger (Handel & Lager) kan frivillige ikke have ansvarsområder eller indblik i driften og må ikke være i huset alene. Fagforeningen ønsker at forhindre at hidtil lønnet arbejde bliver varetaget af frivillige. Det er desuden opfattelsen i huset, at frivillige ikke har de nødvendige kompetencer til at udføre mange af opgaverne,

Kollektiv ledelse kan være meget besværlig med mange konflikter. I praksis har formanden, i kraft af sin mangeårige erfaring, gennem en del år udført direktørarbejde på frivillig basis. Når den nuværende formand efter planen snart går af, vil det store omfang frivilligt formandsarbejde næppe fortsætte. Det diskuteres om en styrket daglig ledelse ville medføre mindre konservatisme og langsommelighed i beslutningsprocesser.

Tidligere havde Christianshavns Beboerhus en aftale med KUC (Københavns Kommune). Da KUC ophørte blev idrætshusene administrativt skilt fra beboer-/kulturhusene, hvilket var godt, da de ikke havde mange interesser tilfælles. Kommunen ønskede med den nye struktur, at kommunalisere de 14 huse, alternativt at de skulle være selvejende institutioner. I kommunale huse ville medarbejderne få en sikker, kommunal ansættelse, men blive integreret i den kommunale forvaltning og f.eks. ikke selv kunne ansætte og afskedige medarbejdere. Christianshavns Beboerhus ønskede at fastholde sin foreningsstruktur og dermed selvbestemmelsen over alle husets anliggender – inklusiv cafédriften. Caféen vurderes at have central betydning for hele huset, både socialt og økonomisk. Det lykkedes at overbevise Kultur- og Fritidsforvaltningen, og der blev indgået en aftale, hvor foreningen får et driftstilskud og står for den indvendige vedligeholdelse, mens kommunen varetager udvendig vedligeholdelse af bygningen.

4. Målgruppe/brugergruppe

Huset har en bred brugerkreds, men der er ikke mange under 25 år. Militærnægterne trækker nogle brugere i 20'erne til. Men ellers er der et hul fra 18 år og op til 28 år. Senest er profilen på musikarrangementer dog blevet ændret lidt, og det synes at trække nye, yngre brugergrupper til.

På værkstederne er der en vis aldersdifferentiering. F.eks. er en del af keramikværkstedets brugere studerende fra designskolen eller arkitektskolen; dvs. i forbindelse med uddannelse. Eller kunstnerne bruger det. Vi arbejder meget på de frivillige, især fordi vores økonomi er så elendig for øjeblikket.

Som bruger af huset kan man få indflydelse på aktiviteter i huset, f.eks. foreslå at fotolaboratoriet erstattes af et mikro-bryggeri, forudsat, man er medlem af foreningen.

5. Aktiviteter/funktioner; hvad bliver huset brugt til?

Huset har værksteder (bl.a. keramik, foto/tryk, IT), et spisehus og en café og, ikke mindst, caféen. Der er over huset noget særligt, en særlig stemning, som f.eks. udtrykkes ved, at man holder priserne lavere end i andre beboerhuse. De som arbejder i caféen kender hele huset og alle dets aktiviteter og står også for nøgleudlån til værksteder og lokaler. Huset er således ikke med i den kommunale lokale-booking.

Værkstederne vurderes som eget vigtige for husets ånd, fordi de bringer kreative mennesker ind i huset. Det opfattes som vigtigt for demokratisk dannelse, at mennesker beskæftiger sig med andet end at gå på arbejde. Der er venteliste til alle værksteder.

Musikarrangementer vurderes også som vigtige. Der er to ansatte *bookere* som sørger for at der er et alsidigt musikrepertoire, så nogle arrangementer har en meget smal målgruppe og andre en bred.

Spisehuset har altid haft en central rolle i huset, og har det fortsat. Som bruger melder man sig til spisning ved på forhånd at købe af de udbudte 50-60 billetter pr. arrangement. Madlavning varetages af køkkenets professionelle, mens brugere og frivillige hjælper med borddækning mv. Også køkkenet har i husets selvopfattelse en dannelses-funktion i og med, at der lægges vægt på, at det skal være kvalitetsmad, der serveres.

Huset er lukket i sommerperioden.

6. Relation til omverdenen, lokal social kapital

Huset har blandt andet de nævnte samarbejder med lokale virksomheder. Dertil kommer, at foreningens vedtægter bestemmer, at lokalsamfundet Christianshavn skal være repræsenteret i husets bestyrelse. Historisk har huset haft kolossal betydning for lokalsamfundet Christianshavn.

Én af husets styrker er, at kunne tage imod nye mennesker, også "mennesker lidt i yderkanter" af samfundet og at kombinere unge og gamle brugere. Dermed kommer mange forskellige slags mennesker til at mødes, hvilket i sig selv opfattes som en slags løsning af en social opgave. En svaghed kan være en vis tilbøjelighed til at lukke sig om sig selv, hvor der måske – især af hensyn til fremtidig rekruttering af bestyrelsesmedlemmer og aktive – kan være et behov for at komme lidt mere ud på gaden og i lokalsamfundet for at møde spirende græsrodder. Både den interviewede bruger, ansatte og leder mener, at huset derved adskiller sig fra de fuldt kommunale huse, som er lidt mere strømlinede, lidt mindre inviterende.

Caféen vurderes som helt afgørende for, at huset kan opfattes som imødekomende. Der er gratis urtete i caféen. Hvis der ingen café var, ville huset blot være som en sportshal, hvor man kan leje et lokale. Hvis caféen var udliciteret, ville indtjeningskravet gøre, at man ikke kunne tillade hjemløse og andre med lav købekraft at hænge ud i caféen.

Ved store arrangementer som Skt. Hans fest og gadefester mobiliseres der ved hjælp af sms-kæde frivillige til at hjælpe med arrangementerne.

7. Husets effekt

Beboerhuset har været lokalsamfundets samlings- og aktivitetssted på Christianshavn i 35 år. Kernen af de oprindelige aktiviteter – spisehuset, musikken, caféen, værksteder, øvelokaler – består og fungerer fortsat godt. Øko-

nomien er dog anstrengt, hvilket begrænser husets muligheder for at række mere ud til lokalsamfundet. I øvrigt kommer husets brugere i dag fra et større geografisk område – hele Storkøbenhavn – end oprindeligt, hvor huset var meget lokalt orienteret. Husforeningens generalforsamling uddeler en årlig Christianshavnerpris på kr. 5000 til én, der har bidraget væsentligt til lokalsamfundets udvikling.

8. Adresse, mv.

Christianshavns Beboerhus
Dronningensgade 34,
1420 København K
www.beboerhus.dk

Bilag 2. Interviewpersoner

Ungdommens Hus, Fredericia: Gurli T Nielsen

Kvarterhuset, Kolding Sydvest: Preben Nielsen

Pakhuset, Odder: Steffen Rossov Jakobsen, Niels Rosenberg

Vollsmose Kulturhus, Odense: Peter Ørting, Ryan Ra Ranunkel Olesen,

Bjarne Brøndgaard Jensen og Jytte Christensen

Kulturhuset i Arden: Marianne Mark Christensen, Arne Arildsen.

Remisen, Randers: Jørn Bjerre, Hans Hansen

Mosaikken, Kjellerup: Inge Kring

Karens Minde, Kongens Enghave. København: Dorthe Eren Sørensen, Jan

Vejle

Kulturhuset Islands Brygge, København: Jacob Kvederis

Christianshavns Beboerhus, København: Lone Jensen, Caroline, Bruno.

Kulturhusene i Danmark: Søren Søeborg Ohlsen, Vibeke Sonntag Larsen

Bilag 3. Husregnskaber

	Vollsmose Kul- turhus	Pakhuset Odder	Kulturhuset i Arden	Mosaikken Kjellerup	Remisen Ran- ders	Ungdommens Hus, Fr.cia	Kvarterhus Kolding SV
Udgifter 2009	2.370.297	206.183	386.639	1.645.530	71.433	4.590.587	985.623
Drift	1.196.475	158.302	222.804	1.311.530	53.134	1.086.502	471.000
Aktiviteter	193.526	11.146	39.642			533.557	70.623
Løn	973.111	9.846	124.192	334.000		2.970.528	444.000
Andet	7.185	26.889			18.299		
Indtægter 2009	76.750	216.796	108.417	2.151	73.885	4.801.526	1.001.192
Indtægt ekskl. tilskud	76.750	216.796	108.417	2.151	73.885	807.057	86.192
Kommunalt tilskud	**2.646.524		**357.000	**1.645.530		3.994.469	915.000
Café	4.195	3.010				224.748	28.101
Billetsalg	17.415					486.693	
Udlejning af lokaler	55.140	194.250	108.417		73.720	84.960	56.839
Medlemskontingent		16.700					
Andet		2.836		2.151	165	10.656	1.252

noter: *) 2008 **) skøn

	Kulturhuset Is-lands Brygge	Karens Minde Kbh SV	Christianshavn beboerhus	Rosenbæk Huset	Nygadehuset Åbenrå*	Nørager Kultur/ Medborgerhus*	Folkets hus Struer*	Bovrup Aktivcenter*
Udgifter 2009	10.929.760	4.246.346	4.489.431	186.623	1.069.713	230.927	4.823.128	451.507
Drift	3.620.837	1.340.719	1.014.397	186.623		98.248	1.597.262	149.000
Aktiviteter	299.564		400.700				1.494.593	
Løn	7.009.359	2.905.627	2.969.939		1.069.713	121.164	1.731.273	302.507
Andet			104.395			11.515		
Indtægter 2009	10.929.760	4.568.214	4.426.294	159.750	1.127	285.587	4.729.252	451.507
Indtægt ekskl. tilskud	4.804.163	2.497.314	2.263.294	159.750	1.127	285.587	1.772.352	6.198
Kommunalt tilskud	6.125.597	2.070.900	2.163.000				2.956.900	445.309
Café	23.752	570.703	597.457		627		912.543	
Billetsalg	880.139	290.039				79.344	837.509	
Udlejning af lokaler	2.806.377	1.397.381	1.102.835	159.750		49.413	22.300	
Medlemskontingent						20.850		
Andet	1.093.895	239.191	563.002		500	135.981		6.198

noter: *) 2008 **) skøn

I rapporten kortlægges og præsenteres typiske modeller for aktivitetshuse, der gennem tiden er anvendt, med hensyn til økonomi og forvaltning. Der svares på, hvordan kommunen involverer lokale foreninger og netværk, hvordan driften organiseres, og hvordan den finansieres? Benyttes der rent kommunale løsninger med nær tilknytning til forvaltningen, eller samarbejdes der også med private parter, eventuelt i et partnerskab?

Rapporten henvender sig til de, der interesserer sig for aktivitets-, medborger- og kulturhuse, uanset om det er som bruger, ansat, leder, beslutningstager, embedsmand eller bevilgende fond eller myndighed.

1. udgave, 2013

ISBN 978-87-92739-18-6